

על פי התורה אשר ירוך
Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

**קובץ
מראי
מקומות
עומקא דדינא**

הלכות ירושה

THE LAWS OF INHERITANCE

PART TWO

**THIS VOLUME HAS BEEN DEDICATED BY:
ALEX & SUSAN EDELMAN**

לעילוי נשמת

שלמה בן אלכסנדר צבי ז"ל
בתי' רחל בת ישראל יצחק ע"ה
חיים דב בן ישראל יעקב ז"ל
פייגא בת יקותיאל יהודה ע"ה

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM



PREPARED BY

Rav Yitzchak Grossman
Dayan at the Bais HaVaad

Rav Dovid Grossman
Rosh Bais HaVaad

Rav Baruch Fried
Dayan and Yorucha Project Editor

Rabbi Chaim Belsky
Head of Yorucha Development

Rav Ariel Ovdia
Dayan and Editor

Rabbi Yaakov Tescher
Director of Torah Projects

A project of  **BAIS HAVAAD**
HALACHA CENTER

1.888.485.VAAD(8223) | 732.232.1412

WWW.BAISHAVAAD.ORG/YORUCHA

YORUCHA@BAISHAVAAD.ORG

BAIS HAVAAD HALACHA CENTER
105 RIVER AVENUE, SUITE #301
LAKEWOOD, NJ 08701
501C3 TAX EIN# 26-3711474

BAIS HAVAAD DIVISIONS



Business
Halacha
Services



Bais Din
& Dispute
Resolution



Zichron
Gershon Kollel
for Dayanus



Medical
Halacha
Center



Kehilla &
Bais Din Primacy
Initiative



Halachic Awareness
& Education

תוכן העינים

חלק ג' - דינא דמלכותא, מנהג, ותקנות

- 64 דינא דמלכותא נגד ירושת התורה
- 71 תקנות ליתן ירושה לבנות
- 75 תקנת רבינו תם
- 78 אם בנות היורשות מדין המלכות חייבות לחתום בחנם

חלק ד' - צוואות

- 91 מצוה לקיים דברי המת
- 99 צוואות של הערכאות
- 104 כיבוד אב ואם
- 114 שטר חצי זכר
- 122 סיכומי הלכות ירושה

THIS VOLUME HAS BEEN SPONSORED BY:



ATTORNEY AND COUNSELOR AT LAW

MBINDERLAW.COM | NY-718.514.7575: NJ-732.333.1854 | MONET@MBINDERLAW.COM

ESTATE PLANNING. PROBATE. ELDER LAW. REAL ESTATE.

YORUCHA FOUNDERS

LOWINGER FAMILY

ר' מאיר משה בן בן ציון הלוי ז"ל • מינקא בת משה שמואל
ע"ה • ר' דוד בן ברוך בענדיט ז"ל • גאלדא בת משה דוד
ע"ה • ר' יונה בן יצחק ז"ל • מרים בת חיים ע"ה

ARYEH WEISS & FAMILY

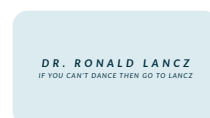
לע"נ ר' אברהם נחמן ב"ר זאב וולפסון זצ"ל

In memory of
HARAV YOSEF GROSSMAN ZT"l
לע"נ הרב יוסף ישראל ב"ר משה גרוסמן זצ"ל

**MR. HOWARD
ZUCKERMAN Z"l**
ר' צבי יעקב בן פסח יהודה ז"ל
By his wife Mrs. Rosalyn Zuckerman

BARRY LEBOVITS & FAMILY

YORUCHA CORPORATE SPONSORS:



MAAREH MEKOMOS DEDICATIONS

DINA DMALCHUSA & MINHAG BMAMMON

Dedication available

MISHPITEI HAMAMMON & HILCHOS GEZEL

Dedication available

GEZEL AKUM & GENEIVAS DA'AS

Dedication available

HALACHOS OF EMPLOYMENT

לע"נ ר' שלמה בן ר' אביגדור משה ז"ל | האשה מלכה בת ר' משה ע"ה | ר' יצחק יעקב בן ר' אליהו ז"ל | האשה רבקה בת ר' גבריאל חיים ע"ה

Dedicated by Mr. & Mrs. Avigdor Fried

HALACHIC DEALS & DOCUMENTS

Dedication available

BUSINESS & EMPLOYMENT ON CHOL HAMOED

Dedication available

CORPORATE CHAMETZ

Dedication available

Distribution sponsored by Reb Shimshon Bienstock & Family

in honor of the Yorucha Chabura at the Kollel Los Angeles and its Rosh Chabura - Rabbi Zalman Frager

PARTNERSHIPS & CORPORATIONS

Dedication available

Distribution sponsored by Mr. & Mrs. Meir Futersak
לכות רפואה שלמה לכל חולי ישראל

INFRINGEMENT & COMPETITION

Dedicated in memory of Rav Yehuda Kelemer זצ"ל

Young Israel W. Hempstead Led by R' David Felt, R' Aaron Gershonowitz *Eitz Chayim Dogwood Park Led by Rabbi Dov Greer*

COMMITMENTS & KINYANIM

Dedicated

לזכר ולע"נ ר' אברהם דוב ב"ר יצחק מנחם הכהן ווענגראו ז"ל נפטר י"ב סיון תשמ"ז תנצב"ה. הונצח ע"י משפחתו

ONAAH & MEKACH TAOS

Sponsored by

Frankel Ruben Klein, Attorneys at Law
Mayer S. Klein, Managing Partner
בע"ה. Solving serious business problems.

TZEDAKAH & MA'ASER I

Dedicated by the Yorucha Chabura at

Khal Zichron Moshe Dov - Far Rockaway, NY
in honor of their Mara D'asra and Rosh Chabura Rav Aaron Eliezer Stein Shlit"e
בכות ר' שמואל ברוך הי"ט ומשפחתו עמו"ש

TZEDAKAH & MA'ASER II

Dedicated by the Yorucha Chabura at

כולל זיכרון שניאור
Kollel Zichron Shneur
בית מדרש חסידי
Monsey, NY

in honor of their Rosh Chabura הרב מיכאל איללעס שליט"א

SHEMITAH & PRUZBUL

Dedicated

לע"נ ר' אברהם נתמן ב"ר זאב ולפסון זצ"ל

LOANS, GUARANTORS, & BANKRUPTCY

Dedicated by the Yorucha Chabura at Lido Beach, NY in honor of their Rosh Chaburah, Rabbi Yakov Lowinger

RIBBIS FUNDAMENTALS

This volume has been sponsored by

STEINMETZ | LLC
ATTORNEYS AT LAW

לע"נ ר' אברהם ברוך בן יעקב יצחק ז"ל ולע"נ פיידיא נעמא בת ר' מאיר הערץ ע"ה

RIBBIS IN COMMERCE

לע"נ ר' שלמה בן ר' אביגדור משה ז"ל | האשה מלכה בת ר' משה ע"ה | ר' יצחק יעקב בן ר' אליהו ז"ל | האשה רבקה בת ר' גבריאל חיים ע"ה

Dedicated by Mr. and Mrs. Avigdor Fried

PROFESSIONAL ADVICE AND MALPRACTICE

Dedication available

BROKERAGE AND LASHON HARAH IN BUSINESS

Sponsored by Mordechai & Chaya Klein

One
REAL ESTATE
commercial & residential

YICHUD AND GENDER-RELATED ISSUES

Dedication available

AVODAH ZARAH AND ISSUREI HANA'AH

Dedication available

THE BAIS DIN PROCESS

ר' שמואל ברוך הי"ט ומשפחתו עמו"ש

Far Rockaway, NY

PESHARA & ARKAOS

THE SPRING ARKANSAS

SHABBOS & COMMERCE

Dedication available

HALACHOS OF SHOMRIM

Dedication available

AGENCY AND POWER OF ATTORNEY

Dedication available

THE LAWS OF TORTS

Dedicated by Dr. and Mrs. Aharon Lancz

HALACHOS OF SHECHEINIM

Dedication available

THE LAWS OF DURESS

Dedication available

RETURNING LOST OBJECTS

Dedication available

Sugya Introduction

Concepts that will be discussed in this topic

Unlike typical monetary law where parties are generally free to use and give away their money in any way that suits them, the Torah delineates a specific order for inheritance, and one cannot simply bequeath their assets to others. There are mechanisms for how it can be done, but if it is not done correctly, the Torah order will supersede the mere intent of the deceased. Even local custom, which has significant sway in other areas of halacha, will not be followed if it contravenes the laws of Yerusha. According to most Poskim, the same would apply to secular laws, and *Dina D'malchusa Dina* would not override the laws of Yerusha. Thus, a secular will may not be effective at all if it contradicts or alters the Torah system of inheritance.

There are several noteworthy aspects of Yerusha that go against common law, such as that sons are primary heirs over daughters, and that a wife does not inherit her deceased husband. There are ways that this can be circumvented, and even in the times of the Rishonim it was customary for daughters to receive a share of their father's estate. The sources

for this, and the mechanisms for doing so, will be discussed at length.

Another important topic is that of *bechor*, where the Torah requires that the firstborn son be given a double portion of the inheritance. The Torah limits this double portion, as well as the general inheritance of a husband, to assets that were in the possession of the deceased at the time of death. A major dispute emerges regarding monies deposited in a bank account, whether or not this is considered possessed.

As a rule, Chazal were very displeased with one who alters the normative order of inheritance, even from one heir to another. Poskim discuss whether this applies to heirs who aren't righteous or have not treated the testator properly. The question is raised whether this even applies to leaving a portion of the estate to charitable causes.

In the final segment, we discuss how wills and testaments can be effective, and whether and when the deceased's wishes must be carried out even when the heirs aren't legally bound to do so.



BUSINESS HALACHA daily

BAIS HAVAAD HALACHA CENTER

QUESTIONS ON Inheritance

Below are some practical scenarios that will apply to the material

1

A parent wishes to leave a substantial portion of his estate to a yeshivah or chesed organization upon his death, and his or her children object that it is inappropriate to deprive them of their rightful inheritance. Who is right?

2

Both parents of a family pass away within a few weeks of each other, leaving several sons, including one who is a bechor. Does the bechor get a double portion of his parents' assets? Does the bechor's entitlement to a double portion apply to any oldest son, or are there exceptions?

4


A parent passes away without a will, leaving sons and daughters. His sons argue that they are entitled to the entire estate according to Torah law, and they demand that their sisters sign any legal documents necessary in order for them to obtain legal title to the property of the estate, such as real estate and financial accounts. Are the daughters obligated to do so?

3

A man passed away, leaving a will bequeathing his property to all his children, sons and daughters, equally. The will was prepared by a lawyer, in accordance with secular law. Are the sons, who inherit the entire estate according to Torah law, obligated to honor the will?

Join BHD and receive a 3-5 minute video post derived from the current Yorucha topic.

JOIN "BUSINESS HALACHA DAILY" TODAY!

For answers to these questions, and for more Q&A topics like these, visit baishavaad.org/daily
To sign up to the Business Halacha Daily WhatsApp group messages  732.232.1412

חלק ד' צוואות

תוכן העניינים

- 91 מצוה לקיים דברי המת •
- 99 צוואות של הערכאות •
- 104 כיבוד אב ואם •
- 114 שטר חצי זכר •

For the Halacha Shiur on Wills and Testaments, see pages 120-121

לתת להבכור שני חלקים אבל לא על האב. ושקיל וטרי כתיב בזה בסברות נכונות כראוי. ולענין נראה ברור שעל האב בעצמו אינה מוטלת המצוה להשתדל שיגיע לבנו הבכור שני חלקים, וראי' לזה דהא הש"ס פריך בכ"ב ד' קכ"ז דלרבנן יכיר למה לי דאי בצריך היכרא ולתת לו פי שנים הא בלא"ה מהימן משום מינו דאי בעי מהיב ליה במתנה כו' ואי נימא דהמצוה על האב להשתדל שיגיע לבנו הבכור שני חלקים, אי"ל בפשיטות דהך יכיר הוא לצוות על האב שיכיר את בנו הבכור בכדי שיטיל שני חלקים, ומדפריך הש"ס יכיר למה לי מוכח דאין על האב מצוה בזה כלל.

אך נלע"ד דהאב מחויב מטעם אחר להשתדל שיגיע לבנו הבכור שני חלקים מצד אפרושי מאיסורא, דאם לא יעשה עצה ומצדקי לזה לא יתנו הפשוטים להבכור חלק בכורתו, לפי שאין לו בה זכות עפ"י חוקי המדינה, ויכשלו באיסור גזל וע"כ מוטל על האב להשתדל באיזה עצה להפרישן מאיסור גזל, וכדמצינו כעין זה בכ"מ ד' ל' במעשה דרבי בריי יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקריה ובתוס' שם ד"ה ואפקריה כתבו שלא יכשלו בני אדם בלא תגזול עכ"ל, וה"ה בנ"ד מוטל על האב לעשות עצה בכדי שלא יכשלו בניו הפשוטים באיסור גזל חלק בכורה שזיכתה התורה לבכור.

ואחר כתבי זה ראיתי בקצהח סי' רפ"א סעי' א' שהביא בשם הרמב"ן דמצות עשה על האב להנחיל לבכור ומחויב להודיע אותנו מי הוא הבכור

ומסברות פשוטות מספיקות לדין שנטל בכל אלה פי שנים — מרדכי הלוי הורוויץ

סימן י"ג

מפני גודל הענין למעשה שלחתי את הפסק הנ"ל לנדולי ישראל ואלה הדברים אשר כתב אלי הרב הגאון צדיק יסוד עולם מוה' יצחק אלחנן נ"י אב"ד דק"ק קאוונא יע"א.

ב"ה יום ג' כ"ג ט"א תרט"ח קאוונא

כבוד יד"נ ה"ה הרב הג' המפורסם לגאון חריף ובקי משנתו וך ונקי וכו' כש"ת מוה' סרדכי הלוי הורוויץ נ"י הרב דק' פפ"ד יע"א.

שוכט"ס. אחדשה"ט מכתבו היקר הגיעני בטה שדרש כתיב ממני ע"ד הענין המבואר בהמכתב הערוך פה וכת"ר כתב בזה סברות נכונות, וביקש ממני לחוות דעה, וכאשר הנני עוסק ברפואות והנני יושב מחוץ לעירי ואין לי הספרים לעיין בהם, והיה קשה עלי העיין בזה רק בקצרה וד' יורנו ויאיר עינינו בתורתו הק'.

ע"ד מה שדרש כתיב ממני לחוות דעתי נידון איש אחד ויש לו בנים וא' מהם הוא בכור והושש כי הבנים הפשוטים לא יתנו לאחר מיתתו להבכור ב' חלקים, כי לפי חוקי המדינה אין להבכור זכות יותר מפשוט, ושאל את כתיב אם מצוה האב להשתדל בזה או רק על האחים הפשוטים מוטלת מצות התורה

Although a parent isn't directly obligated to ensure his heirs receive their rightful portion, Rav Yitzchak Elchanan Spektor writes that if there is a possibility that the heirs will not follow the Torah's dictums of inheritance then the parent must seek ways of forcing them to do so in order to save them from gezel.

שו"ת מטה לוי סימן יג דעת ר' יצחק אלחנן (ספקטור) שהגם שאין מצות התורה על המוריש להשתדל שבנו הבכור יקח פי שנים, מ"מ משום אפרושי מאיסורא מאיסור גזל אם יטלו על פי חוקי המדינה שלא כדין תורה חייב לבקש מצדקי שיגיע לירושו מה שמגיע להם על פי דין תורה.

לפלוני כך וכך אם ימות זה נקרא מלוה מחמת מיטה וקנה וכן משמע מחוך פירוש רש"י דהכא ע"י פרק יש נוהלין:

[דף כ ע"א] ^א עדין בחתומיו זכין לו. אע"ג שלא נמסר עד לאחר מכירת כתובה כי מסרה לו שובר אחר כן קנה הצעל למפרע והמכירה של אח"כ בטלה

מיהו אם שניהם נכתבים ציוס אחד הא צנפרא הא צפניא וגמסר לאותו שצפניא תחלה ואח"כ מסר לאותו שצנפרא אותו שצפניא קני ולא אמרי' עדין בחתומיו זכין לו למפרע אלא היכא שניכר מחוך הכחב שקדם ולא צירושלים יתצינ דכתבי שעות והיכא שנכתבו ציוס א' ולא ידעינן איזה נמסר

תחלה ענדינן שודא אע"ג דידיעין *איזה נכתב המוזכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו. ע"י פ"ק דכתובות ופרק האשה שנפלו ופ"ק דסנהדרין:

פליק פירקא

אלו מצואות ש"ל פרק שני

[דף כב ע"א] ^א שטוף נהר קוריו עביו ואבניו [ש"ל זה] ונתנם לתוך שדה ש"ל רבו חבירו הרי אלו ש"ל. וכגון שהצעלים שם צעעת שטיפה ואם היו

רנג ^א הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר ב"ד. וא"ת א"כ למה כותבין כתובה ויש לומר משום תוספת אצל מנה מאתים גציל בלא כתובה ותוספת אפילו

איכא סהדי שהמנה לה מהימן לומר פרעתי [א] *וראיה מדתניא לעיל מנא שטר כתובה בשוק לא יחזיר ומאי ("מפסדא") ["מפסיד"] ^אמנאחי. ואין ראיה ממלחיה דשבתאי צביה דרבי מריעס דהיה מהימן למר פרעתי אי לא הוהו כפרן התם רבי שבתאי ערב היה אבל בעל לא מהימן. מהר"ם:]

רנד [דף יט ע"א] ^א איזה מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ] ^ב כ"ל שכתוב בהיום ולאחר מיתה. פרש"י מהיום גופא ולאחר מיתה פירא וכן פי'

רש"ס פרק יש נוהלין וכן פסק המיימוני בסוף הלכות מתנה וקשה לפי רש"י דאינה כמתנת ש"מ מכל וכל כיון דקני גופא מהיום ור"ת פירש שכתבו צו מהיום אם לא אחזור צי עד לאחר מיתה וכל זמן שירצה יחזור ואין הקנין נגמר עד אחר מיתה דהא פרק יש נוהלין מיימי האי צרייתא ומפרש אצ"י כי הכא ולאחר כך מסיק גצי הדיא משנה דהכותב נכסיו לצניו ("מפרש") ["דמפרש"] אצ"י גופא מהיום ופירא לאחר מיתה ש"מ דהדיא לא מיימי צמהיום גופא ולאחר מיתה פירא ועוד האריך בס' הישר ופסק רבינו מאיר דאף הצריא שאמר יתן

מרדכי בבא מציעא סימן רנד

דעת רבינו מאיר שאפילו בריא המצוה ליתן דבר "אם ימות" דינו כשכיב מרע והמקבל אין צריך קנין.

According to Rabbeinu Meir, a gift given specifically "in the event [the giver] passes away", does not require a kinyan even if the giver is in good health at the time.

כולו ואפילו שכירות הזמן שדר בהן אפילו בחיי אמה לא אמרה כלום שעדיין לא זכתה היא במתנה שמתצב הפירות.

סימן קיח

סרקוסטה

שאלת ראובן שהוא חולה ומתיירא שמה ימות פתאום ומהלך בחוק כשאר בני אדם, ולפיכך¹ עלה בדעתו לזנות על ביתו מחיים כדי לסקל מצד יורשיו מחלוקת, ורצה למנות אפטרוסין על בניו כי הם קטנים מעכשיו ולאחר מיתה ולחלק נכסיו בין יורשיו, הודיענו לשון אפטרוסוס ותלוק זה איך יעשה אותו כדי שיהיו מעשיו קיימים.

תשובה תחילת כל דבר צריך אמה לדעת שמתנת שכ"ז מרע שאינה רכיבה קנין ולא כתיבה ולא מסירה שאינה מדאורייתא אלא מדרבנן שתקנו כדי שלא תטרף דעתו עליו, וכדאמרינן בפרק מי שמת² אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שכ"ז מרע מדרבנן בעלמא היא גזרה כדי שלא תטרף דעתו עליו, ובשכ"ז מרע בלחוד הוא שתקנו רזונס³ לומר בחולה שגפלו למשכב מחמת חליו דהשתא הוא דאיכא למיחש שמה תטרף דעתו עליו, אבל במהלך על רגליו לא תקנו ואין מתנתו קיימת אלא במה שמתקיימת בצריא דעלמא בקנין או בשטר או במסירה ושאר קניות של צריא. ולפיכך ראובן זה אין מתנותיו קיימות אלא אם כן נותן במתנת צריא, ויכול ליתן הוא מהיום ולאחר מיתה וצדק קנו מקבלי המתנות גוף הנכסים מהיום ופירות לאחר מיתה, וכמו שאמרו בפרק יש נוחלין⁴ גבי מתניתין דהכותב נכסיו לבנו צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה, ואמרינן עלה בגמרא וכי כתב ליה מהיום ולאחר מיתה מאי הוי והא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ואינה

מתיבמת, ופרקינן התם מספקא לן אי תנאה הוי או חזרה הוי אבל הכא הכי קאמר ליה גופא קני מהיום ופירא לאחר מיתה.

ומיידו אם כתב כן אם רצה לחזור בו לאחר מיכן אינו רשאי, ואפילו מכר לצורך מזונותיו אינו מכור אלא עד שימות האב והצנים מוציאין מיד לוקח לאחר מיתה האב מיד, וכמו ששינו שם הכותב כל נכסיו לבנו אחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שהן כתובין לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב מכר האב מכורין עד שימות. אבל אם רצה זה לשייר ישייר צפירוש כן שאם רצה למכור שיהא בידו, או שיכתוב בשטר המתנות מהיום ולכשלא אחזור צי וכדאמרינן בכמוצות בריש פרק האשה שנפלו לה נכסים⁵, הרוצה שתצריח נכסיה מצעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחר דברי רשב"ג וחכמים אומרים רצה משחק צה⁶ שתכתוב לו מהיום ולכשארצה, כלומר⁷ ולכשארצה שלא אחזור צי.

ויכול הוא למנות אפטרוסין על בניו מהיום לפקח על נכסיהם לאחר מותו, דבין חולה בין צריא יכול למנות אפטרוסין, ויכתוב להם שהוא ממנה אותן אפטרוסין על בניו אלו ועל הנכסים שהוא מזכה להם ושיפקחו נכסיהם לאחר פטירתו.

ומכל מקום אם יש לו עסק או סחורה או מטלטלין שאינן מסויימין ורוצה לחלקן ביניהם ולרבות לאחד, ולמעט לאחד, אינו יודע לו דרך שיוכל לזכותם להם במתנת צריא מעכשיו ולאחר מיתה, כי שמה מה שיש לו היום לא יהיה לו בשעת פטירה⁸, ולפיכך אין לו תקנה בזה אלא בחיובין רזוני לומר שיחייב עצמו ונכסיו מעכשיו ולאחר פטירה לכל אחד ואחד כפי מה שירצה למעט ולרבות.

According to the Rashba, only a person who is on their deathbed can give a gift without a kinyan. Otherwise, even if he is ill and is giving the gift because he is afraid he will die, a kinyan is necessary. This directly contradicts the opinion of Rabbeinu Meir.

שו"ת הרשב"א ח"ג סימן קיח
הרשב"א כתב בהדיא דדוקא בשכיב מרע ממש שגפלו למשכב מחמת חליו תקנו שאין צריך קנין, ולא בחולה המהלך על רגליו אף שמצוה מחמת שירא שמה ימות. וכל שכן שלא תקנו בבריא גמור, ודלא כרבינו מאיר.

סימן רג

שאלה ראובן בהיותו חוץ לעיר הגיע עת פקודת אמו ובעת פטירת' לותה שלא בפניו ישא ויוליכו עלמותיה להקבר בא"י תצ"ב והנה בנה ר' הנז' ברלונו היה רוצה לקיים מצות אמו אלא שהעומדי' לפניו ככותל מיקרי וילדי הזמן סכנת הדרכי' בים וביבשה מינים ממינים שונים גם מפאת המלכות אשר אנו משועבדים אליהם שאם ירגישו בדבר יש סכנה לחיים ולמתים על כן שאל השואל איזה דרך ישכון אור :

תשובה...

ומעתה אבא אל החקיר' השנית בקלרה ואומר אני כי ענין זה ממנו לקיים דברי המת עיקרו בא צפ' מליאת האשה בכתובות דאמרינן בגמ' הא ק"ל הלכה כר"מ דאמר מלד"ה וכן בגיטין בשלהי פ"ק וכן הלכה פסוקא אלא שנפל מחלוקת בין הפוסקים ז"ל יש מהם אומרים דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר שהושלש ביד המלוה מתחלה לכך וכן דעת הרבה מהגדו' וכ"כ הטור ח"מ סתם מבלי מחלוקת ואחרים אמרו מצוה לקיים דברי המת לעולם אפי' בדבר שלא הושלש מתחלה בידו לכך אבל אמרו שצריך לזווג ליורשים ולמי שספק בידו לעשות וקבל עליו או שתק בכה"ג הוא דאמרינן מצו' לקיים דברי המת אבל כל שלא זוג לאלו בפניה' אין זו משום מצוה לקיים דברי המת וכתב על זה הריב"צ"א שהם דברים של טעם ובהיות לואת הש"מ או אפי' של צריא עשויה כתקנה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כופין על המצו' לקיים מה שזוה אליו המת כמו שהוכיחו מההיא דגיטין פ' השולח דגרסינן התם א"ר יוחנן מי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי קורת

רוח עשת לי יעשה לה קור' רוח כופין את היורשים כו' מצוה לקיים דברי המת וליכ' פלוגת' כאשר מצוה המצוה מבוארת עוד הריב"ש ז"ל בתשו' הרחיב הדבור בסי' ר"ץ והכריח כדברי הפוסקים דס"ל דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשמוסר ממון ביד שליט לכך וכתב שרוב האחרונים מסכימים לכך ויישב מה שנראה לכאורה קשה מההיא דנחת רוח דשפחה שגר' דאין שם מסירה וא"כ למה כופין ותירץ דכיון דשפח' היא זכו בה שמים וה"ל כמוסר ביד שליט למדתי מכל זה דכנדון שלנו לא שייך למימר מצוה לקיים דברי המת לשום א' מן הסברו' אשר זכרתי אלא שעדין נראה לומר דהא דלא שייך לומר מצוה לקיים דברי המת היינו להיות חמו' לכוף עליה אבל מ"מ נר' דמצוה בעלמא מיהו הוי -עיין בח"מ סי' רנ"ב הביא ב"י תשובה מר"ש בן זמח ז"ל - וכ"כ קצת מדברי הרשב"א בתשובה ואף על גב דשעתו נוטה לדעת ר"ת שאין לו' מצוה לקיים דברי המת לשכופין עליה אלא כשהושלש הדבר ביד שליט מתחל' לכך כמ"ש הריב"ש ז"ל בתשובה הנז' עם כל זה כאן בתשו' סי' שס"ט כתב על ר' שזוה בשעת פטירתו שישאו אותו לקבור על מקום קברות אבותיו ונתעכב הדבר לסבה כנז' שם ושאלו אליו אם מותר לטלטלו ממקומו אפי' לישא אותו אלל אבותיו כמו שזוה אם לא והשיב שמוותר לטלטלו ובסוף דבריו כתב וז"ל וכ"ש בנדון שלנו שזוה לפני מותו ושנקבר ע"ד לפנותו שהוא מות' ומצוה על בניו לקיי' דבריו וקצת נר' שלא זוג ממש לבניו אלא שזוה כך שישאו כו' ומ"ה פסק שמצוה על בניו לקיים ומ"מ למדנו גם כן שאינו כ"כ חיו' דאל"כ היה לו לו' חייבים או כופין לבניו לקיים דבריו רק אמר מצוה שר"ל מצוה הוי חייב / חייב / לא הוי כך כ"ל ברור ודי בזה לחקירה השנית ומעתה נבא אל הג' והוא את"ל שיש חייב בדבר אם יש לחלק בין זמן התלמוד לזמננו זה

Regarding a woman who instructed at her deathbed that her son bury her in Eretz Yisrael, Maharashdam writes that he cannot be compelled to fulfill her request as a commandment of person who has passed away, because her request lacks the condition of having been entrusted to a third party for this purpose. Still, he says, it is a mitzvah for him to do so.

שו"ת מהרשד"ם יו"ד סימן רג
אשה שצותה את בנה בשעת מותה שיקברה בארץ ישראל, כתב מהרשד"ם שעל פי דין אין בזה משום מצוה לקיים דברי המת כיון שחסר התנאי של הושלש לכך. ומ"מ חידש דהגם שאין בזה חיוב גמור ואין כופין על זה, מכל מקום מצוה איכא לקיים דבריה.

לענין הדן עמו דכיון דמחלל שנת נפרסויה הוא כמותה לכל הורה דמי כשוד ככניס והאשר שאילתו המהרהר שבידו נקודה הכסף שם שס"ל דקראים אינם אחרים מודם כזה דקראים אינם מחללין שנתו רק מועדות מפני שחלקים על קביעות שלו ושקוה מחלל מועדות למחלל שנתו לא ס"ל - אבל כמחלל שנת ממש דלכ"ע הו' מומר לכל הורה האשר שגם המהרהר מודה - וח"ל כיון דגזירה יינם הוא משום נטותיהם והרי שנת מחללי שנתו לא נאסרו - ז"ל דל"כ מומר לעבודת כוכבים לא יאסור יין בשחי' ולפי מה דאמרינן בתלוי (דף ד') אסור ואל' במש"ב הר"ן בחיחשויו שם וכמו שהעתיק גם מעל"כ ל"י כיון דהוי כותבי גמור הוא ככלל גזירתן אשפי' שאין בנטותו איסור התנות וח"כ ה"ה צוממ' לחלל שנת נפרסויה - וכ"כ הרשב"א בשו"ת הביאו בפ"י (ס' ק"ט"ב) דעומד לחלל שנת נפרסויה יין י"י: והנה עד כה דבריו עומד הדין אף לזון מחלל שנת נפרסויה אבל לפשטיה קראל שצוממ' לא דעמא מה ארון כהם אחר נכפ"ה פשהה הכהרס לחוב עד שברובם חלול שנת נעשה כהיאר אם לא יש להם דין אומר מותר שרק קרוב למד הוא וים כהם שמתפללים חפלה שנת ומקדשים קידוש היום וח"כ מחללים שנת כמלאכה דארייתא ודרכן והרי מחלל שנת קאשכ כמותה בלבד מפני שהטריב בשנת ספר כבדריה ובכורה זה מודה פ"י חפלה וקידוש ומה גם בנכיהם אשר קמו מחלליהם אפי' לא ידעו ולא שנושו דמי' שנת שדומין ממש לדוקין דלא נחשבו כמותרים אשפי' שמחללין שנת מפני שמתעב אבותיהם בידים/והם כחשוקי ששכח לבין שובדי כוכבים כמובאר (ס' שפ"ה) וכ"כ גם המצ"ע (ס' ל"ו) והאשר נמי דלדוקין שנת הורגה בתוך ישראל ולא ידעו לעיקרי הדת ואינם משיוון פניהם עד חכמי הדור לא חשבו מוידוין ובי' יע"ש - וברבה מפשטיה הדור דומין להם ועדיפי מהם שמה שמאמר ה"ם בקראים להשכיב יינם י"ל איט מפני חילול מועדות קדושתם בלבד אלא מפני שכפרו גם בעיקרי הדת שמלוי' ולא פורעין ואין להם דמי' גיטין וקדושין שפי' כהיום ממזרים - וכזה דרב שפשיט' שצוממ' לא קרע - ולכן לע"ד המחמיר להשכיב נעושה יין של שפשיטים הללו לכהם יינם חזוא מלוי ברבתי - אכן לא למקילים י' להם על מה שפשיטו אם לא שמוכרר לו שצדע דמי' שנת ומעין פניו לחללו בפני עשרה מישראל יחד מה דלא כמומר גמור ונעושה ייט אסור - כוללע"ד הקטן יעקב :

כמאי עסקין אי כבדרי כי צבורין ממי' הו' (פ"ט"ז) הו' יסל לחזר עד שימסוך ויורשו נמי יטל למיכרר אליהו דמחן דליה לי' מטא לקיים דברי התם) ולא כל ש"מ ממי' אריה צבורין כי אכן צבורין ממי' הו' דברי ש"מ ככחובין ובמסורין דמי - ומתקי ר"ז כבדרי ובעינן צבורין דכחובין ק"י כל היכי דאיתא ורב פסא מוקי בש"מ ובעינן צבורין דמי' ליה חיישינן למנה קבור ע"ש - והנה לפי דברי רש"י דהיורש לא יסל לחזר רק אליהו דמי' דליה לי' מטא לקיים דברי התם א"כ לפי מה דפסק בגמ' כחובות (ד"ס"ט) כ"מ מטא לקיים דמי' אפי' לדין און היורש יסל לחזר - אכן דעת החו"ס אינם כן דהקשו שם ממי' פריך כי צבורין ממי' הו' לימא דעשנא דמתניתין כמחללין מטא לקיים דמי' וחירטו דלא רשע לאוקמי מתניתין כיחידא ק"י דפסקין כ"מ - ועוד חירטו דמי' משום מטא לקיים דמי' חלילי און צבורין ממי' - וכן פ"א פקשו מל"ל לרב דאריה צבורין דלא אפי' בלחן צבורין ופטמא דמתני' משום מטא לקיים דמי' - וחירטו דרב פסק כ"מ דלא ס"ל מטא לקיים דמי' - והנה כל מה שכתבו החו"ס' כזה הוא אליהו שפשיט רש"י דמי' דין זה במטא לקיים דמי' או לא - אבל בשם ר"ח חירטו דלא שייך מטא לקיים דמי' אלא כששגשג מתחלה לבן - כמו שהשלים משנת לבנה (כחובות שם) וכמו כתבו שקל לבני ומתניתין משמע דלא חייבי כהשגשג מתחלה לבן מדלא קתני חו מטא זה הקשו על זה מה דאמרינן (בבב"ב דף מ"ג) בשם ר"י אכן שפשיט עשהה לי קורת רוח עשו לה קורת רוח סיפין אה היורשים ושפין אותה ב"ח משום מטא לקיים דמי' - והנה לא חושש ביד שליט מיד - וכתבו דלרין לומר דגבי שיהארו יט עלומר יותר מטא לקיים דמי' מבשר - דברים - ועוד חירטו בשם ר"ח דלכך לא מוקי כך דתנו מנה לפלוגי משום מטא לקיים דמי' דלא אמרינן כן - אלא היכי שאמר שדוקא לאחר מיתה יתן אבל היכי שאמר ליתא מחיים ג"כ לא - ובשם ריב"ש חלקו עד שם דלא אמרינן מטא לקיים דמי' אלא היכי שאמר בפ"י חו' או חתנו אבל היכי שאמר זה לפלוגי או פלוגי יקבל זה לא - ובשם זו ט' גם הרמב"ן בחמשה שיעות צניטין וכזה שאף פיקר שיש חילוק בין אמר חו' ובין אמר פלוגי יטול או יתקן או יחזיק או חכם - והנה הראשונים אגרו לבל החילוקים הללו מפני שהחיות שגג' שצדקת מקומה מייט מטא לקיים דמי' דהיינו צדק מנה לפלוגי וצמלית משנת לבנה וכתבו שקל לבני ובפלוגי שפשיט עשו לה קורת רוח ובי' מקומות משמע דלא אמרינן כן מדמתת ש"מ בני קיין ומתה דבני רב צבורין ומתה דרבא צבורי גזירא - והסבר והש"ס ה"מ (ס' ד"ב) פסקו בשו"ת ר"ח דלא אמרינן מטא לקיים דמי' אלא כששגשג מתחלה לבן כשפשיט זה כתבו הר"ם והרשב"א והרי"ט"ל - ובתנא ממי' און ר"ח' שבידו גם שאר השיטות: ובש"ת מר"י כן לב (ה"כ ס' ל"ט) והל"ג סימן מ"ג הביאו שג' שיעות נדגרי - שיעת ר"ח דבעין שיהא פושט ואשיל קלא לשם כך ושיפת פרא"ש וכו' שג' הו"ס' בשלשם בגיטין בשם ר"ח דבעין - שיה' מושגשג לשם כך ויהיה סומכין דלא בעינן מושגשג רק שיעת ליהודים או לגיית שותן אבל באומר ידע או יתקן או חנו שנת דמוסר דבריו בפני פדים בלבד ולא עשה שליח לא ולא דעתי להם - לא שפשיט גם שיעת ר"ח האתיה שבידו הו"ס' כ"כ דהיינו שיעת שיעת ליתן לאחר מיתה בל ענין אמרינן מטא לקיים דמי' - רק דהיינו שאמר ליתן מחיים שלא פירש לאחר מיתה לא אמרינן כן - והנה שפשיט רש"י און שפשיט אכן מל"מ מדאמרך לפרש דרב ס"ל דלחן מטא לקיים דמי' ולא חילק כשפשיט ר"ח או החילוק הרמב"ן משמע דלא ס"ל אלא דלמ"ד מטא לקיים דמי' בל ענין אמרינן כן - ומתה דאסור גזירא לא קאש דאשפז דמתרין - בזה פירוש החו"ס' דפגרי סון דליהא ביהמה לא אמרינן מל"מ - ומתה דמי' שפשיט בני קיין ג"כ און קאש דאשפז דמתרין - בזה חירטו החו"ס' כחובות (דף ק"א) דפי עסקת

סימן כד

שאלה בריא שעשה שטר צדקה בערכאות וצוה וחרם בשנים שלוני יקבל זה ופלוגי זה ולכל א' מורשו ג"כ צוה מה שיקבל מירשותו וסינה אמפורוסים (שקדין קרלעארטן) שלאחר מותו ירדו הם לנחלתו ולעובדו ויסרו לכל א' וא' מה שצוה ליתן לו והיורשים לא ערערו נגד צוואתו ואין ידוע אם מפני שסכסוכים וסחלים לכל א' הקר מה שיקבל או אם מפני שכתביאשנים שיהצב שחששו אשר חוקם בערכאות כפי סוגת וסרינון און פועל ערעור נגדו - והנה האמפורוסים עשו כפי אשר נצטוו אבל להיראים נולד הספק אם יקבלו מה שהוצב להם אחר שער' דין תורה און כון קנין גמור שיקנו ומסילא ב"א חבל לרשות היורשים ואינם יודעים אם יסורו היורשים והיורשים און לפלוגי לשאלו את פיהם ולכן שאלו אם יש חושש עבירה בזה בקבלתם מה שצב להם סיד האמפורוסים או לא :

תשובה על זה שיער אלמ"ז גרי' בעיטין (דף י"ג א"ל) 'אמרינן לוי' תנת ליהם פלוגי - ותח יתנו לאחר מיתה ומוקים רב בגמ' והוא שצבורין ומתנין : פקדן צ"ח אמרינן

ליתר עיון



Further Iyun: Binyan Tzion discusses a secular will that granted a portion of the inheritance to others who were not the halachic heirs but the deceased clearly wished for them to receive it. He says that where the receiver has already taken possession of the gift, we would follow the request of the deceased even though he had not entrusted it to a third party for this purpose. Furthermore, if the halachic heirs are not contesting the will, the receiver may certainly assume that they are pleased to fulfill the request of the deceased.

צוואות של הערכאות יתר עיון: שו"ת בנין ציון החדשות סימן כד הבנין ציון דן בקיום צוואה מדין מצוה דבריי המת, והעלה שאם מקבלי הצוואה מוחזקים במתנתם, אין מוציאים מידם אפילו אם לא היו הנכסים מושלמים. וכל שכן אם אין היורשים מערערים על זה, הומסתמא ינחא להם לקיים דברי המת וידעי וקא מחלי:

נפקוחא כמה מקבל בחיי טתן וכן הוא שיטת החוס' בנימין ובב"ב :

והיוצא

מזה לדניא דחלי הנידון דשאלה בהך שיטות דלשיטת ר"ח הראשונה דבעינן מושגש לא אמרינן בזה מזה לקיים ד"ה אבל לשיטת ר"ח השנייה אמרינן בזה מזה לקיים ד"ה כיון שזה צפ"י ליתן לאחר מיחה : וכן לשיטת הריב"ס וסרמב"ן אמרינן מלד"ה כיון דמינה אפטרופסים ושלוחים לקיים זואתו . וכפי הגרסה גם לשיטת רש"י אמרינן הכא מלד"ה כיון דפסקינן בהך מ"ד וה"ל לפ"י שיטת ר"ח הראשונה דעת יחידי ואף שהיכי שמוחזקים היורשים פ' הבור וש"ע בשיטת ר"ח מ"מ הכא שהירוששה מוחזקת ביד האפטרופסים אפילו היו היורשים מערערים מספק אין מוציאים מידם ומיד הווכים שהרי יבולים לומר קים לי כהך שיטות שחולקים על ר"ח ובש"כ שהם יבולים ועיין בבב"ב ח"ט (סימן כ"ה) שאפ"י לזאת יד"ש ח"ג להחזיר היכי שטען קים לי יע"ש שהאר"ך בהתנאים שבעינן לומר קים לי ואין א' שמתנגד מלומר כאן קים לי . וכן נראה משו"ת מהר"י בן לב הכ"ל שהוא ג"כ לא כ' לחוש לדעת ר"ח דבעינן מושגש אלא היכי דהירוששים מוחזקים אינו יכול להוציא מידם ע"פ השיטות שחולקים על ר"ח ע"ש . וא"כ ממילא משמע היכי שאינם מוחזקים לא אמרינן שאין כאן מזה לקד"ה היכי שאינו מושגש וכל זה אפילו היורשים מערערים עד זואת המה . ולפ"י בש"כ בנידון דלפנינו שלא ערערו אמרינן מסתמא דניחא להם לקיים דברי המה וידעי וקא מחלי אפילו היו התפיסה שלא כדון בש"כ כאן ש"פ רוב הפוסקים הי' אפשר לכוף להיורשים לקיים הגוואה ולכן לענ"ד אפילו לזאת ידי שמים אין כאן בית מיתוש ומותר לקבל המתנות שנתנו מהמה ושהם משעת מיחה ואינך ביד האפטרופסים ולא החזיקו היורשים בהם :

ואגב

ראיתי להזכיר מה שאמרת על הרשב"ם ב"ב (דף קע"ה ע"א) שכתב אמה דפריך ארבי ושמואל אמר תנו נותנים הא מזה על פה הוי דלמחא הוי טעמא דידהו משום מזה לקיים ד"ה . וחירך דא"כ לא הוי ליתן ע"פ דברי אביהם אלא אחר מותו והרשב"א בגיטין (דף י"ג) הקשה ג"כ קשיא זו וחירך ע"פ שיטת ר"ח דלא אמרינן כן רק היכי שמושגש ושכן כ' גם הראב"ד . וכ' שם דלהרמב"ן דלא ס"ל בר"ח הקשיא זו ז"ע . ולענ"ד המזה דהאך אפשר לומר דטעמא דרב ושמואל משום מזה לקיים ד"ה הרי שמואל צפ"י ס"ל בנפוכות (דף ס') דהלכה בר' יוסי דלא אמרינן מזה לקיים ד"ה זכמו שהביאו גם החוס' בגיטין (דף י"ג) ולפי מה שרצו לזאת שם שיטת רש"י אפילו רב ס"ל כן אבל מכ"ת שמואל צפ"י ס"ל כן וא"כ הרי פריך הש"ס שפיר דאיך אפשר דטעמא משום מזה לקיים ד"ה הרי עדיין יקשה לשמואל וז"ע כנלענ"ד הקטן יעקב :

החלה אומר בזיכור שאינו צריך והרופא מסופק מאכילין איהו כ"ש בזה שהרופאים אמרו בזיכור שצריך שהי' או חיוב גמור לשמוע לדבריהם . ואשר הקשה מעלתו נ"י לדברי מה דע איהו (בסוף יומא) על זה אשיב כי הלא יקשה למה נקט חנא דברי' רק הרואה קדי ולא מי שבא לידו חלול יוה"כ בראונס או אפילו בשוגג ע"י אכילה או מלאכה ולמה לא נאמר גם בזה שהיא כשפיכת קיחון זקן יקשה מה דמבואר בפוסקים ובש"ע (סי' שני"ט) שפקוח נפש דוחה שבת והזריז הרי זה משוכח דמה שבה יביא הלא ידמה ששפך לו קיחון שהאר"ך לזכא לידו חלול שבת . אמנם בחר לזה לא שייך רק כמה שבא לאדם שלא מדעתו וכמש"כ דש"י ושלח מדעתו השביעוהו דכיון שנטשה ע"י שמים בלי טעוהו ניתן לו סימן בזה מן השמים להרע או להיטיב דהיי"ש או שנתאם עבודתו או להיטיב שכבר עלה במעלתו שלא צריך ליוה"כ"פ - ולזה אני מפרש דעל שכל העולם רעב והוא שבע ולכן לא שהראו לו שנתאם שהשביעו איתו בראסור או שהוא עוב מאד שלא צריך לסליחת יוה"כ"פ ולעיניו נפשו בו . אמנם מה שטעם אדם פדעו וזמחשבוו בזה אין ענין הראות סימן כיון שאדם בעל הבחירה ולכן מה שטעם מעלתו בשוגג או בראונס ודאי אין ענין לזה . אמנם אפילו אכסוהו בע"כ לחלל יוה"כ אין זה מענין הסגל כי רק ענין מגונה כראיית קרי הוא סי' שגמכר בכה החילוקים המטמאים כיון שבא לו זה ולא נשמר ביום הקדוש אבל באר אונס אינו ענין לזה ומה גב אונס של מזה ושמתרחם שאם נאמר דחיי' ע"י פק"ז יחשב כשפיכת קיחון כשפט ג"כ שהמחל שגל בשבת ויוה"כ"פ דוחה שבת ויוה"כ"פ ע"י מזה מילה יצטרך ג"כ לכפרה מפני שזאת דחיי' זו לידו . ובלא"ה לענ"ד הייתי אומר לולא דברי רש"י שדמה זה לשפיכת קיחון דשפיכת קיחון לא שייך אלא במקום שנאמר במשנה שדקדקתי למה פשלו שבמים משל זה דוקא במזה סוכה ולא בשאר ביטולי מזה שזאו ליד אדם . ואפילו בסוכה לא אמרו רק בירדו בשמים ולא בשאר אונס כגון חולי או מלעטר בדברים אחרים . ולכן היה נ"ל דודאי צשאר ענינים שנטשו העכוזים ע"י מנהגי שלם שנטשו ע"י שלוחי הקב"ה לא נחשבו כשפיכת קיחון ואינם סימן שהקב"ה ממאם עבודתו אלא שלא רצה לבעל שליחות השליח מפני עבודתו וכמאמר הגב' ר"ש בן יאיר (תולין ד' ז') אסה הולך לעשות רטון קוקך וכו' אבל יירדה הגשמים שזאים ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו כדאר"י ג' משתחות לא נמסרו לשליח בזה דוקא נחשב כשפיכת קיחון . והיואל מדברי שמוכטח אני שאין ידידי נ"י הי' צריך כפרה אפילו הי' מבטל מזה עיני באמת כל שכן שלא הי' רק בחצי שיעור ובצער ולפוס נערא אגרא ומה גם שנתרפא ח"ל מחליו וידוע שחולה שנתרפא הוא מאוחס שמוחלין להם כל שטותיו :

סימן כו

סימן לד

בדבר מצוה לקיים דברי המת בעניני צדקות

ר"ב סבת תרצ"ו וילנא

והיינו דאע"ג דעת הרמב"ם דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת היכא דלא הושלש אבל בנודר ומת כיון דאלו הי' קיים הי' מחוייב ליתן א"כ במת נמי אמרינן מצוה לקיים דברי המת אע"ג דאין על הירושין משום נדר מ"מ מצוה לקיים דברי המת ומשום ההיחוב שחייב מחיים לקיימו לא גרע מהושלש, עכ"ל. וכ"כ המהרי"ט בראשונות סי' ל"ט.

אלא שהר"ן בפ"ק דגיטין כ' דמשום מלדה"מ ביתומים קטנים לאו בני מיעבד מצוה ניהו, יעו"ש, ויעו"י במחנא"ה הל' זכ"י סי' כ"ט מש"כ דתלוי במחלוקת אי זוכה מעצמו מצד מצוה לקיים דה"מ כמ"ש תו' בגיטין ל"ח, ותמיהני שלא הובא חילוק זה בחו"מ סי' רנ"ב ובפוסקים שם דמשום מלדה"מ יתומים קטנים לאו בני מיעבד מצוה ניהו למאי דקיי"ל דמשום מלדה"מ אם מכרו מכור. והרמב"ן כ' בח"י גיטין י"ג בר"ה לעולם כבירא בסה"ד שכ' מלדה"מ וכופין במצוה זו את הירושין ואפי' בשארי דברים חוץ מן השחרור של עבדים, ולא כמו שהיינו סבורים לדמות מצוה זו למצוה שעל היתומים לפדוע חובת אביהם, אלא מצוה זו נמסרה אף לבי"ד לכוף עלי'. ע"כ. ולכא"ו נראה מד' הרמב"ן דמכיון דנמסרה מצוה זו לבי"ד לכוף עלי' אף ביתומים קטנים כפינן. ומ"מ אין רא"י מדבריו לטתור ד' הר"ן, דאף ההיחוב מוטל על בי"ד לכוף היינו למי ששייך גבי' מצוה, אבל קטנים דלאו בני מיעבד מצוה ניהו גם על הבי"ד אין חוב לכופן.

ולכאורה יש לומר דבג"ד יש ג"כ משום דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי כיון שספור לה בעת מחלתו שכתב בצוואתו שיתנו מעשר מנכסיו לצדקה שנראה שרצה בדברים אלה לקיים צוואתו שכתב לצדקה בהיותו בריא להיותה צוואת ש"מ. אולם לבד מה שיש להסתפק אם אפשר להחשיב ספור דברים זה כצוואת ש"מ, עוד יש לטתור זה עפ"י דברי המהרי"ט בראשונות סי' כ"ב שהובא לעיל שמכיון שעדין אין מבורר לאיזה צדקה לא מהני גם מטעם דברי ש"מ דגם קנין לא יועיל ככה"ג. ואע"ג דבמהרי"ט כ"כ מטעם אין ברירה והוי ספק מיהו מספיקא לא נפיק מרשות הירושין, אף הדוי ספק ממון עניים דאיפליגו בזה רבוותא. אמנם לכא"ו הוא ספק ספיקא דס' אם י"ל בזה אמל"ג כמסירה להדיוט כדלעיל וס' אם י"ל בזה דברי ש"מ ככתובין וכמסורין, ובספק ספיקא מוציאם מחוקת הירושין לגבי ממון עניים כמש"כ בקונטרס הספקות לאחי הקצוה"ח ככלל ב' דמהני ס"ס ככה"ג אלא דנגד ב' הספקות יש לנו הספק דאין ברירה ל"ש בזה קנין ממילא ל"ש לא אמירה לגבוה כמל"ה ולא דברי ש"מ ככ"מ, ותו דבספק דמטעם אמל"ג יש לנו ס"ס לטובת הירושין דהא אם שייך אמל"ג בממון עניים ובלאחר מיתה הוי נמי ספיקא דאיפליגו בזה הבי"ד והרמ"א שהובא ד' לעיל וכמ"ש בת' רעק"א סי' קמ"ו, וגם הספק דאין ברירה של המהרי"ט, וזה הוי שפיר ס"ס.

מכר דאמרינן אמירה לגבוה כמסירה להדיוט לאחר מיתה, אלא דבג"ד אין הסקבל מבורר ומביא ת' מהרי"ט סכ"ב, מוכיח דבצדקה אמרי' מלקד"ה גם בלא הושלש ומביא ד' הר"ן דבקטנים י"א מלקד"ה, מוכיח דיש בזה כמה ספקות ומכריע עפ"י כמה מהאחרונים לקיים הצוואה, מסתפק אם שייך מלקד"ה בכסף המתקבל לאח"מ מחברת הכפחון, מברר דאמרי' מלקד"ה אף בדשכ"ל ומספיק כנוגע לנ"ד. — בדבר חליבה בשבת מסכים בשעה"ד גדול להתיר ע"י קטנים שאינם בני לתוך אוכלין.

ע"ד שאלתו בנוגע לצוואת חתנו המנוח ז"ל שכתבה בהיותו בריא, וכתב כל נכסיו לאשתו ועשאה אפטרופסית, שנמצאה מונחת בשלחן שלו כתובה וחתומה בעצם ידו ועד א' חתום עלי', ובצוואתו הניח מעשר מנכסיו לדברים שבצדקה, ועתה שואלת בתו האלמנה שת' אם צריכה ומחוייבת בתור אפטרופסית ליתומים קטנים לקיים דברי המת בצוואתו כפי שהביע שם רצונו.

לכאורה נראה בזה שמצד הצוואה שכתב בעודו בריא אין שטר לאחר מיתה, ואף לפי מ"ש הר"ן בנדרים ד' כ"ט ע"ב דבצדקה אם אמר סלע זו לצדקה אחר שלשים הוי כמסירתו להדיוט במעכשיו ולאחר ל', וא"כ הכא נמי הוי כמעכשיו ולאחר מיתה, מ"מ י"ל דלאחר מיתה גרע כמ"ש הרשב"א בתשו' ח"ג סי' קכ"ב, הובא בת' רעק"א סי' קמ"ו יעו"ש. ובת' רעק"א גופי' שם העלה דהוי ספיקא דינא שאין מוציאין מיד הירושין. ובאמת בת' רמ"א סי' מ"ח העלה הבי"ד דמהני בככה"ג דאמרינן אמירה לגבוה כמסירה להדיוט, והרמ"א שהשיב על דבריו בכ"ז כ' שם דבטלה דעתו נגד דעת הבי"ד. וגם ע"י כתיבה אמרי' אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דלא כמו שצדד בו' יד מלאכי, דהא לא גרע ממחשבה שפ' המרדכי בקדושין ד' כ"ט דגם במחשבה אמרי' אמל"ג כמסל"ה. אולם בת' מהרי"ט הראשונות סי' כ"ב גבי א' שאמר שהוא מניח ר' והובים לה' יתומות אותן שיראו בעיני פלוני ופלוני, נסתפק אם זכו היתומות בכסף זה במתנת שכיב מרע דאע"ג דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי לא עדיפי מיהו מקנין דבריא וככה"ג אלו הי' בריא בקנין לא הי' מועיל שאין אותן היתומות כרויות וירועות כדי שיזכו יעו"ש. וא"כ גם ככה"ג שלא בירר בצוואתו לאיזה דבר שבצדקה יתנו המעשר, רק כפי ראות עיני הוריו והורי' וה' א' כהן, נמי ל"ש אמל"ג כמסל"ה.

אולם נהי דל"ש בני"ד אמל"ג כמסל"ה, מ"מ מצד מצוה לקיים דברי המת מחוייבת לקיים כפי הצוואה, כמ"ש הרמב"ם פכ"ב מה' מכירה ה"טז אם צוה השכ"מ כל מה שיוציא אילן זה לעניים זכו העניים. והה"מ שם כ' דאע"פ דאין הנודר קיים מצוה לקיים דברי המת כמו שהי' מחוייב אם הי' קיים, ובקצוה"ח סי' רנ"ב סי' וס' ר"ב סי' סק"ג, כ' ג"כ לבאר ד' הה"מ וז"ל



Achiezer concludes that a secular will that is not executed in a way that is halachically binding, even if it would be enforceable in court, does not suffice to transfer the inheritance away from the halachic heirs. Although halacha recognizes common business customs as being a valid kinyan, even a kinyan does not help when it takes effect after the death of the giver. On the other hand, he proposes that if the will causes the receiver to be the legal possessor of the gift, perhaps it is the equivalent of having entrusted it to a third party and he is entitled to it under the commandment to fulfill the requests of the deceased.

שו"ת אחיזר חלק ג סימן לד
דעת אחיזר דצוואה רגילה, שלא נעשית באופן המועיל על פי דין תורה, לא מהני בדינינו, דאין שטר לאחר מיתה. ואפילו אם נימא דהיכא דמהני מצד חוקי המדינה לא גרע מיסוטמטא, מכל מקום לא עדיף סיטומטא משאר קנינים דלא מהני לאחר מיתה. אלא שצדד לומר חידוש גדול דהיכא שהמקבל מוחזק מטעם דינא דמלכותא בקיום הצוואה על ידי הער-רכאות, לא בעינן הושלש מתחלה לכך.

אולם יש לדון בנ"ד דהנה בגוף ד' המהרי"ט שדא בי נרגא בתשרי זית רענן ח"ב סי' ע"ו בשאלת צוואת שכ"מ לצדקה דבנונא דעומד להתברר אמרי' יש ברירה גם לד' המהרי"ט. והכא בודאי עומד להתברר אחרי שתתיעץ עם הוריו והורי, וע"כ יש לדון בזה מצד אמירה לגבוה וגם מצד דגלוי דעתו כעת חליו לחוק הצוואה בנוגע להצדקות אולי היו כמתנת שכ"מ וכדלעיל. גם יש לחלק בזה מגידון המהרי"ט דשם נתן עבור יתומות מיוחדות אותן שיבחרו פלוני ופלוני, משא"כ הכא דנתן לצדקה סתם, ולפי צוואתו המעשר מנסיו שיך לרשות צדקה ורק שעליה להתיעץ עם ההורים לברר אופן החלוקה, ובכה"ג אפ"ל דאין זה שיך לברירה. ואם כי המחנ"ג בה' צדקה ס"ב צדד רגם בנתן לעניים שאינם ידועים שיך דינא דמהרי"ט יש לחלק וגם אין זה מוסכם ועדיין מידי ספיקא לא נפקא. אמנם אם נימא דבכה"ג אמרינן ברירה יש לצרף ג"כ ש"י הוסי' והראשונים דמצוה לקיים דברי המת היו קנין, ואם כי הכרעת הרמ"א היא דלי"ה אלא מצוה דאם קדמו היורשים ומכרו מה שעשו עשו בכ"ז יש לצרף לספק ספיקא, ובפרט שש"י הר"ן דבקטנים לי"ה מלקד"ה לא הובאה להלכה, וא"כ יש בזה צד ספק גם לפסק הרמ"א, ובפרט שגם לד' מהרי"ט היו רק משום דאין ברירה דג"כ היו ספק.

והנה לפמ"ש"כ מעכ"ת שנתן לאשתו במתנה גמורה הרי היא בודאי מחויבת לקד"ה כיון שנתן לה כל נכסיו וצוה עלי' לתת המעשר לצדקה, אלא דבאמת הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא, ואף אם ה' אומר בפירוש שכונתו למתנה גמורה הא ליכא קנין דאין שטר לאחר מיתה. ואפי' אם נימא דהיכא דמהני מצד חוקי המדינה לא גרע מסיטומתא, לא עריף סיטומתא משאר קנינים דלא מהני לאחר מיתה, ובשו"ע חו"מ סי' רנ"ח מבואר דבצוואה לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו. ומצד מלקד"ה הא בעי' הושלש מתחלה לכך או שצוה בפני היורשין, ועי' בשו"ת הר המור להגאון ר' מרדכי בנעט סי' ל"ט ובת' חסד לאברהם חח"מ סי' מ"ג שהאריכו בכונן זה. אלא דבשו"ת בנין ציון סי' כ"ד מצד דבמקום דאין היורשין מוחזקים יש לסמוך על הנך שיטות דסברי דאמרי' מלקד"ה גם בלא הושלש מתחלה לכך היכא שצוה לתת לאח"מ. גם מכבר הייתי מצדד לומר דהיכא שמי שצוה המת ליתן לו הוא מוחזק מטעם דינא דמלכותא בקיום הצוואה ע"י ערכאות לא בעי' הושלש מתחלה לכך, אלא שלא מצאתי גילוי לרין זה דל"ד לגור שא"י לחזור בו וכנ"ל. ולפי"ז בני"ד אם ה' לנו ראי' והוכחה ברורה דנתכרין לתת לאשתו במתנה גמורה ה' אפשר לומר שתזכה גם בלא קנין מצד מלקד"ה, וממילא בודאי מחויבת ליתן המעשר לצדקה משום דהיא מצוה לקד"ה, אלא שגם בזה עומדת נגדנו ש"י הר"ן בניטין דבקטנים לי"ה מלקד"ה, אבל העיקר בזה שלא נתכוין למתנה גמורה אלא לעשותה אפטרופא.

המורם מזה לענין הלכה דבנוגע להמעשר לצדקה אמרי' מלקד"ה אף היכא שלא הושלש מתחלה לשם כך, וגם בנוגע ליתומים קטנים יש בזה כמה צדדים דבני"ד מחויבים לקיים דברי המת,

לקיים הצוואה היכא שנעשה כה"ג, אך בנוגע לקנין הנכסים להוציא מיד היורשים מסכימים שיש להעמיד ברשות היורשים לקיים כתורה וכמבואר ג"כ בת' הר המור ות' חסד לאברהם הג"ל. וע"כ בני"ד דעתי נוטה לקיים דברי הצוואה בנוגע להמעשר לצדקה ולקיים רצון המת אשר נראה בעליל מהצוואה שזה ה' אדיר חפצו ומגמתו עד אחרית ימיו, שגם בימי חליו גלה דעתו שרצונו שתתקיים הצוואה. ובכ"ז אחרי שאין הדין ברור כ"כ נכון לדעתי לתת הרוחת זמן לשלם המעשר כפי מה שימצאו לנכון.

וע"ד מה ששאל רומעכ"ת אם גם מהסכום שנתקבל לאחר פטירת חתנו ז"ל מחברת הבטחון ממקרי מיתה מחויבת לתת חלק עשירי לצדקה כמו שמפורש בצוואתו, או כיון שסכום זה אינו משתלם אלא לאחר מיתה לא היתה לו הזכות לפקוד עליו ולצוות לעשר ממנו לצדקה.

הנה בפשוטו נראה דכיון דאתי עלה משום מצוה לקיים דברי המת ובוה מועיל אפילו בדבר שאינו מועיל מטעם דברי שכ"מ כמש"כ המהריב"ל הובא במחנ"ג ה' זכ"י ומתנה ס' ל"א כגון בשכ"מ שאמר ידור פלוני בבית זה דלא אמר כלום דאין אדם מקנה דבר שאין בו ממש וכל דליתא כבריא ליתא בשכ"מ, מ"מ משום מצוה לקיים דברי המת איתא גם בדבר שאין בו ממש, וממילא דמהני גם בדבר שלא בא לעולם. וראיתי בכמה מספרי האחרונים שכתבו ג"כ דמצוה לקיים דברי המת הוא גם בדבר שאינו קצוב ודבר שלא בא לעולם. וכבוד גיטי הרב הגאון מו"ה אלחנן וואסערמאן ש"י העיניו דאפ"ל דהוי דבר הבא לעולם דהחוב חל מחיים אלא דזמן הפרעון הוא לאחר מיתה, והוי כשכ"מ שאמר הלואתי לפלוני דקנה, אלא דהכא הוי הלואת נכרי, ולמ"ד הואיל ואיתא כבריא כמעמד שלשתן ל"ש בהלואת נכרי, אבל לאידך טעמא הואיל וירוש יורשה מהני גם בהלואת נכרי, ודבר זה אינו ברור כמאן קיי"ל, ואין דבריו מוכרחים ולא הובאו אצלי כבוד הבחינה, ולמעשה נראה לי דודאי יש בזה מדין מצוה לקיים דברי המת כמו שכתבתי.

ומה שפקפק על סברתי דשייך בזה מצוה לקיים דברי המת גם בדבר שלא בא לעולם, דהכא גרע טפי דע"כ ליכא למימר דמצוה לקיים אף בדבר שלא בא לעולם, אלא מטעם שהמת כבר נדר ומצוה לקיים דבריו כמו שהוא מחויב אם ה' קיים כמש"כ הה"מ, ולא שייך זה אלא בדבר ששייך בו מצדו נדר כגון מה שיוציא אילן זה תנו לעניים, דאם ה' קיים ה' מחויב, אבל בדבר שאינו משתלם אלא לאחר מיתה שלא יצויר מצידו נדר איך יהי חיוב על היורשים לקיים דבריו, וסמוכים לזה כתב מדהתו"ס ב"ק מ"ב דה"ל ראוי דשאני כופר דלעולם הוי ראוי עכ"ד. סברתו ישרה, אבל מד' הרמב"ם והה"מ בפכ"ב מהל' מכירה דמיירי בשכיב מרע דמצוה לאחר מיתה א"כ כל עיקר הקנאתו הוא לאחר מיתה, ואלו ה' בחיים לא ה' עליו שום נדר, ומ"מ אמרינן בזה מצוה לקיים דה"מ נואע"פ שמתחלה התחייב כלפי היורשים ע"י בטחון חייו אצל החברה לשלם להם אחר מותו, מ"מ הא ביכלתו טרם שהגיע זמן החיוב בעודו בחיים לשנות ולמסור התשלומין לאחר כמו ששינה ג"כ בדברי צוואתו שמסר לאשתו,

הרי אין שייך כלל לכיין עליהם. וא"כ כשלא ידע כלל הדין דירושא נמי כודאי לא שייך שייכוין עליהם לירושם ולכן אף בלא מכרה מסתבר שלא יירש. וכ"ש הכא בעובדא דידן שכבר נתנה בצואתה שאף בנכסים שלא ידועין נמי אינו יורש. וא"כ אף הר"ן ואחרים שבר"ן יורו דאינו יורשה.

ועצם הצואה כיון שנמסרה לדינא דמלכותא שודאי יעשו כדבריה אף שהיא מתנה לאחר מיתה ואין קנין לאח"מ שכבר אינו שלה שמסתבר שלא יועיל בכגון זה הא דדינא דמלכותא דינא שתוכל ליתן דבר שאינו שלה. אבל עכ"פ אין להבעל דין הירושה על מה שנתנה דאין לך הברחה גדולה מזו ובהכרח אינו יכול לכיין עליהם לירושם.

אך בעצם מסתבר לע"ד שצואה כזו שודאי יתקיים כדברי המצוה בדינא דמלכותא א"צ קנין שאין לך קנין גדול מזה. וממילא כיון שא"צ קנין מועיל מדינא אף נגד הירושין אף שהוא מתנה לאחר מיתה. וראיה גדולה לזה מהא דמפורש בב"ב דף קל"א לאבי שלא נתחדש בהתנאי ב"ד ובנין דיכרין אינון ירתון אלא מה שקנו אף שלא היו בעולם אבל בשאר דברים הוא כדינא ולכן הוכיח ר' נתן שהוא כר' יוחנן בן ברוקא ואמר אפי' בכריא שיכול להוריש ורחה בהדר אמר אביי שאפי' כרבנן אתיא משום דנתקן ביחד עם חקנת בנן נוקבן שאיכא גם לשון מתנה בתוך כדי דבור. וא"כ הוא מתנה אלאחר מיתה ממש כעין ירושה דהא לא טרפה ממשעבדי ובשכיל זה תקנו לשון ירתון. ואם היה כותב זה אף בלא תנאי ב"ד היה מועיל אם היה יכול להקנות לדבר שלא בא לעולם ולפי' הקונטרס שהביאו התוס' שם קנו באמת בלא תנאי ב"ד משום דסובר דאין בזה חסרון דלא היו בעולם כיון שאין המתנה באה אלא לאח"מ שכבר הבנים הם בעולם אף שהיה זה בעודו בריא ולא הושלש. בשלמא אם היה זה לריב"ב לא היה קשה כלום דהא עושהו רק לירוש שזה יכול אף בכריא וממילא יורש הנכסים אבל לרבנן שהוא מתנה קשה אין יכול ליתן אלאחר מיתה בכריא.

ולכן צריך לומר דבר חדש דכיון שא"צ קנין מטעם דכתב בעת הקידושין או הנישואין דהן דברים הנקנים באמירה מועילה צואה כזו, משום דיכול אדם ליתן מתנה כזו שיהיה לה דין ירושה היינו שיקנה ברגע המיתה דזה פירש למיתה זה פירש לחיים ואף שגם הירושין יורשין או דכיון שלא הופסק אף רגע בין השלו לקנין המקבל ברשות הירושין יכול ליתן שיומסר תיכף משלו לרשות המקבל. אבל הוא רק כשא"צ קנין דבצריך קנין הלא

עכ"פ אינו או בעולם להקנות וממילא נשאר של הירושין שאין צריכין להקנותו. וא"כ גם בצואה שנמסרה לדינא דמלכותא שיעשו ודאי כדבריה שאין לך גמ"ד גדול מזה וא"צ קנין יקנה המקבל תיכף בלא הפסק רשות אחר, שיכול זה ליתן.

ובזה יש לתרץ שיטת הקונטרס ממה שהקשו התוס' מריש מי שמת דאמר דלדבר שלא בא לעולם אינו מועיל אף דכשילדה כבר העובר בעולם, דודאי גם להקונטרס אינו יכול ליתן למי שלא בא לעולם אף שיהיה בעת המתנה דהא אח"כ אינו מקנהו אבל כוונתו הוא רק בדבר שא"צ קנין כמו לריב"ב לעשותו יורש או בדברים הנקנים באמירה שא"צ להקנותו לכן יקנה כשיבא בעולם דאז אין שום חסרון. וא"כ הוא רק כשכאוף לעולם בעת שהוא עדין שלו שיכולין אז לקנותו אבל בריש מי שמת בשכ"מ שאמר כשתלד אשתו זכר אחר מיתתו יטול מנה נהי שיהיה אז בעולם אבל הא כבר נעשו הנכסים של הירושין ואינו שייך שיקנה של אחרים מצד צואתו לכן אין לו לקנות. א"כ לפי' הקונטרס ודאי צריך לומר כן.

והוה טעם גדול למה שבארץ הזאת נוהגים לסמוך על צואת כאלו ואין חוששין מליקח המעות לצדקה ואם כי לא נחתו לזה מ"מ כיוונו האמת ואם אינם נביאים בני נביאים הם.

ואם מה שהניחה האשה בהבאנך היו מעות שנתן הבעל לאשתו שר"ת בתוס' ב"ב דף נ"א והרא"ש שם סברי דאין יכולה למכור וכן איפסק בש"ע אה"ע סי' פ"ה סעי' ז' וממילא לשיטת הרא"ש והרשב"א שנפסק בש"ע כותייהו יורש אף כשהליתה אותם, אך לע"ד פשוט שהוא רק כשידע דין ירושת הבעל מב' טעמים. חדא מצד שבארתי שזה שלא ידע עושה דינא דמברחת דודאי גם בזה אינו יורש. ועוד דד"כ כל הטעם שאינה יכולה למכור כתבו התוס' והרא"ש שם דארעתא דהכי שתמכור ותתן לא יחייב לה וכשלא ידע הבעל מדין ירושה הרי בהכרח נתן לה אדעתא שתוכל אף למכור דהא אף אם לא תמכור ותתן לא יהיו שלו אלא של יורשיה לפי דעתו וא"כ מה איכפת לו שתתן לאחרים. ועוד יותר אמינא שאף בידע הבעל מדין ירושה אבל במדינה הזאת שידוע שכל הצואות עושין ע"פ דיני המדינה שבדינם ודאי יכולה ליתן לאחרים א"כ ברור שנתן לה אדעתא שתוכל ליתן גם לאחרים וממילא אף בדיני ישראל יכולה למכור וליתן. ומכיון שיכולה למכור וליתן יכולה גם להלוות וממילא יש לזה דין ראוי אף להרא"ש והרשב"א. ועיין במ"מ פכ"ב מאישות הכ"ז בשם

אגרות משה אה"ע ח"א סימן קד

האגרות משה נקט דלא מהני קנין לאחר מיתה אף מצד דינא דמלכותא דינא, אלא שחידש חידוש גדול שצואה שודאי תתקיים כדברי המצוה בדינא דמלכותא אינה צריכה קנין שאין לך קנין גדול מזה, וממילא כיון שאין צריך קנין מועיל מדינא אף נגד הירושין אף שהוא מתנה לאחר מיתה.

After establishing that the laws of Dina D'malchusa cannot be effective to transfer assets after the death of the giver, Rav Moshe sets forth a novel concept that a legally probated will which will be carried out in any case by the secular authorities has the status of an actual kinyan directly to the receiver. This, he says, is the reason why it is customary to abide by the terms of a probated secular will.

סימן סח

לידידי הרב רבי משה זאב נ"י הגאב"ד דק"ק ביאליסטאק

זנראה קצת רא"י להב"י מסוגיא דקידושין (דף ל"א ע"א) אמר לו מבין ריסי עיניך ניכר שבן אלמנה את וכו' פירש"י דאין צריך אתה למעשה אלא ללמוד, והרי מכל מקום אפשר דצריך לו למעשה דאולי אמו צותה לו מה שיעשה אחר מיתתה ואביו מקפיד בדבר דתליא בדינא דגרופה, אלא על כרחך דבכה"ג צריך לשמוע לאביו.

עכ"פ בנידון דידן הדבר פשוט דאזיה שירצה יקדים כיון דאינו מחוייב לשמוע לאביו מחמת חסרון כיס.

זמה דכתב מעכ"ת דמהאי טעמא דחסרון כיס כיון דליכא מצוה לשמוע בכה"ג לאביו ממילא צריך לשמוע לאמו, זה אינו, כיון דבעצמותו חל עליו חיוב דכיבוד אב אלא דהתורה לא חייבתו בחסרון כיס, ומכל מקום אם עושה כן לא מקרי בכלל אינו מצווה ועושה, דהמצוה בעצמותו מקיים כדינא אלא דאינו חושש לחסרון כיס, וכנותן המעות במתנה לאביו וממילא מקיים המצוה כדינא.

הגע עצמך אם נזדמן לו ב' מצות עשה באחד אין בו חסרון כיס, ובאחד צריך ביזבוז יותר מחומש בנכסיו, וכי נאמר דאסור לעשות המצוה בממונו ולבטל מצוה אחרת כיון דאינו מחוייב לעשות המצוה דחסרון כיס יותר מחומש, כדאיתא בשו"ע (סי' תרנ"ו ס"א), נשתקע ולא נאמר דמכל מקום מקיים המצוה כתיקונה ואין בזה גרעון במה דרוצה לאבד ממונו הכי נמי בנידון דידן, לזה נראה בפשיטות דהבן יכול לעשות כמו שירצה.

ואב"ה כעין זה כ' אבא מארי מ"ו נ"י במ"ש המגן אברהם (סי' תרל"ט בהקדמה) בשם מהר"ש יונה מי שאינו יכול לבא לסוכה כי אם על ידי שיעבור בנהר ע"י ספינה אסור לעבור ואם עבר בדיעבד במקום מצוה ואונס בשעת הדחק יש לסמוך על הרשב"א, וכתב המגן אברהם וצ"ע דהא אינו מחוייב לילך לסוכת חבירו, וראיתי בספר שיצא מקרוב ס' מחצית השקל, דכוונת הר"ש יונה דיש לסמוך על הפוסקים המתירים ולא מקרי עבד איסורא ולכן רשאי לברך על הסוכה, דלהאוסרים אין לברך על

ע"ך שאלתו בעסק צוואת אם שהוא נגד צוואת האב איך יעשה הבן.

לעוצם טרדותי להשיב בדברים הנוגעים לדינא, לא הי' אפשרי להשיב מיד, ושאלת רומ"פ אינה נחוצה כ"כ לתשובה, למה דקיי"ל דאין כופין על מצות כבוד אב ואם, אך פניתי היום קצת לשום עין במכתבו כרצונו.

הנה הדבר פשוט שאין איסור להבן לעשות כרצון אמו כיון דיש בו חסרון כיס, דקיי"ל (קידושין דף ל"ב ע"א) כבוד אב משל אב, ומלבד זה אף אם לא היה חסרון כיס, מכל מקום י"ל דמדי לאביו אמר השקני מים ואמו הגרופה אומרת השקני מים, דשניה' שוים ולאזיה שירצה יקדים, כיון דלא שייך לומר אתה ואמך חייבים בכבודו, הכי נמי במתה אמו, כי המות יפריד ביניהם, ומה הפרש בין פירוד גרושין לפירוד מיתה, וכעין זה כתב בספר לוית חן (פ' ויגש) בפסוק ויזבח זבחים לאלוקי אביו לחלק דבחי אביו מחוייב בכבוד אבי אביו יותר מכיבוד אביו, דאתה ואבין חייבים וכו', אבל לאחר מיתת אביו לא עיי"ש"י.

אמנם דבר זה נסתר מדברי הב"י יו"ד (סי' שע"ו) שכ' וזה לשונו ומצוה לומר קדיש על אמו בחיי אביו, ואם אביו מקפיד אע"פ דאמו עשתה לו צוואה לומר בשבילה קדיש, כבוד אב עדיף מכבוד אם עכ"ל, מבואר דצריך לעשות לשמוע לאביו, מכל מקום הסברא צ"ל עיון, דמ"ש מיתה מגירושין רב"א.

וראיתי אח"ז בתשו' נודע ביהודא מהדורא תנינא תאה"ע (סי' מ"ה) שכתב דבמת אביו וצוה לו לעשות כן ורצון אמו בהיפוך דישמע לאם, דכיבוד בחיים עדיף מכיבוד אחר מיתה עיי"ש, א"כ מכ"ש בני"ד דאביו בחיים עדיף מכבוד אם דלאחר מיתה, אולם גם זה נסתר מהב"י הנ"ל שכתב דוקא דכיבוד אב עדיף משל אם ולא כתב דכיבוד מחיים עדיף מכיבוד לאחר מיתה, ויהי' נ"מ לדינא דאפילו בהיפוך אם אביו מת וצוה לו לומר קדיש אחריו ואמו מקפדת דישמע לאמו].

ר"ב ובשו"ת חיים שאל (ח"א סי' ה ד"ה וגדולה) כתב, שלא ראה רבינו דברי היש"ש קידושין (פ"א סי' סג) שכתב וז"ל: מצאתי כתוב שאם האב מוחה בבנו שלא יאמר קדיש על אמו כי מקפיד עליו מאחר שהוא חי, כבודו קודם, עכ"ל. והסיק מדברי היש"ש שהטעם שכבוד האב קודם בענין זה, לאו משום דאתה ואמך חייבים בכבודו, אלא משום שאביו חי וכבוד מחיים עדיף מכבוד לאחר מיתה. והוסיף שכן הוא גם כוונת הב"י אלא שקיצר. ובשו"ת הר צבי (יו"ד סי' קצח) כתב, שהמחבר הני' הבין כי דברי היש"ש שכתב מאחר שהוא חי, מוסבים על סוף דבריו דמאחר שהוא חי כבודו קודם. כלומר, שלהכי כבוד אב קודם מאחר שהוא חי וכבוד מחיים עדיף, אבל נראה שדברי היש"ש מאחר שהוא חי הם מוסבים על תחילת דבריו, כי מקפיד עליו מאחר שהוא חי, והוא נתינת טעם על הקפידא של האב, שלכן מקפיד עליו שלא יאמר קדיש מאחר שהוא חי. **רמ"א** בשו"ת הר צבי (יו"ד סימן קצח) כתב שאין לומר שמת נעשה חפשי מן המצוות, שמבלי הטעם שהמות יפריד אין מספיק הטעם מפני שהיא פטורה מן המצוות, דלא מצונו בשום מקום שאם האב חרש או שוטה שהיא פטורה מן המצוות, דלא יהא כבוד אב עדיף, וע"כ משום דסוף כל סוף היא אגידא גביה.



Rabbi Akiva Eiger discusses whether the commandment of Kibbud Av v'Aim applies to the last requests of a deceased parent, and concludes that it does apply. However, if the request relates to the spending of the inheritance, Rabbi Eiger is unsure whether the children can be compelled to fulfill the request, because once the money is technically theirs they are not obligated to spend their own money in order to fulfill Kibbud Av. Despite this, if the child does decide to spend the money, it certainly is a fulfillment of the mitzvah.

כיבוד אב ואם

שו"ת רע"א ח"א סימן סח

רע"א דן אם חייב הבן לקיים צוואת אביו לאחר מותו מדין כיבוד אב, והעלה דחייב. אך בדברים שבממונו מסתפק שם אם מחוייבים, דכיון דכבר ירשו הממונו י"ל דפטורים ע"פ מה דק"ל שמצוות כיבוד אב היא משל אב ולא משל בן. אולם לעיל ביאר דמכל מקום אם רוצה לוותר על חסרון כיסו ולכבד את אביו, מקיים בזה מצוות כיבוד אב ממש ולא מקרי בכלל אינו מצווה ועושה.

דפירושו שאינו סותר לומר אין הדבר כן ואין הלכה כן, דזה ליכא גנאי רק בפניו, אבל שלא לעבור על צוואתו הוא ענין אחר, ושייך בכל ענין אף שלא בפניו ו"ל דה"ה לאחר מיתה²⁵.

ולדברינן ההיא דפרק מי שהי' נשוי כתובות (דף צ"א ע"ב) מצוה על היתומים לפרוע חובות אביהן דהוא מדין כיבוד אב אף דלא צוה כן בפירוש, צ"ל דהוא ג"כ ענין כבוד וגדולה דחושש לכבודו שיופרע חובותיו, ועדיף מההיא דכיבוד אשת אביו ואחיו הגדול ועי' פרק הכותב (כתובות דף פ"ו ע"א) תוס' ד"ה פריעת בע"ח וכו' ודוק.

ומעתה נ"ל לדינא במצוה לבניו דרך צוואה ליתן ממון ירושתם לפלוני כך וכך דצריכים לקיים מדין כיבוד אב, ומה דשקלו וטרו הפוסקים בדין מצוה לקיים דברי המת דהוא רק במשליש מתחילה לכך, היינו בלשון תנו דהוי רק לשון מתנה, גם נ"מ במצוה לאחד משאר יורשיו דלא שייך דין כבוד אב, גם במצוה לבניו נ"מ. דמשום כיבוד אב לא כפינן להו ומדין מצוה לקיים דברי המת כפינן כדאיתא בפרק השולח (גיטין דף מ' ע"א) ובהר"ן פ"ק דגיטין בסוגיא דמעמד שלשתן.

אולם מפקפק אנכי בזה, די"ל כיון דירשו הממון הוי ממון שלהם ואינן מחוייבים לקיים בזה צוואת אביהם דקיי"ל כיבוד אב משל אב, ואף דבמטלטלי דיתמי מצוה לפרוע חובות אביהם ופירש"י (כתובות צ"א ע"ב ד"ה מצוה) משום כבוד אב, ונוכח מזה כיון דמכח אביהם בא להם הממון לא מקרי כ"כ של בן, מכל מקום יש לומר דדוקא התם דהוא בצירוף טעם דהוי קצת נעילת דלת, אלא דא"כ למאי הוצרכו תוס' פרק הכותב (כתובות דף פ"ו ע"א ד"ה פריעת) ליתן טעם דאין כופין על מטלטלי דיתמי משום דכיבוד אב מצות עשה שמתן שכרה בצדה [וזה אינו ברור כ"כ, עי' תוס' (ב"ב פרק גט פשוט דף קע"ד ע"ב ד"ה ואם) דמכל מקום רשאים הבי"ד לכופו על מצות כבוד אב, ובמטלטלי דיתמי לא מצונו דרשאים הבי"ד לכופו] והי' להם ליתן טעם כיון דהוא ממון הבן והוא רק בצירוף קצת נעילת דלת, משום הכי לא כפינן ויש לדחות.

וצל"ע לדינא במצוה לבניו דבר שיש בו חסרון כיון כיון כיון הירושה אם צריכים לקיים הצוואה, וההיא דהניח להם ריבית דבר מסוים, י"ל דהתם הוי זילותא לאביו, אבל מדין כיבוד יש לומר דלא מחייבי וצ"ע.

עכ"פ בנ"ד אין בית מיחוש והברירה ביד הבן לעשות כפי שירצה, כן נראה לענ"ד.

ידידך

עקיבא גינז מא"ש

הסוכה דאין זה מברך אלא מנאץ, ע"ז הקשה המגן אברהם אין יברך הא הפטור ועושה מקרי הריט, וכיון דאינו מחוייב לילך לסוכת חבירו לברך ולא הטריחהו, ואין לך טורח גדול מזה שצריך לעבור בספיני' ע"ש, ועי' כ' אדוני אמ"ו נ"י דאין זה דומה לפטור ועושה דזהו שייך רק ביושב בשעת ירדת הגשם, וכאן שעה הוא פטור משיבת הסוכה, מה שאין כן בזה דלא הי' מוטל עליו הטורח לעבור בספינה, אבל אחרי שכבר עבר, אח"כ כשהוא שם במקום הסוכה ואין לו טרחה מחוייב הוא לישוב בסוכה ומצוה קעבדי ושפיר מברך, גם כמה שכתב המחצית השקל הנ"ל דלהפוסקים דעבדי איסורא אינו מברך, לא מסתבר דהא אין העבירה בגוף הסוכה אלא דמקודם כשעבר בספינה, ואין זה שייך להסוכה, ושאינה מההיא דסי' תרמ"ט דהתם העבירה בגוף המצוה ההלכה שבידו בא לו בגזילה וקנהו ע"י הגזילה, ע"כ.]

והנה בגוף הדין אם צווחה אמו או אביו לעשות דבר אחרי מותו, אם צריך לקיים הצוואה מדין כיבוד דבר זה צריך עיון לדינא, דמצינו בבב"תא פ"ק דקדושין (דף ל"א ע"א) מכבדו בחייו ומכבדו במותו וכו' ומצינו ג"כ להיפוך בפ"ג דכתובות (דף ק"ג ע"א) דאינו מחוייב בכבוד אחיו הגדול אחר מיתת אביו, אף דכיבוד אשת אביו ואחיו הגדול הוא מדין כיבוד אב כמ"ש הרמב"ן שם לפי שגנאי להם שיתבזו לתולדותם והם מצטערים בזה הרבה ומנהג כל האנשים ליסר בניהם לנהוג כבוד בגדוליהם עיי"ש, מזה משמע לכאורה דאינו מחוייב בכבוד אב לאחר מותו, ולזה צ"ל לחלק דענין שהוא כבוד וגדולה בעצמותו כמו לומר אבא מארי, דבזה מגביה כבוד אביו זהו שייך גם לאחר מיתה, אבל כיבוד לעשות נחת רוח לאביו כעין מאכילו ומשקרו למנוע צערות אביו ומכלל הזה לכבד אשת אביו ואחיו הגדול שהוא ענין נחת רוח לאביו ומניעת צערו ממנו בזה יש לומר דלא שייך לאחר מיתה דלא אכפת להו בזה.

ומעתה לענין קיום צוואת אביו י"ל דגוף ענין השמעת קול אביו ואמו הוא כמו נחת רוח שזוהו נחת רוח להם שיקויים רצונם, ובהיפוך צער להם, ולזה יש לדון דלא שייך לאחר מותם, אף דהמשמעות דברי השו"ע (סי' ר"מ ס"ט) דמחוייב לעשות צוואתו לאחר מותו, גם מדברי הב"י (סי' שע"ו הנ"ל) משמע כן להדיא, וע"כ דגם זה ענין כיבוד שנוהר בדבריהם ואפשר דהוא בכלל מורא שצריך לירא שלא לעבור על צוואתם וזהו שייך גם אחר מיתה, וההיא דהט"ז שם (ס"ק ג') דאינו סותר דבריו הוא רק בפניו, קיום צוואת שאני דאינו בכלל סותר דבריו,

רפב. ועי' בחז"א ואה"ע מיושני לא. ד"ה הטל להסו.

שאלות ותשובות

סי פה פו

מהרי"א הגדו' ד

הדברים ור"ה הם על שר העיר. וכל מי שהער וותן לו רשות אוליין בתרי' א"כ כ"ד ממל"פ הדין עם ראוון דאם המסלה הזאת ה"י בשום פעם שלו. וכד תכתי דיוכל לננות שם ולא שייך כאן מנר שהזיקו בו רבים אסור לקלקלו כמו שהארמי לפיל. והם המסלה הזאת לא היתה משולם של ראוון א"כ הרי הוא על שר העיר כמו שאר רה"ר וכיון שיש לראוון רשות משרי העיר לננות שם הרי הוא שלו כנלפע"ד. דברי ידירו :

הריטב"א. הרי מנאר דלדעת ר"י בן מיגאש ור"ת והרשב"א והרא"ש והטור א"ש"פ שזוה לירושים ליתן ל"מ מלקד"ה והרא"ה והריטב"א ס"ל דבזוה ליתן אמרינן מלקד"ה אף שלא כל ל"ד שלש.

ומעתה דברי הסמ"ע והש"ך בסי' רל"ב תמוהים שכתבו על דברי המחבר והרמ"א דס"ל ברה"ט וסייעתו אז שזוה לירושיו ליתן. והרי זה דעת הרא"ה והריטב"א. והמחבר והרמ"א לא ס"ל הכי. וה"י להם להסמ"ע והש"ך לכתוב בלשון מחלוקת ולא לכתוב בפשיטות דבזוה ליתן אמרינן מלקד"ה מאחר דרוב הפוסקים סוברים כר"ת. וזהו ג"כ כוונת בעל תה"מ מאחר דבסי' רל"ב סעי' כ"ז הרי"ה המחבר שני דיעות אם אמרינן מלקד"ה בנאוה לירושים. הרי דר"ת וסייעתו לא ס"ל הכי. ואיך כתב הש"ך דברי הרא"ה על דברי המחבר כיון דפליגי אהדדי. ומעשה לא ידעתי מה הועיל בזה שהביא דברי המהרי"ט ס' ס"ג. דהרי גם המהרי"ט לא כתב דבריו רק לשיטת הרא"ה בנבואר בדבריו שם להדיא. אבל לדעת ר"ת וסייעתו אף אם אמר אני מנאוה לירושים ליתן ג"כ אינו מועיל כדמוכח מדברי מהרי"ט שם ע"ש. מיהו כ"ד גם לדעת הרא"ה והריטב"א לא אמרינן מלקד"ה דאין כאן לשון אני מנאוה. וגם בניין שיאמר המנאוה לירושים בפנייהם כמ"ש המהרי"ט שם. וכן מנאר להדיא דב"י בשם הריטב"א שם. וכ"כ בתה"מ שם. גם מה שהאר"ך משתת"ה להכותר בו. והכי בזה למלכות שאלוהו לטיין בדבר. וד' לכחות יראתי מתורתו נפלאות לכר דין אמר לתמוה. ומעשה"ה טורר בזה דלנאוה נעשית שני שנים קודם פטירתו והרי הוא מתנת בריא וצ"י קנין ומשום מנאוה לקד"ה ג"כ ל"י שייך כ"ד מאחר שלא כל ל"ד שלש לשם כך כמבואר בסי' רל"ב סעי' ב'. וע"ז כתב מט"כ דכיון דדדיניהם זוכין הכנות הוי ככא ל"ד שלש. והביא רמ"א מדברי הרד"ז ח"א סי' ס"ז שכתב שכיון שזכה בהקדש בערכאותיהם דינם כמחוקקין ע"ש. ולעני"ד לא דמי כלל להחם דשם כבר העלתה האשם המקדשת השטרות בערכאותיהם. וכבר באו ל"ד הגזבר הכנסים. ומש"ה מיקרי ההקדש מוחזק. מה שאין כן כ"ד בערכאות אינם יודעים מלחמה כמה שאר בעבדונו. והם ירלו הכנות לזכות בדיניהם לזכרים למסור בדיניהם. וה"י לא האת כחות בשראל. ואיך יעלה על הדעת לומר שהאב ידע שאם ירלו הכנות יכולים לזכות ע"פ דיניהם ומש"ה הוי כהן ב"ד שלש. וכי זו משנת הסדרים הוא. והרי הוא גזל גמור להפקיע ירושת הבנים ע"פ דיניהם. ואין זה דומה כלל למ"ש בשר"ה גנת ורדים ושו"ה פ"מ דאין הכנות מתביעות ליתן פטורים בדיניהם. דשם מיירי בקרקפות דממילא אה"י ניתת המוריש מחזיקין בדיניהם את הכנות בחלק ירושתו. וע"ז כתבו דאין כותין את הכנות לחזור חלקם להבנים. משא"כ במתפלסין דכל זמן שלא הודיעו להפרכאות מהעבדון אין להם שום טעם בזה הדבר כדור דכתיב בחוקת יורשי קאי. ובה דמה ג"כ מה שהביא מעכ"ת משו"ה ח"מ הו"מ סי' קצ"ב דבשם שם מיירי להאשמה כבר הפלחה בערכאות כמבואר בהשאלה שם ומש"ה מיקרי הירושים מחוקקים. ואדרבא משם מוכח להדיא שלא כדבריו דלסגרת מעכ"ת אמאי לא זכו הירושים כבתיב מכה מלקד"ה דכיון דנקראו מוחזקים הוי ככא ל"ד שלש. ומכ"ש כ"ד ללא כל עדיין לפי ערכאות כלל ולא נקראו הכנות מחזיקין שפיטח דלא הוי ככא ל"ד שלש וממילא דלא אמרינן מלקד"ה :

סי פו

כ"ה יוס ב' ג' מרחשון תרמ"ז לפ"ק לבוב :
אלפי דרכות. שפעת הללמות. לכבוד ידיד נפשי ולכי. רב רחמימ'ל. הרב הגאון המריף ובקי המפורסם ערוגת הנושם. מוכתר בנימוסים. כש"ת מוה' שמואל יצחק שור כ"י. האבד"ק קיהפטעטש יע"א.

ליתר עיון

מכתב יקרתו הגיעני. תוכו רלוף אהבה לפלול טעום דבר הלוואה מאת הרב הקדוש מסאדיגור' ז"ע. ומעשה"ה הפתיק מאד כפלאול רב ועוטה ומכעט לא היתה עוד מקום להתנדב בו. והכי בזה למלכות שאלוהו לטיין בדבר. וד' לכחות יראתי מתורתו נפלאות לכר דין אמר לתמוה. ומעשה"ה טורר בזה דלנאוה נעשית שני שנים קודם פטירתו והרי הוא מתנת בריא וצ"י קנין ומשום מנאוה לקד"ה ג"כ ל"י שייך כ"ד מאחר שלא כל ל"ד שלש לשם כך כמבואר בסי' רל"ב סעי' ב'. וע"ז כתב מט"כ דכיון דדדיניהם זוכין הכנות הוי ככא ל"ד שלש. והביא רמ"א מדברי הרד"ז ח"א סי' ס"ז שכתב שכיון שזכה בהקדש בערכאותיהם דינם כמחוקקין ע"ש. ולעני"ד לא דמי כלל להחם דשם כבר העלתה האשם המקדשת השטרות בערכאותיהם. וכבר באו ל"ד הגזבר הכנסים. ומש"ה מיקרי ההקדש מוחזק. מה שאין כן כ"ד בערכאות אינם יודעים מלחמה כמה שאר בעבדונו. והם ירלו הכנות לזכות בדיניהם לזכרים למסור בדיניהם. וה"י לא האת כחות בשראל. ואיך יעלה על הדעת לומר שהאב ידע שאם ירלו הכנות יכולים לזכות ע"פ דיניהם ומש"ה הוי כהן ב"ד שלש. וכי זו משנת הסדרים הוא. והרי הוא גזל גמור להפקיע ירושת הבנים ע"פ דיניהם. ואין זה דומה כלל למ"ש בשר"ה גנת ורדים ושו"ה פ"מ דאין הכנות מתביעות ליתן פטורים בדיניהם. דשם מיירי בקרקפות דממילא אה"י ניתת המוריש מחזיקין בדיניהם את הכנות בחלק ירושתו. וע"ז כתבו דאין כותין את הכנות לחזור חלקם להבנים. משא"כ במתפלסין דכל זמן שלא הודיעו להפרכאות מהעבדון אין להם שום טעם בזה הדבר כדור דכתיב בחוקת יורשי קאי. ובה דמה ג"כ מה שהביא מעכ"ת משו"ה ח"מ הו"מ סי' קצ"ב דבשם שם מיירי להאשמה כבר הפלחה בערכאות כמבואר בהשאלה שם ומש"ה מיקרי הירושים מחוקקים. ואדרבא משם מוכח להדיא שלא כדבריו דלסגרת מעכ"ת אמאי לא זכו הירושים כבתיב מכה מלקד"ה דכיון דנקראו מוחזקים הוי ככא ל"ד שלש. ומכ"ש כ"ד ללא כל עדיין לפי ערכאות כלל ולא נקראו הכנות מחזיקין שפיטח דלא הוי ככא ל"ד שלש וממילא דלא אמרינן מלקד"ה :

ומעתה מנאר דלע"ד אין על הבנים חיוב לקיים הזוהה ולא שייך בזה מלקד"ה. ומ"מ לע"ד דיש בזה משום מלות כיבוד אב וכ"כ הגאון. בשו"ת רע"ק ח"ג חו"ד סי' ס"ח. ומה שפקפק שם ע"ז דקיי"ל כיבוד אב משל אב ולא משל בן. מ"מ ראייתו מרש"י לפנין מטלסלי ריתמי הוא רמ"א גדולה. וע"י בתוס' גנין דף י"ג ע"א ד"ה והא. שכתבו דבירושה לא פסק כה המוריש מלחמו הממון ע"ש. ור"כ אפשר דמיקרי של אב ושייך ב"י מלות כיבוד אב. וגם כתב שם בתשו' דמשל בן אף דליכא בזה חיוב כיבוד אב מ"מ אם אין הכן מקפיד על ספרון כים מנאוה קא עבד. וב"ד מאחר דהבנים חסידים וקדושים מהראוי להם לקיים לזון אביהם הרי"ק ז"ע מחמת מלות כיבוד אב לא בזה שום כפי' ולא חיוב כנלפע"ד כדור בס"ד :

סי פז

כ"ה יוס ה' זאת מוכה תרמ"ו לפ"ק לבוב.
שלוש וצרכה ושפעת הללמות. לכבוד ידיד רב המלוה"ג המריף ובקי המפורסם ערוגת הנושם מוכתר בנימוסים. כש"ת מוה' שמואל יצחק שור כ"י. ראבד"ק סאדיגורע :

מכתבו

Further Iyun: Mahari Halevi notes that regarding assets which aren't known to the secular authorities, such as most movable goods, a secular will cannot be utilized at all. Because it is forbidden to hand over these assets to the courts, the receiver cannot be considered a possessor by dint of the will. Consequently, it would be theft to use the will to transfer the assets away from the heirs. He concludes however, that the mitzvah of Kibbud Av would require the children of the deceased to honor the written will.

יתר עיון: שו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סימן פו
דעת מהרי"א הלוי דבנכסים מטלטלים וכדומה שאין הערכאות יודעים בהם, לא מהני צוואה המועלת בערכאותיהם מדין מצוה לקיים דברי המת, דחס ושלוה למסור ממון ישראל בדיניהם וליכא למימר שנעשו הירושים מוחזקים. ובה"ג הרי הוא גזל גמור להפקיע ירושת הבנים על פי דיניהם. ומכל מקום העלה דיש בזה משום מצות כיבוד אב, על פי דברי רע"א הנ"ל.

קנין, וס"ל להע"ז דמח ית להוכיח דגם בקנין שדה הכסף הוא לשם קנין, כלומר דגם נתינת כסף לשם קנין מהני ולא צענין שיכיר צורת פרעון השווי, שהרי קידושי כסף נלמדים קיחה קיחה משדה עפרון, ואינם פרעון שוויו אלא קנין.

ובישוב שיעת הסמ"ע דלא חש לזה, נראה דהנכ כחז הר"ן בנדרים דף ל"ג ע"א דקנין של אשה אינו דומה לשאר קנינים, כי בשאר קנינים המוכר מקנה את החפץ להקונה, אבל בקידושי האשה מצעלת דעתה ורלוטה ומשוי נפשה אלא הצעל כדבר של הפקר וכוח קונה אותה ומכניסה לרשותו עיי"ש. וא"כ לדברי הר"ן שונה לגמרי קנין אשה מקנין שדה, ואע"ז דקידושי אשה בכסף למדים קיחה קיחה משדה עפרון, אין זה אלא דכסף קונה באשה כמו בשדה, אבל צעלם הקנין הם שונים לגמרי זה מזה. כי בשדה יש שם מוכר ויש שם קונה, אבל בקידושי אשה אין שם אלא קונה גרידא, והאשה אינה אלא משוי נפשה אלא הצעל כדבר של הפקר. ולפי זה נוכל שפיר לומר, דאע"פ שהסמ"ע ס"ל דצמכר שדה. וצענין דוקא שיהי' כסף פרעון השווי ולא מתן כסף לשם קנין, מודה הוא דבקידושי הכסף הוא לשם קנין ולא דרך פרעון השווי. וזה מישך שייך בדברי הר"ן. כי במקום שהקנין הוא דרך מוכר וקונה ס"ל להסמ"ע שצריך הקונה ליתן להמוכר דמי השווי, אבל בקידושי אשה שאין כאן מוכר כמו שנתבאר, כגון הא אין מקום לומר שצריכים ליתן דמי השווי, ולכ"ע אין זה אלא כסף קנין, ואם אמנם ילפינן כסף בקידושי קיחה קיחה משדה עפרון, ילפינן רק שיכיר קידושי בכסף כמו קנין שדה בכסף, אבל בדרכי הקנין הם חלוקים בצעלם זה מזה, והא כדאיתא והא כדאיתא.

ויש לז"ת עוד דברי הב"ש ריש סי' ל"ז שכתב ח"ל ומשמע קידושי לאבי כל מה שמקדש אותה אע"פ בפרועה יכול לקדש והמותר הוב מתנה מ"מ וזכה אבי יש למילך מה מי שנתן מתנה לכתולה וזכה אבי וכו' עיי"ש. והנה גוף דברי הב"ש נפלאים הם, כי לכאורה יש לומר דאע"ז דיכול לקדש אותה בפרועה מ"מ אם קדשה ביוצר מפרועה יש על הכל תורת קידושי, ואין ללמוד מה דמי שנתן לה מתנה הוא לאבי. מ"מ אנו למדים מדברי הב"ש דס"ל דבקידושי מה שנתנים יותר מפרועה הוא אך למותר, ומה יש לדון דס"ל להב"ש כדעת הב"י דקידושי אשה אינם אלא מתן כסף לשם קנין, כי אם ס"ל כמו שהבין האבנ"מ מהר"ש דגם קידושי הם שוויו האשה כפי ההסכם שבנייהם, לא ה"ו שייך לומר דקידושי הם רק פרועה והשאר מתנה, והרי זה פשוט דצמכר שדה לא יאמר הב"ש שדמי המכר אינם אלא פרועה והשאר מתנה, וזה סיוע לדבריו דאע"ז דקידושי כסף ילפינן קיחה קיחה משדה עפרון, מ"מ צעלם סיגנון הקנין אין לדמות אשה לשדה ובדברי הר"ן הג"ל. ושפיר דמי לומר דגם הסמ"ע מודה דבאשה אין הכסף אלא דרך קנין, ומ"מ ס"ל דצמכר שדה אין קנין כסף אלא דרך פרעון השווי.

ואחרי שבאנו לכלל זה, נראה שיש ליטב בזה עוד דבר תמוה, כי בית שמאי ס"ל בריש מס' קידושי דאשה

נקנית צדינר ולא בפרועה, ואחד מ"ד דקף י"א ע"א העטם משום דכל כסף האמור צתורס הוא כסף זורי, ופירש"י ח"ל ובקידושי כסף כתיב דהא קיחה קיחה גמירי פכ"ל, ולפי זה יש לחמוס אמאי לית לכו לז"ש בשדה גופא שאינו נקנה צפחות מדינר. ולפי דבריו ניחא, כי בשדה שהקנין הוא דרך פרעון השווי — כי אפי' הע"ז דס"ל שהקנין בשדה יכול להיות דרך קנין מודה הוא דהקנין יכול להיות גם דרך פרעון השווי — אי אפשר שיהי' הקפידא על דינר דוקא, כי מה אם כל השדה לא תשור אלא חצי דינר, ורק בקידושי כסף שהקנין הוא דרך קנין גרידא, שם יש לומר דצענין כסף זורי וכו' אין לא פחות מדינר, וכמו שהסברנו שצענין סיגנון הקנין והחלוו בזה, אין אשה למדה משדה.

ואגב כרווחו עוד בזה, כי איתא במכילתין דף י"ג ע"א כשם שאין האשה נקנית צפחות משדה פרועה כך אין הקרקע נקנית צפחות משדה פרועה, והקשו החוס' ח"ל תימא דכ"ל למודק איפכא דהא קנינו אשה לא ידעינן אלא משדה עיי"ש, ולדבריו ניחא, כי כלפי דב"ש ס"ל דקידושי אשה אינם צפחות מדינר, ומ"מ ס"ל דקרקע נקנית צפחות מדינר, ולהאי חוקימתא דעממא דב"ש משום דצענין כסף זורי יש בזה רבנות וכמו שנתבאר, ושמה יב"י מי שחשבו דגם לז"ב אע"פ שאין אשה נקנית צפחות מפרועה קרקע נקנית צפחות מפרועה, לכן אמרו כשם שאין אשה נקנית צפחות משדה פרועה כך אין קרקע נקנית צפחות משדה פרועה.

סימן קו ליתר עיון

רבים שואלים, היות ופה אנגלי מועלים בבקאיים צחוקי המדינה שכל אחד יעשה לוואה, כי במקום שאין לוואה מפורשת, הערכאות נעשים אפטרופסים לחלק הירושה ולפעמים באים הירשנים לידו הפסד. ויש אשר רואים לפשות לוואה כפי רגונם ולשנות מסדר הירושה שצחורה, שהוא שירשו רק הבנים ושיעול הצכור פי שנים, וישאלה השאלה כדת מה לעשות לנאח ידי חובתם על פי תורה. אמנם גם אם אין רואים לשנות מסדר הירושה שצחורה יש לורך בלוואה, לברר דבר זה להערכאות שתחזק הירושה על פי תורה.

והשאלה נחלקת לשני חלקים: האחד, באיזה לשון יש להשתמש שיהיו דבריו קיימים. והשני, כדת מה לעשות שלא יהי' נחפס במה שאמרו שהמעביר נחלה מבניו אע"פ שדבריו קיימים אין רוח חכמים נחה הימנו.

והנה החלק הראשון דהיינו באיזה לשון דבריו קיימים ובאיזה לשון אין דבריו קיימים, והחילוק בין יורש למי שאינו יורש, וכן החילוק בין בריא לשיכיר מרגע, נתבאר הכל בזה היעב צח"מ סי' רפ"א. צדס לריך לדעת, שאין אנו זקוקים לכך לדקדק שיהי' הלוואה בשלש המועיל, אלא



Further Iyun: Rav Padawe takes for granted that a secular will is not binding according to halacha, however, if the children abide by it without objection, the other recipients can assume that the children willingly accepted to fulfill the wishes of the deceased. He adds that if the deceased had appointed an executor who will administer the estate and distribute assets to the intended beneficiaries, this is effectively giving the assets to a third party and they would be subject to the commandment to fulfill the dictums of the deceased.

יתר עיון: שו"ת חשב האפור ח"ב סימן קו
 החשב האפור פשיטא ליה דלא מהני צוואה הנעשית בדיניהם מצד דינא דמלכותא דינא, ומ"מ ס"ל שאם הבנים שתקו אין שתיקתם מחמת אי-ידיעתם שבידם למר חות, אלא לפי שמכבדים את רצון אביהם. ופליג בזה על הג"ר אליקים שלענינר שס"ל שמבלי הירושה על פי צוואה כוז נכשלים באיסור גזל. עוד העלה דכל שה מוריש מינה מישהו להוציא את הצוואה לפועל (executor), זה מקרי השלשה ושייך בזה מצוה לקיים דברי המת.

במקום שהאב חושש שהבנים לא ירצו למלא את רצונו, וישהדלו בדיונה ודינה לבעל הוואכה, אבל אם האב לבו נכון בטוח שהבנים לא ירצו לשנות את אשר זכה, ואין לו דרך בהוואכה אלא כדי שהערכאות לא יתערבו לחלק הירושה כפי חוק המדינה, וגם לברר רצונו להבנים, אז אין קפידא לחפום דוקא לשון המועיל, כי אז עיקר מגמתו לדקדק שיהי' השלשן מועיל לפי חוקי המדינה. ואמנם יש מיעוטים לעשות שני עטרות, שטר אחד ללא ידי ההלכה, ושטר אחד בשביל הערכאות. ואני קשה לי לישן דבר כזה, כי במקום עשיית שני עטרות יתחור בקל סיכויים אשר יכולים להביא לידי הכסד. אשר על כן במקום שאין האב חושש שהבנים יתנגדו לרצונו, ואינו מוצא צורך אלא לברר את רצונו, ולעשות הוואכה המועילה לפי חוקיהם, אין לראות בזה שום פקפוק.

וקבלתי בזה מכתב מאת הרה"ג מו"ה אליקים שלצינגער שלישי, וחורף דבריו כי כל אלה הוואכות הנעשות לפי חוקיהם אין בהם שום חוקף כי הם נגד ההלכה, כי הן מתנות בריח וזריכות קנין. והמקבלים ירשה על פי הוואכה כזאת ואינם יורשים מן החורה נכשלים באיסור גזל. ואף מה שהיורשים דאורייתא שחוקים ומסכימים אינו מקטין את האיסור, כי הם שחוקים לפי שאינם יודעים שצידם למחמת, והיא מחילה בטעות דלא הויה מחילה, עכ"ל ד בקיור. ולדעתי לא כן הוא, כי אין הבנים שחוקים לפי שאין יודעים שצידם למחמת, אלא לפי שמכבדים את רצון אביהם, או לכל הפחות לפי שאין זה הולם את כבודם להשדל נגד רצון אביהם. ועיין בשו"ת מהרי"א הלוי ח"צ כו"ט פ"ו דגם במקום שאין הוואכה חלה על פי דין תורה, מ"מ אם מקיימים אותה מלוב קבדי משום כיבוד אב, ומסתמך על שו"ת רעק"א יו"ד סי' ס"ח, וכל אחד יש לו הרגשה כזו מנדפשי, והיינו טעמא דשחקי.

עתה נשוב נחקור, ומה אם צדמת יצאו היורשים דאורייתא ויחצו לדון את מקבלי הירושה על פי הוואכה, באשר הוואכה אין לה חוקף לפי ההלכה, אם יש לחייב את מקבלי הירושה להחזיר הכל להיורשים דאורייתא. ועוד יותר יש לחקור, במקום שאין הוואכה והערכאות מחלקים הירושה לפי חוקיהם שגם בת ועוד קרובים יורשים, מהו שיהי' הבת מחויבת להחזיר הכל להבנים, כיון שעל פי תורה אין לה זכות ירושה. והנה שאלה זו השני מוצאת בשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סי' ד', וכתב שבשו"ת פני משה צננשתי ח"צ סי' ס"ו נחלקו בזה רבותינו הגאונים מו"ה יחיאל באשאן והמהרי"ט, ודעת מהרי"ט באשאן שאין הבנות מחויבות לחתום על ויתור הירושה, ואריך הן לפים את אחותו שהתן לו פיעורין, ומכרי"ט ס"ל שהבת מחויבת לוותר על הירושה חנם אין כסף מדין השצה אצדה. וכתב שם מהרי"א הלוי שכפי הנראה נטה הפני משה צננשו לדעת הרי"א באשאן וגם בעל מכתב אליהו ס"ל כן, ומחלין טעמי מחליט שם מהרי"א הלוי שאי אפשר לבקף הבת שתחטום על סילוק מהירושה, ואריכות לפשר ציניהם כפי ראות עיני הדיונים. גם בשאל ומשיב כרך ג' ח"א סי' ע"ח נשאלה שאלה זו, וגם הוא מביא תשובה הפני משה צננשתי, ומסיים שאי אפשר לבקף הבת שהתן כתב מחילה

על מה שמגיע לה על פי חוקיהם עיי"ש. ויש לציין עוד, דאיתא שם בשו"ת פני משה צננשתי בשם מהרי"ט ירמיה זל"ה"ב דיש להבנות חלק ע"פ תורה משום דינא דמלכותא דינא, וכל חכמי דורו חלקו על הוראתו הלו ומחו לה מאלו עובדי בעובלם ישחקו הדבר, וגם מהרי"ט באשאן הוא מהחולקים בזה, מ"מ צחיז חתימת וויתור על הירושה מודה שאין הבת מחויבת עכ"ל בקיור.

והשתא נחזי אנו, ומה ירושה הבת שיהי' בהחלט שלא על פי תורה, וגם לא הי' שום גילוי רצון מהמוריש שהבת חרש, מ"מ הסכימו בני רבנותא שאינה מחויבת לחתום על כתב וויתור על מה שהערכאות מחזים אותה לפי חוקיהם. על אחת כמה וכמה במקום שהמוריש עושה הוואכה, אשר לפי ההלכה הי' אפשר לעשות באופן שיהי' חלוח לדבריו, אלא שהמוריש לא דקדק בכך לפי שהי' לריך לצחור לשון המועיל לפי חוקיהם, וידוע צבירור שכן הי' רצון המוריש שתקבל הבת או קרוב אחר, אלא שלא עשה הוואכה בנוסח המועיל, והבנים לאו שפיר עבדי שמסתדלים נגד רצון אביהם אע"פ שזוכים בדיו, וכג"ל משו"ת מהרי"א הלוי ושו"ת רעק"א, כש"כ וכש"כ שאין כופין את הבת לחתום על כתב וויתור.

והעירני ידידי הרה"ג מו"ה דוד גרינבוים שלישי צמה שכנחתי בשם כמה אחרונים שאי אפשר לבקף הבת לחתום על ויתור הירושה לפי חוקיהם, שמאל בשו"ת מהרש"ם ח"צ סי' ע"ו שאע"פ שבמה אחרונים ס"ל שא"א לבקף הבת שתחטום על כתב וויתור, מ"מ אם היא זריכה לעשות אחת מעשה לקבל הירושה הוי גזל גמור, ולא דברו האחרונים אלא באופן שתקבל הירושה בני שום מעשה נאדה, והרי סתמא דמילתא זריכה לעשות מעשה, וכמו כן המקבלים המזכרים בכתב הוואכה זריכים לעשות מעשה, דהיינו להציג עצמם בפני הערכאות ולהצטרף חלקם, וזכי נחפסים באיסור גזל, הואיל והוואכה אין לה חוקף צדינו, אלה הם הערותיו של מו"ה דוד הנזכר, והעקתים בקיור. ובאחי לשם זה צדדים עם מו שידע חוק המדינה, ונדע לי שגם אינם זריכים לעשות שום מעשה, אלא כיון שהם מזכרים בשטר הוואכה, שומרים הערכאות הכסף בשבילם עד עולם. כך היא החוק פה אנגלי' בין בירושל הבת, ובין בירושל ע"ו שטר הוואכה. ושטר הכסף בשביל יורשיהם אחריהם או בשביל צעלי חוצות שלהם, במקרה שאין להם לשלם החוצות, ואם כן אין להם צורך לעשות שום מעשה לקבל הירושה.

הארכתי קנה לברר שהסכימו כמה אחרונים שאי אפשר לבקף הבת לוותר על ירושה במקום שיהי' ירושה על פי הערכאות, ומחוך כך העליתי שגם אי אפשר לבקף מקבלי ירושה על פי שטר הוואכה בחוקיהם, שיוותרו על כך, אע"פ שהיורשים דאורייתא מחזים נגד הוואכה. אבל אחר העיון נראה דיש מקום לומר, דהני הוואכה הנעשות לפי חוקיהם יש לכן חוקף גם צדיני ישראל. כי לפי הסוגון פה אנגלי' מומה עושה הוואכה איש מוציא לפועל, ואחרי מות המוריש מסדר הוא הירושה כפי הכתוב בהוואכה. ואפשר שבכגון זה אין צורך צקנין ואפי' צדיק, שזה יודין כמו



נחנו לשים לשם כך, ובנגזר זה מלוא לקיים דברי המת לכריע
כמצואר בחומ"ם סי' ר"ג סעי' כ"ג וסי' ר"י"ב סעי' ז', וטופין
על זה כמצואר בצ"י סוס"י ר"צ.

איברא יש מקום לבעל דין לחלוק, דלא שייך החפסה ביד
שלש אלא במטלטלין, כי לריך השלשה פועל ממש,
והשלשה על ידי מיטוי בשטר אינה כלום, ואם כן לא שייך
כלל השלשה בקרקע, ובניד גם במטלטלין אין כאן השלשה,
כי אין כאן אלא מוטוי שלש על ידי שטר, ואם כן כל בני
לוחות אין בהם משום מלוא לקיים דברי המת. והערה
זו דלא שייך מלוא לקיים דברי המת בקרקע משום דלא
שייך בקרקע השלשה, מלאחי בעיור אותה הקליטה החשב
סימן ר"י"ב אות ג', ומציא שם דמטעם זה חולק הרמב"ן
על החוס' וס"ל דמלוא לקיים דברי המת גם בלי השלשה,
ומוצאים דברי הרמב"ן בר"ן ספ"ק דגיטין ב"ד"ה מהני
בשכיב מרע, כי מציא הרמב"ן חוספתא פ"ק דבבא בתרא
תינח חתנן שדה פלוגיה לפלוגי רבי אומר זכר והכי"א
לא זכר ובטפין אח הירושים לקיים מלוא המת, הרי דגם
בשדה שייך מלוא לקיים דברי המת אפי"ג דבשדה לא שייך
השלשה, אלא הם חוכן דברי הרמב"ן שבר"ן שם. ומצא
שם הקלו"ם דעל כרחק גס החוס' ידעו מחוספתא זו, וא"כ
קשה עליהם מאי הוי דקאמרי דלא שייך מלוא לקיים דברי
המת בלי השלשה.

וכדי לישב שטח זו מציא הקלו"ם דברי הנ"מ סוף פ"ק
כ"ג ממכירה שו"ת מדבריו דאפי"ג דהרמב"ם ס"ל
נמי כדעת ר"ת דבעינן השלשה, מ"מ בנזיר ומה כיון דאילו
הי קיים הי' מחויב ליהן, החיוב הזה לא גרע מהשלשה,
ויש בזה משום מלוא לקיים דברי המת עכ"ל. (ויראה פירוש
דבריו דנדר ליתן וחזן מה זה לירושוי שאם לא יספיק ליתן
יתנו כי אם רק נדר וליירשו לא לזה הרי דברי הרמ"א שם סעי'
ז' בנדרים דהנזיר ומה אין הירושום מחויבים בך, ופסק
כן למעשה הקלו"ם בעלמו ב"ה ס"ג). ומוסיף עוד
שם הקלו"ם ומציא דברי עלמו צסי רמ"ה אות א' על
מה דאיתא שם בשו"ע דשטר שכתוב בו אהן אינו קונה
אבל בקנין סודר י"א דגם לשון אהן מהני, ומעיר שם הקלו"ם
דהחילוק הזה בין שטר לקנין סודר הוא מהורחתו של הנ"מ,
ובה"מ כהן זה בלשון אפשה, לישב בזה הקושית על מאן
דס"ל דקנין אהן מהני מהא דפסוקה הכלכה דהכותב בשטר
אהן לא קנה, ומחלק הנ"מ דהאי מאן דס"ל דקנין אהן
מהני ס"ל דאפי"ג דבשטר לא מהני לשון אהן בקנין סודר
מהני, ובבב"א ל"י להקלו"ם להלך בדרך אחרת, דהאי מאן
דס"ל דקנין אהן קנה הפירוש דמחויב ליתן אבל אינו קונה
לאלתר, והא דפשוט בגמ' דהכותב בשטר אהן שדה זו לא
קנה היינו דלא קנה לאלתר, אבל מהני לשון אהן שחל עליו
החיוב ליתן, זה בין בשטר בין בקנין סודר. וצ"ח מסלק
הקלו"ם קושית הרמב"ן על החוס' מהאי חוספתא, כי החוס'
ס"ל נמי דהכותב אהן בשטר אפי"ג דלא קנה לאלתר חל
הקנין לענין שמתחייב ליתן בעדו בחיים, והואיל וכן הוה
כהשלשה לענין מלוא לקיים דברי המת, דגומת מה שכתב
הנ"מ נעתי נזיר ומת, אלא הם חוכן דברי הקלו"ם.

ואם כי הדברים הנמדים, ויסתלקה בזה קושית הרמב"ן
מעל ר"ת והחוס', עדיין לא נסתלקה בזה קושית
הרמב"ן מעל בעלי השו"ע, כי בעלי השו"ע צסי רמ"ה
הולכים בשטח הח"מ דנשון אהן בשטר לא מהני כולו, וי"א
מהני לשון אהן בקנין סודר וקנה לאלתר, ואריסטו אפי"ג לישב
שטח השו"ע צסי ר"י"ב דאין מלוא לקיים דברי המת אלא
בהשגחה, ומאי הוי דאיתא בחוספתא דגם בשדה שייך מלוא
לקיים דברי המת.

וראה זה פנייה יקרה מלאחי בסוף ספר שו"ת מהר"ן
חילופי מכתבים בין הגאון מו"ה העשיל ז"ל ובין
הגאון מו"ה משה ז"ל בעל חקת מחוקק, והמכתב הראשון
שם הוא להגאון מו"ה העשיל יהוא מצא"ר בו דלא אמרינן
בקרקע מלוא לקיים דברי המת דהא בעינן דווקא שבושג
מתחלה נכ"ך וגבי קרקעות לא שייך זה כדאיתא בר"ן פ"ק
דגיטין ע"ג. וזה דמליין הר"ן פ"ק דגיטין נראית כוונתו,
כי הר"ן פ"ק דגיטין מציא דהרמב"ן מקשה על החוס'
דס"ל דבעינן השלשה דווקא מהא דאיתא בחוספתא דגם
בקרקע מלוא לקיים דברי המת וקרקע אי אפשר בהשלשה,
ומדחוס' לא חיישי לקושית זו על כרחק דס"ל דחוספתא
זו נדחית מהלכה ולא אמרינן בלמח דקרקע מלוא לקיים
דברי המת, כך נראית כוונת הגאון מו"ה העשיל ז"ל.

והמכתב השני שם הוא מהגאון בעל חקת מחוקק
ז"ל ומה שהקשה מעלתו דאי מייירי במקרקעי
אם כן אין שייך לומר מלוא לקיים דברי המת דגבי
קרקעות לא שייך שלשות, הנה בלמח הי' אפשר לישב שגם
בקרקע שייך בעין שלשות אם החזיקו בקרקע, (נראה ד"ל
בקרקע) ועיין בעל הגי"ש משמע דלא ס"ל כ"ה"ה דלא צ"י
שלישות וכן מציא הר"ן ר"ה מהחוספתא דאף בשדה שייך
מלוא לקיים דברי המת עכ"ל. הנה ס"ל לבעל חקת מחוקק
בחדשיתו להגאון מו"ה העשיל כי זה ברור דגם בקרקע יש
משום מלוא לקיים דברי המת, שהרי כן מצואר בחוספתא
שהציא הר"ן בשם הרמב"ן, והשחא על כרחק או דלא בעינן
השלשה וכדעת הרמב"ן, או כדעת ר"ת דבעינן השלשה
אלא דה שייך גם בקרקע, כי גם בקרקע שייך בעין שלשות
אם החזיקו בקרקע. והסברא נותנת אשר דרכו של החלקת
מחוקק היא דרכם של בעלי השו"ע בעינן מלוא לקיים דברי
המת, והיינו דאמנם לא שייך מלוא לקיים דברי המת אלא
אם הושג לשם כך, מיכו שייך השלשה גם בקרקע, כדברי
החלקת מחוקק שגם בקרקע שייך בעין שלשית אם החזיקו
בקרקע.

ובהיות כן נראה ודאי דפה אנגלי אשר העושה לזוהר
ממנו בחוק הלוואה איש אשר מוליא את הלוואה
לפועל, והמיטוי הזה יש לו חוקף לפי חוקי המדינה, הרי זה
החזיקו בקרקע שכזכר החלקת מחוקק דהוה כמו השלשה,
ודבר זה יש לו חוקף בין לענין קרקע בין לענין מטלטלין,
וממילא מלוא לקיים דברי המת, ומעושה הלוואה גם על פי
חורב. אחרי שכתבתי כל זאת, בא אלי שוב מו"ה דוד ה"ל
ובידו קובץ אגרות של הגאון מו"ה חיים עזר גרודניצקי
ז"ל הנקרא אחיעזר, והראה לי שדן שם צסי כ"ה בעינן



יהיו להניח סכום כגון לחלק להיורשים, וזה כבר רוח חכמים נוחה הימנו.

שוב מלאחי ברש"ם צבא צהרל דף קל"ג ע"ב שללאורה רוח אחרת עמו, כי אהא דאיתא ההם אמר לי שמואל לרב יהודה שינגא לא חבוי באעבורי אחסנתא, כחז הרש"ם ח"ל די אעבורי אחסנתא מקום שמעצור האב נחלה מן הראוי לה ואפי' להרבות לאחד ולמעט לאחד עכ"ל, משמע דהרש"ם לא ס"ל כדעה העיטור והתש"ץ אלא אפי' שותן לכל יורשיו מ"מ אם מרבה לאחד וממעט לאחד היינו אעבורי אחסנתא, אשר שמואל אמר לרב יהודה לא חבוי באעבורי אחסנתא. והרש"ם כחז שם וז"ל חייבה מגלי זה דלעגא דמתניתין וכו' את בניו משמע שהניחם בלא ירושה כלל וכי אולם בכחוצות ריש דף נ"ג מוכח בדבריו עכ"ל, ולא הביא הרש"ם דבתש"ץ וספר העיטור מפורש להדיא דלא כרש"ם.

וישב ענ מדוכה זו גם ההח"ם בחו"מ סי' קנ"א ומפלט בדברי התש"ץ ודבריו בעל העיטור גם הביא הוא גמרה דכחוצות נ"ג, אולם את דברי הרש"ם אינו מביא. ואלה הם דברי החת"ם בקי"ור, בתחלה מביא המשנה צ"צ ק"ג דהכותב נכסיו לאחרים ומניח את בניו מה שעשה עשוי ואין רוח חכמים נוחה הימנו, ושוב כותב דמוכח בכחוצות דף נ"ג צעזדא דרב פפא די אבא סוראח דלאו דוקא כל נכסיו אלא אפי' מקלח נכסיו אין להפקיע מצניו דהיי דשם יהיב הכל ולא הניח לעלמו כלום מ"מ מבוחר שם שגם בתחלה לא הורח צני למיעל חמן אפי' שלא הי' מושג אלא שיוסיף קלח מנכסיו ויפסיד הבן. ועל זה כותב החת"ם ח"ל אמנם ראיתי בתש"ץ ח"ג בוס"י קמ"ז כ"י וז"ל ומ"ש בשער שכל אחד מניח ליורשיו רביע זכוב לא הי' נריך לזה ואם מפני שאמרו אין רוח חכמים נוחה הימנו מפני הנחה מועטה כזו לא תהא רוח חכמים נוחה הימנו ובעופם שטרות לראשונים ז"ל יש שויר ד' זחי וכי גאון ז"ל דמשום שהא רוח חכמים נוחה הימנו כמ"ש בספר עיטור סופרים במתנת שכ"מ חב הלשון ממש מתוקן עכ"ל (התש"ץ) וממשך החת"ם וז"ל מבוחר מה דהיבא שהניח להם עכ"פ חלק הראוי דעת חכמים נוחה הימנו דלא כמו שהוכח לעיל ודעה הגאונים רחבה מדעחנו מ"מ מאי דמייחי מהעטור לע"ד אין ראי', ומאריך צוה החת"ם וחורף דבריו שהעטור מביא הירושלמי אשר מביא גם הרי"ף בצבא צהרל שם דרי אבא בר ממל אמר דעל זה נאמר ותבי עונותם על עלמותם, ודעה החת"ם דס"ל להעטור שיש צוה סחירה בין לשון המשנה והירושלמי, כי לפי לשון המשנה אין צוה אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו ולהירושלמי יש צוה משום ותבי עונותם על עלמותם דהיינו עון ממש, ומפרש החת"ם דעת העיטור דהירושלמי מיידי היבא שאינו מניה כלום לבניו שאז יש צוה משום ותבי עונותם על עלמותם, ומתניתין מיידי שמניה חלק לבניו שאז אינו אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו.

אכן משמע שדבר זה רפוי אלל החת"ם. שהרי בראשית דבריו מסכים שלדעת הגאון שמיא התש"ץ אם רק מניח חלק לבניו גם רוח חכמים נוחה הימנו, וכוחב

הזה, וכוחב גם צהמשך דבריו ח"ל ותמיד הייתי מתפקק על הלוואות של צריח העשיות צערכאות לאח"מ שאין שטר לאח"מ ואשפ"כ בית דין של ישראל מקיימים דצריכה וממנין אפוערופסים לעשות כפי הכחוב צלוואה, ואמרחי דזה משום הנהגה לקיים דברי המה, ואף דצעיין הושלש מתחלה לכך מ"מ כיון דמהני צערכאות שיש לזה חוקף ע"פ חוק המלכות לא גרע מהושלש מתחלה לכך, אלא שלא מלאחי גילוי מפורש לכך עכ"ל.

ושמחתי לראות שהלכתי בדרך שהלכו די גדולי עולם, ומלמד הגאון ז"ל לראות כל לוואה העשיתה צערכאות כמו הושלש מתחלה לכך לפי שראח דהיי דיוכי מקיימים לוואות כאלה, ועדיפה דהגאון ז"ל מדודי כי לדבריו כל לוואה העשיתה צדיניהם, אפי' שאין צה מניו של איה מוילא לפועל, יש לה דין של הושלש מתחלה לכך, הואיל ויכוואה יש לה חוקף צערכאות. ואם כן כש"כ וכש"כ פה אנגלי שבעל הלוואה ממנה שליט ויש לזה חוקף צדיניהם, שיש לומר דכנגון זה מנהג לקיים דברי המת אפי' צצריא, והרי המון בית ישראל יש להם על מה לסמוך, ואם לאי צצריאם הם צני נציאים הם.

סימן קז

ואחרי אשר ביארנו צסימן הקודם דהני לוואות העשיות לפי חוקיהם יש להם קיום גם לפי ההלכה, כי מה שהלוואה יש לה חוקף צערכאות נחשב להושלש וכדברי הגאון מו"ה חיים עזר ז"ל, וצפרע פה אנגלי אשר ממנים צתוך הלוואה איש מוילא לפועל, עליו עוד לברר קדח מה לעשות במקרה שרז"ם לעשות מסדר הירושה שצחורה, שלא להיות נתפס צמה שאמרו חכמים המשציר נחלה מצניו אין רוח חכמים נוחה הימנו.

ועל זה עיין צצקוב"ח סי' רפ"ב צבוק הסימן שכתב צשם התש"ץ ח"ג סי' קמ"ז ח"ל ובעופם שטרות ראשונים יש שויר ארצעה זחי וכחב גאון ז"ל דמשום שהא רוח חכמים נוחה הימנו עכ"ל הקצוה"ח צשם השצ"ץ. ועיינתי שם בתש"ץ וראיתי שמגמס על אחד שהניח ליורשיו רביע זהוב, וכחב התש"ץ שאם עשה זה משום מה שאמרו הכותב כל נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו, וכן אמרו לא חבוי באעבורי אחסנתא, מפני הנהגה מועטה כזו לא תהא רוח חכמים נוחה הימנו, ועל זה מביא התש"ץ שצעופם שטרות לראשונים יש שויר ד' זחי וכחב על זה גאון שבוא משום שהא רוח חכמים נוחה הימנו כמו שכותב בעיטור סופרים במתנת שכיב מרע ע"כ בתש"ץ לעניינו. למדנו איפוא מה שיש משוירים סכום שיש צו איזה חשיבות — דוגמה ד' זחי צדיניהם — לקיים צוה הירושה על פי חורה, ויזאים צוה שהא רוח חכמים נוחה הימנו, אף אם מחלקים השאר כרצונו. והרי מלינו עלה עובד וכחונה מן הפוסקים הראשונים,

סימן קסד

בענין נוסח שטר צוואה

בס"ד ירושלים עהקת"ו ה' יתרו כ"ב שבט תשל"ג לפ"ק.

שוכט"ס אל כבוד ידי"נ הרה"ג ומהולל בתשבחות וכו' כש"ת ישעי' ישי הכהן גרינפעלד שליט"א דיין דק"ק לונדון יצ"ו.

אחדשה"ט כמשפט, קבלתי את מכתבו ותודה רבה על הדר"ש ולעומתו אענה ואומר שלו' רב וכ"ט כל הימים ונשמע ונתבשר בשו"ט ע"ע.

והנה ע"ד השטרות לוואה הנהוגים כבר כתבתי לדי"נ הרב הגאון מוהר"א שלינגער שליט"א חוו"ד דלא אמרינן בזה דינא דמלכותא דינא*, וגם הרב הגאון מוהר"ה פדווא שליט"א מודה לזה כמבואר בתשובותיו, רק דן בנוגע לענין עיבורי אחסנתא ואין רוח חכמים נוטה הימנו, ואני בעניי כבר

כתבתי בזה תשובה ערוכה להרה"ג מוה"ר אלי' מונק נ"י ונדפסה בספרי (ח"ג סי' קל"ה) עיי' שם, (וכפי זכרוני בל הרב הנ"ל בזמנו בקשר עם איזה עורכי דין לסדר נוסח שיהי' לו תוקף בין צדיני ישראל ובין צדיני אומות העולם), אך לדעתי עד אז אפשר לסדר בניקל שתי שטרות, א' שיהי' נכתב כדינו עפיתוה"ק, וב' עפ"י דינא דמלכותא, ובשטר הנכתב עפ"י תורה יהי' מבואר בפירוש שכתבו עוד שטר עפ"י נוסח חק המדינה אבל השטר הזה לא יוגרע כמו עיי"ו, כנלענ"ד.

ומחמת שהנני טרוד מאד כעת (חוץ הטרידות הרגילים) בנסיעתנו אי"ה בקרוז לענגלאנד על חתונת נכדתי תחי' אי"ה בשטו"מ הנני מוכרח לקצר, ואסיים בצרכת שלו' צידידות רב וחותם בכל חותמי ברכות.

יצחק יעקב ווייס

(* עיין בסימן הבא.)

Dayan Weiss also assumes that Dina D'malchusa will not make a regular will enforceable. Therefore, he recommends writing a will that includes language that suffices according to halacha and according to secular law, or having two separate wills.

מנחת יצחק ה"ו סימן קסד הגם דלא מהני שטרות צוואה מצד דינא דמלכותא דינא, טוב לסדר נוסח שיהיה לו תוקף בין בדיני ישראל ובין בדיני אומות העולם, או לסדר שתי שטרות.

דינא דמלכותא דינא במקום שעל פי דין תורה דבר זה שנוי במחלוקת או שיש בזה מנהג מטעם אחר.

ס"ט דמזוה על צניו לקיים מה שזוה ורואה בקיום הצוואה מדין מזוה לקיים דברי המת ענף תשיעי מש"כ בזה], וכן מהריט"ך סי' ל"ב דדין מזוה מ"מ כתב אע"פ שא"א לחייבו מ"מ יעשו הישר והטוב ויקיימו הצוואה ורואה בקיום הצוואה מדין מזוה מחמת מיחה ענף עשירי מש"כ בזה].

ובן רעק"א דדו"ח בכתבים סוף ח"א דף ז' ע"ב כתב דאע"ג דציקוד הדין ס"ל לכמה פוסקים דליכא מזוה לקיים דברי המת וכו' מ"מ דרך ישר הוא להיורשים שלא לעבור על צוואת אביהם וכו' וטוב לפשר, וזה הדרך טוב וישר בעיני אלקים וכו' יעו"ש, [אע"ג דאינו מדין הגמרא דועשית הישר והטוב מ"מ שייך לדמותו, וראה ענף תשיעי מש"כ בזה].

ובן יש להוסיף מדין כזו"א והיה גם ספיקא דאיסורא וכו' יעו"ש.

וע"ב יש לנושא זה משנה תשיבות לחייבו מדין דינא דמלכותא דינא.

וראה צ"ך שם צסי' רנ"ט דהקצוה"ח הג"ל דן בדבריו ויעו"ש אם חולק.

ועב"פ עם לירוף הטעמים האחרים יש צודאי מקום גדול לחייבו לקיים הצוואות.

אחרי כל מאמרנו צדינא דמלכותא דינא יש להוסיף עוד פרט חשוב השופך אור על כל נידונינו, דהנה צו"ח מהרש"ם ח"ה סי' מ"ה כתב וז"ל ועוד אני אומר דלפמ"ש לעיל דעכ"פ תליא במחלוקת הפוסקים אי שטר וכו' א"כ צודאי אמרינן בזה דינא דמלכותא דינא דלא הוי כלל נגד ד"ת כיון דגם צד"ת הוי ספיקא דדינא וכו' (יובא להלן) עכ"ל, וכן כתב צמשפט שלום סי' קצ"ד ד"ה כלל יעו"ש.

וביזן דמזוהר צדצרינו דנחלקו הפוסקים בקיום הצוואות מדין מזוה לקיים דברי המת ומזוה מחמת מיחה ודברים הנקנים צאמירה ומנהג וכזו"א וכו', ויש הרבה פוסקים הסוברים דינא לזוה חלות ע"פ ד"ת א"כ דינא דמלכותא דינא לא הוי נגד ד"ת.

ויש להוסיף לזה עוד דהקצוה"ח צסי' רנ"ט סק"ג ילא לבאר דכל מקום דלריך לעשות לפנים משורת הדין ויש דינא דמלכותא דינא חייב לעשות כן מטעם דינא דמלכותא דינא, והצי"א דבריו צו"ח מהרש"ם הג"ל וכן צמשפט שלום הג"ל. וא"כ כיון דמהרשד"ם חיו"ד סי' ר"ג דדן דדין מזוה לקיים דברי המת וכתב אע"ג דל"ש מזוה לקיים דברי המת כיון דחסר התנאים מ"מ מזוה איכא והוכיח כן משו"ת הרשב"א סי'

According to the sefer Mishpat Hatzavaah, because there are many different reasons why a secular will should be abided by, such as the requirement to fulfill the dictums of the deceased, or kibbud av v'aim, or that it is generally the righteous thing to do, therefore, Dina D'malchusa Dina would apply and the heirs are required to abide by it.

משפט הצוואה ח"א עמוד תג
דעת המשפט הצוואה שכיון שיש מכל מקום כמה מחלוקות בין הפוסקים בדין צוואה הנעשית בדיניהם, וגם דודאי יש לכל הפחות מצוה לעשות רצון אביו (כמו שפסקו המהרשד"ם הג"ל ועוד פוסקים), אם כן יש לומר בזה דינא דמלכותא דינא משום דאין זה נגד דין תורה.

לעשות שידוך חשוב והגון, ולהזדווג לתלמידי חכמים, ומשפחה גדולה ומיוחסת. והעיקר הקרן בעצמו, שיהיה הקרן קיים בכל מעלות המדות, ובכל חמורות. אבל ראיתי מקצת אבות, כשיש להם עושר, כבואם לימים נותנים לבניהם לכל אחד סך גדול, אחר שהם נשואים, ומחזיקים לעצמם כפי שיעורם שמשערים שיהיה להם די כל ימי חייהם. זהו שמות גדול, והוא שמות אשר יכול לבא לידי עביר גדולה, כי מי יודע מה יולד יום, אולי יתהפך הגלגל על האב, ואוי לאב שיבא על שלחן בנו, כי הוא דבר שנגד הטבע, והבנים מחזיקים את אביהם, והוא עליהם כעול הכבד, אף ישהו העשירים, כבר נשכח מהם כל השובע, ומכח זה באים הבנים לידי עון גדול. על כן כל חכם וכל הרואה את הגולה, לא יעשה כזה, רק לענין ליתן גזויא, לעשות שידוך חשוב וכשר יעשה, מפני שזה היא תכלית גדול, אבל לחלק ולתת מתנות גדולות אחר כך, לא יעשה כלל כל ימי חייו, כי אין רע בעולם כרעה הזו, שאב או אם יסמכו על שלחן בניהם, רע ומר כמות.

שמעתי אומרים דרך הלצה, כשבא יעקב למצרים, הוא וביתו לסמוך על שלחן בנו הצדיק, שהיה מכלכל את כולם, אמר 'אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך' (בראשית מ, ל), כלומר, הוא בעיני קשה כמות, שהוכרתי לבא לראותך. אמרו כמשל הדיוט, אב אחד מפרנס עשרה בניו באהבה וברצון, ועשרה בנים לא מפרנסים באהבה וברצון אב אחד שלהם. על כן שום אב חכם לא יגרום בעצמו לבא לידי מדה זו ברעות נפשיה, אם לא אם מה' היתה זאת, או די לצרה בשעתה, הרחמן יציל.

לח. האשה, בעת כעסו של בעלה, תיישבהו, ובעת צרתו, תשיחהו, ובעת רעתו, תנחמהו, ואפילו יהיה לה דאגה בלבה, תסתירנה, כדי שלא יתעצב. מתקשמת תמיד לפניו בענה, ובחן, ובצניעות, ויהיו בגדיה בכל עת נקיים. תכבד אביו ומשפחתו, ואפילו הם בזוים. ותהא שמחה במתנתו, ותראה שהיא מרובה, ואפילו מעומה. תתפלל בכל יום על בעלה שיצליח במעשה ידיו, ועל (בנים) [בניה] שיהיו מצליחין בתורה ובמצות.

לפ. ויהיה שלום גדול בין איש לאשתו, כי שם י"ה שורה ביניהם, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה י א) שאיש ואשה שזכו בו. ואם עושים מחלוקת חם ושלום, או מוחקים השם ונשאר אש ואש בר מינן. והנה נודע גדול המצוה של הבאת שלום בין אדם לחבירו, ומכל שכן בין איש לאשתו, ואם אמרו באשת תכירו כן, קל וחומר באשתו, שיראה הוא והיא שיהיה שלום ביניהם, ואז אשריהם בעולם הזה, וטוב להם לעולם הבא.

מ. ודרך ארץ של שלמות הממון בהנהגת ביתו, כבר זכרתי לעיל (אות קטנה ג) דברי רבותינו ז"ל (חולין פד ב) יכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, בפרט כי צרכי נשים רבים, דברים הכרחיים לשמירת גופן, ולענין הולדה והנקה, וכיוצא בזה.

מא. בענין הוצאת בנו, כבר הזכירו רבותינו ז"ל בפרק קמא דשבת (י ב) שאל ישנה אדם בן בין הבנים.

מב. וראוי לאדם ליתן לבניו כפי יכלתו ממון רב, כדי

Shela warns against giving a large amount of one's assets to his children while still alive, as it could lead to grave consequences should his fortunes change and he would require the children to support him.

של"ה שער האותיות אות ד'
השל"ה מזהיר שלא ליתן חלק גדול מנכסיו לבניו בחייו שיכול לגרום עון גדול במשך הזמן.

חושן משפט סימן רפא

קמז

קצות החושן

קצות החושן

ת"ת
ע"פ

(ו) וכתב זה ויוצאי הציצה בגותיה ובניה נטולין בשוה. והוא מפסקי מהרי"ו (דינים והלכות שבסוף שרי"ת מהרי"ו וי"ל) סי' כ"ו וז"ל, שטר ירושה שכתוב בו לבתי וליוצאי חלליה ולא כתוב בו ליוצאי יולאי חלליה, אם מתה הבת נחמי אמה ואח"כ מת האב, יולאי חלליה זכרים ונקבות יורשין בשוה, וכ"כ האשכנזי

במשנה (סי' ע"ט) [כלל פ"ה סי' ג] היבא דלזיה מתמת מימה יתמי פלוגת יטלו בשוה, הכלל קרויים יתמי בין זכרים בין נקבות, וקרא חמיב [שמות א' ה'] יולאי ירך יעקב, ודינה היתה ככלל, ומהרי"ו מולין הודה לדברי עכ"ל. ומשמע מדבריו דוקא מתה הבת נחמי אמה ואח"כ מת האב, הא מת האב תחלה ואח"כ מתה הבת, כיון דכבר זכרה הבת אין לנקבות כלום במקום וא"כ הא דקמס הרמ"א נמוחה וניה נטולין בשוה, היה לו לפרש דוקא מתה הבת נחמי האב, וע"כ.

לדאילו נטולין ירושה דבריו קיימים, אם לא שאמר בלשון לא יירש ע"ש, ובש"ך [סק"י] כתב ז"ל, תמיהא לי מילתא הא כתב לעיל סימן רנ"ג סעיף ב' דיטול לשון מתנה הוא, א"כ אמאי כתב כן סעיף א' האומר איש פלוני בני בכורי לא יטול פי שנים לא אמר כלום, הא בלשון מתנה מהני בל ענין, ואפשר לומר לבכור שאני דלא מהני אלא באומר בלשון מתנה ובאומר בכורי יטול כפשוטו, אבל אם אומר בלשון לא יטול לא מהני כי אם בפשוטו, דע"כ בכור עדיף מפשוטו כמבואר בסעיף ד', ומ"מ ל"ע לדינא, עכ"ל.

ועני"ד לית ביה ספיקא כלל, דודאי לשון יטול דהוא בקום ועשה הו"ל לשון מתנה, וכן יחזיק זכה הוי לשון מתנה, אבל באומר לא יטול היינו לשון מתנה דלא יטול מתנה, ובפשוטו כיון דירש ממילא הוא א"כ לשון לא יטול כפשוטו לאו כלום, דנהי דלא יקא מתנה, יורש הוא. והנה לשון המשנה פרק י"ט נוהלין [ב"ב] דף קל"ו [ע"ב], האומר איש פלוני בני בכורי לא יטול פי שנים, איש פלוני בני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום, שהמתה על מה שכתוב במורה. ולמה נקט גבי בכור לא יטול וגבי פשוטו לא יירש. אלא נראה משום דפשוטו שירש ממילא הוא, א"כ היבא שאומר איש פלוני בני לא יטול עם אחיו ממילא לא אמר כלום אפילו ימא דמתנה על מה שכתוב במורה תנאו קיים, דלא עקר ליה מירושה כלל כיון דלא אמר אלא לא יטול והוא לשון מתנה ולא יטול מתנה, יורש מיהא הוי כדדייה, אבל בכור דמתנה קרייה רחמנא וידעת הבכור תלמי לומר איני נוטל, א"כ כשכח להטות על מה שכתוב במורה גבי בכור אומר לשון לא יטול, דהיינו שלא יורש במתנה, ולא אמר כלום מפני שהמתה על מה שכתוב במורה. מיהו היבא דאמר איש פלוני בני לא יטול עם אחיו אלא אחיו יטול הכל, וכן בבכור כה"ג שאמר פלוני בני בכורי לא יטול פי שנים אלא אחיו יטול עמו בשוה, כיון דאומר על בניו האחרים לשון יטול הרי הם זוכים בלשון מתנה. ואע"ג דהיבא דאומר לא יירש שמתן אלא ראוין לא אמר כלום לפי שחלה זה בזה [לעיל סעיף ג'], הכל שאומר על אחיו לשון מתנה, אע"ג דאומר בלשון אלא, זוכים אותן המקבלים בלשון מתנה, וכל זה פשוט וברור.

ובבב"ח שצעה (סי' כ"א ובסעיף ד') כתב בנזק שטר חלי זכר וז"ל ומחויב אני לשלם הסך הנ"ל לבתי הג"ל או ליוצאי חלליה וכו', ואין לכתוב ירושה יולאי חלליה רק בשמם יולאי חלליה, וטעם מבואר להמעיין במהרי"ו הביאו רמ"א סימן רפ"א, עכ"ל וע"ש. וכוננו לא ידענא, דודאי טפי עדיף לעשות שכורה שהבנים יירשו ולא הנקבות, ומהרי"ו לא צוה לכתוב לבתי וליוצאי חלליה, אלא דכתב דשטר ירושה שכתוב בו ליוצאי חלליה הבנים והבנות שוין, אבל בעינינו אחרתהא מנחה לכתבה, וא"כ אדרבה ראוין לכתוב ליוצאי חלליה. אמנם בעיקר דברי מהרי"ו ל"ע, דהיכי יכול להקנות ליוצאי חלליה שהיו בולם בשוה זכרים ונקבות, דהא ק"ל אין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם, ובפרק י"ט נוהלין [ב"ב קל"א ע"א] פריך בכמות בניו דכדון הא הוי לדבר שלא בא לעולם, ומסקין דהו"ל תנאי ב"ד, וא"כ הכא דליבא תנאי ב"ד היכי מצי מקנה לדבר שלא בא לעולם כיון דיוצאי חלליה עדיין ליתנייהו בעולם, ועצ"כ כריך לומר דעיקר השטר אינו אלא לבת שהיא בעולם, אלא שחולה זמן פירושו קודם מותו שעה אחת לה או ליוצאי חלליה, וא"כ לא מצי זכי יולאי חלליה אלא על ידי האם שיושמת קנבר

אם ראוין לכתוב בשטר זכר וזכר לבתי וליוצאי חלליה וזכר חלליה

בכח בשטר זכר וזכר לבתי וליוצאי חלליה וזכר חלליה

המחלק נכסיו על פיו כשהוא שכיב מרע [ח] ירבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להם הבכור או נתן למי שאינו ראוי ליורשו דבריו קיימים ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום יכתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה אף על פי שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף דבריו קיימים כיצד נתתן שדה פלונית לפלוני בני וירשנה או שאמר יירשנה ונתתן לו וירשנה או יירשנה ונתתן לו הואיל ויש שם לשון מתנה אף על פי שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף דבריו קיימים וכן אם היו שלש שדות לשלשה יורשים ואמר יירש פלוני שדה פלונית ונתתן לפלוני שדה פלונית וירש פלוני שדה פלונית קנו אף על פי שזה שאמר ליה בלשון ירושה אינו זה שאמר ליה בלשון מתנה והוא שלא ישהה בין אמירה לאמירה כדי דבור אבל אם שהה צריך שיהיה לשון המתנה מעורב בשלשון. הנה י"במה דברים אמורים בשלש שדות לשלשה בני אדם אבל אם נתן לאדם אחד או שדה אחת לשלשה בני אדם אפילו לאחר כדי דיבור מהני יורש אמורים דוקא שאמר ונתתן בו' אבל אם אמר נתתן בלא ו' לא מהני לשון ירושה שלפניו. והיכונת לבתו שקתה לאחר מותו כחלי חלק זכר דינו כירושה בעלמא ובעל חוב וכמותה קודמין למתנה זו וכן עשור נכסי הבת וכל ימי חי הגותן יכול למכור הנכסים אף על פי שכתב לה מהיום ולאחר מיתה י"ואין הבת נוטלת אלא בנכסים שהיו לו בשעת נתינתה אבל לא אחר כך דלון אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם. מיהו נראה לי דמה שנהגין יעבשיו לכתוב שטר חוב לבת ולהתנות שאם יתן לבתו חלק חלי זכר יפטור מן החוב כריך ליתן לה בכל אשר לו דעיקר הוא החוב ולכן כריך לקיים תנאו או ישלמו החוב וכן המנהג. י"אכתב לבתו שטר חלי זכר (ו) וכתב לה [ו] יולאי חלליה נמוחה וניה נטולין בשוה

ציונים ומקורות: יד. טס ממ"ט דין ר' יד. טו סעיף ו'. יד. ל"ג ב"ב ג"ח ע"א מר"ב הר"ף בס' רש"א, ד"מ ו'. יד. מר"ב פ"ק י"ט טולין ב"ב סי' חקצ"ט בס' מורה"ם. ד"מ סי' ל'. ד"מ סי' רמ"ג רמ"ד, ד"מ ו' י"ט. טס במר"ב וד"מ. ב. וי"ן לעיל ח"ט [מכתי"י ש"ך - סימן ז' סעיף א'] וי"ן ק"י סעיף ב' טע"ה. בא. (מהל"ה נפקין), ספקי מהרי"ו י"ל סי' כ"ד, ד"מ ע"ש.

בתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

[ח] וריבה דאחר. תמיהני על שהשמיט דיני שהציב ד"מ [סעיף ב'] בשם הג"י [ב"ב ג"ה ע"ב מדפי הר"ף] באם אמר על כן פשוט שטול פי שנים אם יש לו דין בכור לענין ראוי ע"ש.

[ט] ויוצאי הציצה בגותיה ובניה. בקל"ה"מ [סק"י] תמה ע"ז דהא יולאי חלליה אינן בעולם ואין יכול להקנות לדבר שלא בא לעולם, ע"ן שם שהאריך ומסקין לחלוק על הרמ"א. ובאמת דברי רמ"א בדרוין ומשה אמת, דהא שטר חלי זכר שלטו הוא שמחייב עמנו כסך אלקי הובדים ומתנה באם שירלו היורשין ליתן לעובר שיוול כך וכך שנפטרו מהחוב, וכיון שמקיימין התנאי ונותנין חלי חלק זכר חלי לכן ותני לבת כפי שהמתה הממחייב נפטרו מהחוב, דודאי אם אחד ימחייב עמנו מתנה

ביאור דבר הרמ"א בשם חז"ן זכר וזכר וזכר לבתי וליוצאי חלליה וזכר חלליה

ליתן מתנה לאחר משלו וממילא לא נשאר לבכור ירושה, משא"כ כשאמר לא יטול מצי מהני מה שהוא לשון מתנה, וכן מתה בקל"ה"מ [סק"י] מש"כ הש"ך דאם אמר יטול (בפשוטו) [ס' בפשוט] דמהני הוא תמוה מאד, [י"ח] שאמר לשון מתנה להבכור נמקת נכסים, מ"מ במאי נפקע חלק הירושה של הבכור מהמותו, וכן מוכח מהא דסעיף י' ע"ן שם ודו"ק. ונראה דלא מהני רק אם נתן המותר לאחים בלשון מתנה, כן נ"ל ברור. וכוונת הסמ"ע בס"ק ט', ולפענ"ד שכוננו דהחידוש הוא באם תלון זה בזה, דבלשון ירושה אם אמר לא יירש שמתן אלא ראוין לא אמר כלום [לעיל סעיף ג'], אבל אם אמר לא יירש ראוין אלא ינתן למשמעין הכל מהני.

סי' מהר"ח תרי"ט



Rema cites a widely-used method by which one can create a binding halachic will to give his daughters a share of the inheritance, including from assets that aren't yet owned at the time of the writing: The testator makes a formal commitment to a very large debt to his daughter, which will come due immediately prior to his death. The debt is conditioned, however, upon the non-payment of the equivalent of half a share in the inheritance. Whereas, if the heirs grant her half of a share in the inheritance, the debt is waived. *This method can be used for other grantees as well, and for any amount he wishes to give them.*

שטר חצי זכר רמ"א חושן משפט סימן רפא סעיף ז במשך הדורות נתחדש אופן עשיית צוואה המועילה על פי דין תורה ליתן לבנותיו [או לאחריהם] חלק מירושתו, ואפילו מנכסים שלא היו בידו בשעת כתיבת הצוואה: האב מתחייב בחוב גדול לכל מי שרוצה לתת חלק מעזובו, ומתנה שאם היורשים יתנו למקבל כפי רצונו המפורט בצוואתו, אז יפרטו מהחוב.

קצות החושן

מנכסי אביה להנחיל ליורשיה, וא"כ אין לננות ירושה במקום נכס, והא דכותב לה וליזאלי חליה אינו אלא לשפירי דטערה, דממילא ירמי אהם, וכמ"ש הרמ"א בסמ"ע סי' קע"ג, וכיון דלא אפשר להקנות ליזאלי חליה אלא לננת, א"כ מאין להם לננות במקום נכס.

קצות החושן

ואפשר דה"ל הו"ל כאלו התנה שאם יולדו יזאלי חליה ממנה ויזאלי לחוק בירושה אהם יתן הבן מתקנו לננת, ואם לאו לא יהיה בעטר ממש, אבל עיקר כמ"ש דאין זה שום מנהי מפורש, ולכן נראה כמ"ש דאין לננות כלום, [עיין משה"א סק"ט].

ביאר דא"כ
שבג"ח קונה
משכונן וד"ס
גוף החוב לא
פ"ל ואם
גובה השכונן
א"כ גובה
א"כ גובה
והנ"ל

(ז) וה"ל ע"כ ספרים אין בע"ח קונה משכונן, והוא מתשובת מוהרי"ו סי' ק"ט. וע"ש שכתב דלפילו משכונן שלא בשעת הלוואה אינו קונה אלא לקדושי אשה ולא לכל מיני ע"ש. ובסמ"ע [סקט"ו] הניח דין זה בצ"ע כיון דבסמ"ע רע"ח [סעיף ד'] כתב דנע"ח קונה משכונן, וע"ש מה שכתב צ"ח וצ"ח [סקט"ו] העלה דשלא בשעת הלוואה כיון דלדעת רש"י [פסחים ל"א ע"ב ד"ה קונה משכונן, ב"מ פ"ב ע"א ד"ה שקונה משכונן] קונה אפילו לאונסין, ודאי אין לננת חלק בספרים, וכיון דהיורשים מוחזקים אין בהם מנהי מדיד ע"ש.

ודע"נ נראה, דודאי א"כ דנע"ח קונה משכונן, אבל גוף החוב לא פסק, ואם המלוה רוצה מחויב הלוה לסלק לו בחוץ ואין הלוה יכול לסלקו במשכונן, ואפילו לדעת רש"י דקונה משכונן לאונסין, כל שחמור לו משכונן מחויב לסלק בחוץ וכמבואר בסמ"ע ע"ד [סעיף ה'] וכיון דכותב לננת הן בראוי א"כ יש לה לננת זכיה בגוף החוב, א"כ נהי דלית לה זכיה בספרים שהם המשכונות, אבל בגוף החוב מיהא אית

לה זכיה הלוה לשלם לננת כמו לננת, ואם אין ללוה מעות ומסלק בגוף המשכונן, ע"כ מכלל וזהו גובה חובו גובה דמי שיהי, וא"כ ודאי גם לננת חלק בהם כיון דפורע בעד חוב שמייע לננת ג"כ. אבל בסמ"ע [ע"ה] [רע"ה] גבי כבוד שפיר וזכה במשכונן מעטמ"ח דנע"ח קונה משכונן וא"כ הו"ל מלוה צד אביה ולא ראו, ואיתא נמי למשכונן במכירה ומתנה כמבואר בסמ"ע [פ"ג] [ע"ג סעיף י"ב], אבל הכא נהי דאין לה לננת חלק [וחלק] במשכונן ספרים, לא גרע מאילו אין לננת משכונן דלוה הבת בגוף החוב ומוצעת ללוה גוף החוב וכמו שכתבנו, דלפילו היכא דמסלק בגוף המשכונן אינו אלא שרעון מכלל וזהו. וא"כ מה שכתב הרמ"א דאין ע"כ קונה משכונן אינו אלא לרווחא דמילתא, דלפילו במקום שקונה משכונן נמי וכמ"ש כיון דאין ע"כ קונה משכונן לפרעון ממש אלא יכול לכוף את הלוה לסלק לו בחוץ, וזה כדוד.

(ח) ואם היו המתנות ששה אחת קודם ביתתן, נטור [סעיף ז'] כתב בשם הרא"ש [כלל פ"ד סי' ד'] שצריך להיות המתנות מהיום ושעה אחת קודם מיתתן ע"ש. ונראה דע"כ אין לומר מהיום ושעה אחת קודם מיתתן דהיינו הגוף מהיום ופירי שעה אחת קודם מיתתן, דא"כ דהגוף מהיום לכוונן, א"כ אין כאן מתנה כלל דחורת חלילה. וכן אין לומר מהיום ושעה אחת קודם מיתתן דהיינו כמו מעשיו ולאחר שגשם

הואיל ולא כתב ירושיה ביוזאלי חליה. ביהמנה שלא היא חלק לננתו בספרים (ז) והלוה על ספרים [אין צעל חוב קונה משכונן ולכן יש לננת חלק בהן אלא אם הוחלטו הספרים בידו אין לננת חלק בהן.]

ח י"ל שיש יחויקו בנכסים הרי לשון מתנה וכן לשון יחלקו ביהדי לשון מתנה.

ט חלק כל נכסיו לאחרים כלשון מתנה אף על פי שלא שירר כלום ליורש דבריו קיימים.

י ימי שהיו לו בני אחיות וכן אה ונתן מתנה לבן אח וכתב שבאותה מתנה סילק כל חלק וזכות מכל ירושתו וזאת בן האח יורש הכל. הנה הירבע אחיות שהיה להן אמ שאינו נוהג כשורה ורצו להגבית הירושה ממנו וכתבו שטר שכל אחת מהן נותנת כל נכסיה לשלשה אחיותיה אין כאן מתנה כלל כי חזר כל הממון לשעה של ארבעתן ככתולה (י) ואם היו המתנות ששה אחת קודם מיתתן אין האח יורש [א"כ] אם אחר

צ"ע ומוקדמות כ"ב. וי"ל לעיל סימן קמ"ג סעיף ג'. כ"ב. מה"י וי"ל בתשובה סי' ק"ט, ד"ס ע"ש. כ"ד. טור סעיף ז' בשם השו"ת הרא"ש כלל פ"ד סי' י"ג. בה"ט. טור סעיף ח'. כ"ג. רפ"ח משנת ח"ד סי' כ"ב ד"ס ז'. כ"ד. טור סעיף י' בשם השו"ת הרא"ש כלל פ"ד סי' י"ג.

הואיל לומר דנמנה שכתב ליזאלי חליה הו"ל כמו תנאי שמוכה הבת בעטר חצי וזכר שלה ליזאלי חליה בשוה לכשילדו, דהא חתנה לא דאיתא לטערה תמות דיה כשמתל גנים וננות ומתל לזכות בעטר ליזאלי חליה בשוה, אבל היכא דלימיה לטערה תמות ידה אלא הוא צד אחר מאי איתא למימר, דהנפיק אידע ואינו מכוי לזכות ליזאלי חליה, ואפילו איתא לשטר חצי וזכר תמות ידה כיון דאין הבת מכונה לזכות ליזאלי חליה ומתה, א"כ לא זכו הבנות מעולם, ובפרט שלא אחר לה מעולם תנאי זה שמוכה ליזאלי חליה שילדו לה. וא"כ ודאי נראה דאין לננות כלום כיון דהא לא מני מחייב עצמו ליזאלי חליה דהו"ל לדבר שלא בא לעולם, ואפילו דרך תנאי לא מהני וכמ"ש הרא"ש, ואינו אלא על תנאי חליה שילדו, ובעטר חצי וזכר היתוב לא עדי לנתיב וכמ"ש, א"כ אין לננות כלום, ואפילו הבנים אין זוכין מלד התחייבות האל להם אלא זוכין בנכסי אהם וכמ"ש, וא"כ גנים יירשו ולא ננות.

ואפשר דמוהרי"ו נמי לא אמר בעטר ירושה שכתב לנתיב וליזאלי חליה אלא היכא דיוזאלי חליה כבר הוציא חצי חובו וזכר חלק הירושה הוא יתור מהחוב ורואין היורשים לסלק החוב, ממילא המעות שייך חלק לבנים בחורת ירושה ואין לננות כלום. ולפ"ז מה שכתב גוסקס של שטר חצי זכר צנחלת שבעה [סי' כ"א]

גבי גוף החוב שנתחייב לה וליזאלי חליה, הוא ט"ס, וא"כ לכתוב לשון ויזאלי חליה רק צנחלת המנאי ולא בגוף החוב.

[י] אין בע"ח קונה משכונן. עיין סמ"ע [סקט"ו] וט"ו [סקט"ו], ועיין קצות"ח [סקט"ו]. ולפענ"ד נראה להכריע, דאם לא סילק הלוה המעות וגבו היורשין חוב מהמשכונן אפילו צמטתו בשעת הלוואה, נראה דכ"ע מודים שאין להננת חלק בספרים לפי מה שכתבנו לעיל בסמ"ע ע"ג [משה"א סק"ה] ובסמ"ע ק"ג [משה"א סק"ח] דנמשכונן אפילו לננת למפרע הוא גובה כמ"ש רש"י בפסחים דף (ל"א) [ג' ע"ב ד"ה גברין]

נתיבות המשפט

משפט האורים — ביאורים

וימנה שאם יתן נמי שלא בא לעולם יפטר דמהני, דהא מתנה אדם בדבר שלא בא לעולם. אמנם אם חלק הירושה הוא יתור מהחוב ורואין היורשים לסלק החוב, ממילא המעות שייך חלק לבנים בחורת ירושה ואין לננות כלום. ולפ"ז מה שכתב גוסקס של שטר חצי זכר צנחלת שבעה [סי' כ"א]

גבי גוף החוב שנתחייב לה וליזאלי חליה, הוא ט"ס, וא"כ לכתוב לשון ויזאלי חליה רק צנחלת המנאי ולא בגוף החוב.

ביאר ד"ש
הו"א ב"ד
אז"ל שנתנו
חובות ששה
אחת קודם
וייתנו

מח"ש
אפילו בשעת
הלוואה אם
לכסוף נתיב
המשכונן ה"ו
שלא לזמנתי

[י] אין בע"ח קונה משכונן. עיין סמ"ע [סקט"ו] וט"ו [סקט"ו], ועיין קצות"ח [סקט"ו]. ולפענ"ד נראה להכריע, דאם לא סילק הלוה המעות וגבו היורשין חוב מהמשכונן אפילו צמטתו בשעת הלוואה, נראה דכ"ע מודים שאין להננת חלק בספרים לפי מה שכתבנו לעיל בסמ"ע ע"ג [משה"א סק"ה] ובסמ"ע ק"ג [משה"א סק"ח] דנמשכונן אפילו לננת למפרע הוא גובה כמ"ש רש"י בפסחים דף (ל"א) [ג' ע"ב ד"ה גברין]

וכפי רצון המצווה, שאם ישארו פרטים שאינם ברורים די הצורך, עלול הדבר לבא לידי מריבות ודו"ד בין היורשים.

ב. מתנת בריא, כשכותב הצוואה בהיותו בריא, צריך להקנות כל דבר ודבר בקנין הראוי לו (כפי שנתבאר בפת"ח [ח"ח] דיני קנינים ובפרטות שם פרק טו), ובדרך כלל עושים קנין סודר שהוא מועיל כמעט לכל דבר (פרט למטבע ועוד כמה דברים, כמבואר בפת"ח [ח"ח] דיני קנינים פרק ב ופרק ז, ועי' להלן בנוסח שטר צוואת בריא הערה 20), ואם רוצה ליתן במתנת בריא מהיום ממש, הרי די בכך.

אמנם בדרך כלל אין אדם רוצה לחלק נכסיו מהיום ממש (ובפרט כשמחלק כל נכסיו גם אינו רצוי שישאר בלי נכסים ויהיה תלוי בדעת אחרים), לכן כותבים שהמתנה תחול מהיום ולאחר מיתה, ועי' להלן (אות ו) אם יכול לחזור בו.

וצריך שימסור השטר לזוכים, או לאחד שיזכה עבורם, ולא מיבעיא במקום שהשטר הוא אחד הקנינים, כגון בקרקע, הרי קיי"ל דבעי מסירת השטר, כמ"ש בפת"ח [ח"ח] דיני קנינים (פרק ד סעיף ג), ואפילו במקום שאין השטר כשלעצמו שטר קנין, אלא כשטר ראייה, נראה מדברי הפוסקים דג"כ בעינן שיצא השטר מתחת ידו, דאל"כ הו"ל כשטרי דייתיקי שנמצאו אצלו לאחר מיתה, ואין דנים על פיהם (סימן רנ סעיף כה).

ג. קנין והתחייבות, ומכיון שהאדם רוצה לצוות על חלוקת העזבון, גם במה שיבא לו לאחר הצוואה עד שעת מותו, הרי אינו יכול להקנות בשום קנין מהיום דברים שאינם ברשותו או שאינם בעולם (בנוסח הצוואה (שבספר דיני ממונות ח"ג) כתוב שהוא מתחייב שכל מה שיקנה מעתה הרי הוא קונה עבור הזוכים בצוואה לכל אחד לפי חלקו בצוואה, אמנם נראה שאין זה מוסכם כל כך שיועיל נוסח זה, אם בשעת קנין אינו מתכוין לכך, שאינו אלא קנין דברים, ואפשר שסמך על הסעיף שבצוואה שהצוואה תחול על דעת

אלא שכתב שיזכירו בצוואה שיש עוד צוואה עפ"י ההלכה, ונראה שאם הזוכים בשתי הצוואות אינם אותם האנשים ולפי אותם החלקים, לכאורה בלא"ה יש לדון בזה מדין ב' שטרות, שביטל שטר השני את הראשון (סימן רמ סעיף ב), ובהכרח להזכיר בכל צוואה דבר קיומו של צוואה השנייה, או עכ"פ במסמך אחר שהעתיקים מהם יהיו בידי היורשים.

לפני קבלת החלטה על חלוקת העזבון שלא לפי דיני ירושה דאורייתא או דרבנן, יש לו לברר היטב פרטי איסור אעבורי אחסנתא (סימן רפב), ואף במקום ובאופן שאין בו איסור, יחשוב היטב אם בזה הוא מונע את הריב בין יורשיו, או ח"ו להיפך, שכן לפעמים הוא חושב לטובה, ובאמת יורשיו לא יקבלו זאת ויצא ריב יותר גדול ע"י חלוקתו, ובעיקר מתעוררת הבעיה בקשר לירושת הבנות, וכן לגבי חלק אשתו, ובירושות גדולות לגבי חלק הבכורה, ואם יורשיו הם בני דעת ות"ח, מוטב שיודיע להם על כונתו ויסביר להם מניעיו, אבל אם מכיר בהם שלא יקבלו את דבריו ברוח טובה, מוטב שלא יודיע להם, בכדי למנוע הריב ביניהם כבר מחייו, ויפעילו עליו לחצים מצדדים שונים לבטל או לשנות את רצונו. **ובכל מקרה** מוטב להתייעץ גם בענין זה עם ת"ח בר דעת המכיר אותו ואת יורשיו, שיעזור לו להחליט, ואף לפשר בין היורשים למלא רצון אביהם.

* * *

א. כתיבת הצוואה, כפי המבואר לעיל יש שתי אפשרויות עיקריות כדי שהצוואה תהא בת תוקף עפ"י דין תורה, א. מתנת בריא, ב. מתנת שכ"מ, ויש לפעמים שאף כשאין צוואה בת תוקף מ"מ מוטל על היורשים למלא רצון אביהם מדין מלקד"ה, וכפי שנתבאר לעיל פרטי ההלכות.

ובאופן כללי כשבא לכתוב שטר צוואה, ישתדל לפרט ולפרש כל פרט ופרט של כל נכס ורכוש שרוצה לצוות באופן ברור ביותר, כדי שהיורשים יבינו ויוכלו לבצע הצוואה כפי המבואר בשטר

ליתר עיון



כפי המבואר בשו"ע אלא חלק היחסי לפי חובם, ויש להסתפק אם זה מועיל, ואע"ג דבלא"ה דעת כמה פוסקים שלעולם מגבין לבעלי חוב לפי יחס חובותיהם, מ"מ לדעת השו"ע אפשר שאינו יכול להתנות לחובת אחרים בלי רשותם, ולא להמוסיפים שתוקף השטר יחול לפי דעת המקיימים, אפשר שכיון שההתחייבות בא יחד עם התנאי מועיל גם בזה.

ד. התחייבות לבד, ולכאורה היה די בחלק זה לבד, והיינו בחלק ההתחייבות, ואינו צריך לחלק הראשון של הקנינים, אלא שיגלה רצונו שרוצה לתת לפלוני כו"כ ולפלוני כו"כ, ואם יקיימו היורשים רצונו תבטל ההתחייבות.

ובבר עמד בזה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סימן קמא), וכתב שבחלק ההתחייבות לבד, יכול לרוקן כל הצוואה מתוכנה, ע"י שיתן במתנת בריא לאחרים או לבניו כל נכסיו או רובם, ונמצא שבשעת חלוקת העזבון ליורשים לא ישאר אלא דבר מועט, וכשיתנו למוטב חלקו בעזבון הנשאר לחלוקה יפטרו מההתחייבות, והרי כתב הרמ"א באהע"ז (סימן קה סעיף ג) שאסור להערים ולמעט חלקו של מקבל מתנה, ואע"פ שבנוסח שטח"ז כתבו שמקבל עליו שלא להערים, מ"מ אם עבר ונתן מתנתו קיימת (עי' לעיל פרק ד בדיני שטח"ז הערה קה מדברי האחרונים), ולכן כותבים גם נוסח מתנת בריא בקנין מהיום ולאחר מיתה, ואז אינו יכול לתת מתנה מחיים, שהרי המקבל זוכה בגוף מהיום, ונמצא ששני הנוסחאות משלימים זה את זה, עיי"ש, אלא שלכאורה היינו דוקא כשנותן במהיום ולאחר מיתה, אבל כשנותן מהיום אם לא אחזור בי שעה קודם מיתתי, מסתבר שיכול לתת מתנה, ואין זו הערמה, וא"כ אינו מרויח כלום בחלק הקנינים, ואפשר שעיקר הנוסח הוא במהיום ולאחר מיתה, ובוה א"ש דברי המנח"י. עוד כתב המנח"י שמכיון שכולם יודעים שההודאה היא שקר לא רצו לסמוך ולהרגיל כן (ולפי טעם זה לכאורה אף בצירוף עם שטר מתנה אין

המקיימים הצוואה, ואפילו דעת יחיד, וכיון שיש אומרים דקנין דברים מועיל, מועיל גם בצוואה זו, וצ"ע), שילבו מנסחי שטרי צוואות גם את העיקרון של שטר חצי זכר, המבוסס על תקנת חכמי ספרד, והוא שמתחייב למי שרוצה שיטול חלק בעזבונו (המוטב), בסכום גדול, אשר כפי המשוער הוא הרבה יותר ממה שרוצה ליתן לו, וההתחייבות מותנית בתנאי שאם יתרצו היורשים דאורייתא לתת לכל אחד חלקו בעזבון כפי הצוואה כפי שהיה בשעת מיתה, כולל הדברים שהקנין לא חל עליהם, תבטל ההתחייבות, והיורשים יקיימו הצוואה ופטורים מההתחייבות, ומכיון שההתחייבות היא בסכום גדול, יתרצו היורשים לתת כפי הצוואה, ולהיפטר מחובת ההתחייבות, מאשר לתת סכום ההתחייבות.

ויש לעיין מה יהיה אם חלק מהיורשים יתרצו לתת כפי הצוואה וחלק לא יתרצו, מאיזו סיבה שהיא, ואם אנו דנים באנשים שמבינים שאין להם ליקח ממון שלא רצו ליתן להם, הם יכולים לגבות החוב, ואע"פ שהחוב נגבה מכולם, יכולים להחזיר לאלו שהתרצו לתת חלקם בחוב, אבל אם יעמוד הזוכה על הדין אינו מחויב להחזיר, וראיתי בנוסח שטר צוואה שנערך ע"י מוכן להוראה (מונסי) על בסיס שטר התחייבות, שכתוב בפירוש תנאי זה, ומסתבר שראוי לעשות כן, אלא שברוך כלל סומכים על הזוכים והיורשים, שאם לא כן יש הרבה פרצות בנוסח זה, כגון החשש שיכולים לעשות קנוניא ביניהם ולנשל בעלי חובות אחרים, ועוד פרצות, ומסתבר שלכן לא חששו מנסחי הצוואות לחשוש לפרצות אלו.

ואם בצוואה מקנה ליותר מאחד, צריך להתחייב לכל אחד ואחד סכום גדול, ואף אם חלקו של אחד בצוואה הוא יותר מאשר לשני, נראה שאין צורך להגדיל סכום ההתחייבות ביחס לחלקם בצוואה, דבלא"ה דינם כשני בעלי חובות, שמעיקר הדין גובין בשוה, כמבואר בשו"ע (סימן קד סעיף י). והגרז"נ גולדברג בספר שורת הדין מצדד לומר שיכול להתנות שהבעלי חובות יגבו שלא



לעשות כן), אמנם בלשון התחייבות, נראה שאין זה שקר.

שוב ראיתי בספר שורת הדין (ח"ב עמוד שנב) שכתב טעמים אחרים למה אין די בחלק ההתחייבות, והיינו שאם רוצה לחלק העזבון לשני מוטבים (או יותר), בחלקים שאינם שוים זה לזה, כגון לזה שלישי ולזה שני שלישי, וההתחייבות הוא לשניהם, ודינם כשני בע"ח, ואם ירצו היורשים לקיים ההתחייבות יגבו כל אחד חצי התחייבות, ואפילו אם יתחייב לאחד סכום יותר גדול מלשני, הרי קיי"ל בשו"ע (סימן קד סעיף י) ששני בעלי חובות ואין בנכסים לפרוע לשניהם, אע"פ ששטר של אחד גדול מהשני, מחלקים לשניהם בשוה (עי' פת"ח [ח"א] דיני הלואה [פרק ד סעיף לג], ועי' בהערות שם [אות עה] שאפשר להתגבר על בעיה זו ע"י שני שטרות, אלא שזה דחוק), ולכאורה גם טעם זה אינו מספיק, שהרי עיקר מטרת ההתחייבות בסכום גדול הוא שלא יהא כדאי ליורשים לפרוע את ההתחייבות, וכדאי יתרוצו לחלק העזבון כפי הצוואה, ומהיכי תיתי נחוש לכך.

וכתב עוד טעם והוא מקונטרס מדור לדור, שבחלק ההתחייבות עלולים המוטבים להפסיד, באם ישיבחו הנכסים לאחר מיתה, והרי המוטבים דינם כבע"ח וכבר פסק בשו"ע (סימן קטו סעיף ד), שאין בע"ח גובה מהשבח שהשיבחו יתומים, אבל אם יש גם נוסח מתנה מהיום, הרי הם זוכים גם בשבח, ולכאורה גם זה דחוק, וכפי שכתבתי שכשהתחייבות היא בסכום גדול, כדאי לא יתרוצו היורשים להגבות למוטבים כדין בע"ח, וממילא יזכו גם בשבח מכח רצון המצווה, ובפרט אם כותבים בשטר ההתחייבות שיכול לגבות גם מן השבח, כשם שמועיל לגבי ראוי, וכמו שיתבאר להלן.

וטעם שלישי כתב, וגם טעם זה מובא בקונטרס מדור לדור (בטעם השלישי), שאם ימכרו היורשים את הנכסים לאחר מיתת המוריש, והרי המוטבים דינם כבע"ח, ונחלקו הפוסקים בשו"ע (סימן קז סעיף ד) אם גובים מן היורשים מהדמים שקיבלו,

ועכ"פ יכולים היורשים לטעון קים לי, משא"כ אם יש גם מתנה בקנין, הרי יש להם חלק בגוף הירושה, ואינם יכולים למכור.

ובקונטרס מדור לדור כתב עוד הגבלה שיש בחלק ההתחייבות, שהיורשים יכולים לסלק את המוטבים בזו"ז, משא"כ כשיש גם שטר מתנה בקנין, אינם יכולים לסלק במעות, ועיי"ש מ"ש בדין לדידי שוה לי, וגם טעם זה דחוק, שבהתחייבות בסכום גדול, לא ירצו היורשים לפרוע החוב, ויקיימו הצוואה ככתבה וכלשוונה, אף בלא קנין (ומ"ש שם (באות ה) שאם היורש הוא קטן לא יועיל אפילו אם יתרצה לקיים הצוואה, משום דלאו בר מחילה הוא, לכאורה צ"ע, שמסברא נראה שרשאים וחייבים הב"ד להעמיד אפוטרופוס לקטן כדי להצילו מתשלום סכום ההתחייבות, ומסתבר שכל שהוא לטובת הקטן, יכול האפוטרופוס גם למחול על חלק ירושתו, שמעיקר הדין אם לא יקיים היורש תנאי הצוואה יכולים לגבות אפילו מיתומים קטנים, שהרי פטר המצווה את המוטבים מכל טענה המגיע מכח ההתחייבות, ואף אם נאמר שבכל אופן לא יוכלו לגבות, הרי בע"כ ימתינו עד שיגדל, ואז יוכל לקיים הצוואה). ועי' עוד בקונטרס הנ"ל מה שהעיר בענין החיובים שמכח תנאי כתובה וכתובת בנין דיכרין.

ומ"מ נראה שבצירוף כל הטעמים, וגם מפני שרצו שעיקר הצוואה תהא בת תוקף כשלעצמה, והמצאת ההתחייבות כעין שטח"ז נולדה בתקופה יותר מאוחרת, לכן העדיפו המנסחים לשלב את שני הגורמים, דהיינו בעיקר שטר מתנת בריא בקנין, וכהשלמה הוסיפו חלק ההתחייבות (אגב נראה שבקונטרס מדור לדור באמת סמך בעיקר על חלק ההתחייבות ולא הזכיר כלל נוסח שטר מתנת בריא, ובספר שורת הדין הבין שהוא תוספת לשטר מתנת בריא).

אמנם שונה הנוסח של הרב המחבר מדור לדור מנוסח ההתחייבות של מחברים אחרים שקיבלו את נוסח שטח"ז שבספר נחלת שבעה

כיסוד לנוסח ההתחייבות שבצוואה, שכשם שבשטח"ז מתחייב לבת, ואם תקבל חלק חצי זכר בטלה ההתחייבות, ה"נ כשמצווה לשאר אנשים שאינם יורשים מתחייב למוטבים בסכום גדול, בתנאי שאם יקבלו החלק המפורש בצוואה תתבטל ההתחייבות, ואילו המחבר שם דרך בדרך חדשה, והיינו שמתחייב לאפוטרופוס ועל ידו מתבצע חלוקת העזבון, ואם יתנו למוטבים ע"י האפוטרופוס החלק המפורש בצוואה תתבטל ההתחייבות, ועיי"ש בטעמיו ונימוקיו למה שינה כן, ויש בזה מעלות וחסרונות, כמבואר שם, וע"י עוד בספר שורת הדין (ח"ב עמוד שמ) מה שהעיר על נוסח זה ותשובותיו של הרב המחבר, וע"י להלן (אותו) שיש בזה מעלה לענין חזרה מהצוואה.

ה. **כתב ידו וחתימת העדים**, בנוסחאות שלפני, יש הבדל בין הנוסחאות, ובעוד שבגשר החיים (בנוסח א, אבל בנוסח ב' גם שם הנוסח של המצווה) ובשורת"ת מנחת יצחק (ח"ז סימן קלב, וכן בנחלת שבעה בנוסח שטח"ז) מבוסס השטר בלשון העדאת עדים, שהעדים כותבים וחותמים על מה שאמר להם המצווה, ואילו בספר דיני ממונות ובקונטרס מדור לדור ובספר שורת הדין מבוסס השטר בלשון ציווי המצווה, וחותרם בכתב ידו (בקונטרס מדור לדור (פרק ד סעיף א ובהערה שם) כתב שאם הצוואה מכילה יותר מדף אחד, יחתום המצווה שמו בראשי תיבות בשולי כל דף ודף, וכתב הטעם שלא יהא חשש זיוף שמא יכניסו דף אחר שלא כפי צוואת המצווה, והוסיף שהשמירות שעושים העו"ד למנוע אפשרות זיוף אין נראה שיתחשבו כשמירות לפי דיננו, ולכאורה סותר את עצמו, וכי היכן מצינו בדיננו שחתימה בר"ת מוציא מכלל יכול להזדייף, ואע"פ שלפי נוסח שלו אינו שטר ממש אלא דין כתב ידו, מ"מ נראה שאין חתימה בר"ת מוציא מכלל אפשרות זיוף, ועכ"פ לפי הנוסחאות שהוא שטר בעדים, נראה פשוט דלא סגי בכך, ומסברא נראה שצריך חתימה ממש, וגם תאריך על כל דף ודף, וצ"ע.

ובעצם דין שטר המורכב משני דפים יתכן דתליא בפלוגתא בין הסמ"ע (בסימן מו ס"ק עה) ובין הש"ך (שם ס"ק פד), שוב שמעתי בשם חידושי הגר"ח (סטנסיל למס' גיטין) שכתב ששטר הכתוב על שני דפים פסול, ואפילו אם יחתמו העדים על כל דף, הו"ל חצי דבר, ועתה ראיתי בתשב"ץ (ח"ב סימן נו) שכתב תקנה שיכתבו בסוף כל דף שריר וקיים ויחתמו העדים, ואע"פ דשם איירי באותו דף בצד השני, נראה דה"ה בשני דפים נפרדים מהני, עיי"ש, ולפי"ז אם השטר בכתב ידו צריך לחתום חתימתו המליאה בסוף כל דף, ואחר חתימתו כותבים העדים וחותרים שבפניהם צוה על כל הנ"ל, והקנה בקנינים כדין תורה וחתם על השטר, והעדים חותרים, ומבואר בשו"ע (סימן מ סעיף ב ובסימן סט סעיף ג) שבאופן זה יש לו דין שטר בעדים, וכתב הש"ך (שם סימן מ סק"ח וסימן סט סק"כ) דכיון שמעידים על גוף הדבר ולא על קיום כתב ידו, יש לו דין שטר, וע"י פת"ש (בסימן מ סק"ד) בשם שו"ת חות יאיר, ומועיל גם לענין שאינו יכול לטעון פרעתי.

ולמעשה א"צ דיני שטר רק כשמקנה קרקע, אבל במטלטלין אין קנין שטר, ובהקנאת קרקע סגי בכתב ידו, כמ"ש בפת"ח (ח"ח) דיני קנינים (פרק ד סעיף ג), וע"י בהערה שם (אות ד) דגם כשכתב אחר והוא חותרם יש לו דין כתב ידו, וע"י חכמ"ש (ריש סימן רנו) מ"ש בזה (וכתב שם דכיון שחתם הוי כאילו קרא מה שכתוב שם, ובפרט כשמוסיף תיבת "נאום" לפני חתימתו, דהוי כאילו אמר כל מה שכתוב בשטר והוי כהודאה), וע"י שו"ת מנחת יצחק (ח"ז סימן קלד), וצ"ע, ומ"מ גם כשאין צריך לשטר הקנאה, יש ענין בשטר עם עדים כשטר ראייה, לענין לגבות ממשעבדי, כמ"ש לעיל (אות א).

ו. **ביטול ושינוי צוואה**, כבר נתבאר שאחד העקרונות שהנחו את מנסחי הצוואות הוא רצון המצווה שיוכל לחזור בו, ולכן כותבים בצוואת מתנת בריא מהיום אם לא אחזור בי עד

WILLS AND TESTAMENTS

Rav Yitzchak Grossman, Dayan at the Bais Havaad

A TRANSCRIPTION OF THE YORUCHA CURRICULUM WEEKLY SHIUR VIDEO

In this final shiur on the halachos of *yerushah*, we will focus on different issues pertaining to writing a will. We will discuss some of the technical halachic questions of how a will can take effect, various halachic perspectives on a will that was not drafted in accordance with halacha, and the recommended manner of drafting a halachically valid will.

THE DIFFICULTY WITH CREATING A HALACHIC WILL

To transfer ownership of one's possessions, one normally requires some form of *kinyan*. Although this is generally not difficult to do, writing a will to take effect after death poses a unique problem, due to the principle of *ein kinyan l'achar misah* (one cannot effect a *kinyan* after death). How, then, can a person write a will that only transfers his property to others after he has died?

To circumvent this problem, the *kinyan* would have to be structured as one that takes effect when the person is still alive. On the other hand, doing so would transfer ownership of the estate while the person is still alive, which the person would usually not desire. One would therefore need to draft a will with a complex type of *kinyan*, such as by stating that the *kinyan* takes effect only if one chooses not to revoke it at a later time and that one retains control of the assets for the remainder of one's life.

Another difficulty with writing a halachic will is that it cannot take effect halachically on assets that a person does not yet own, due to the principle of *davar shelo ba l'olam*. We will see at the end of the shiur a recommended way of writing a halachic will that solves this problem.

THE STATUS OF A SECULAR WILL

A secular will may lack a number of the components mentioned above. It may not contain any sort of *kinyan*, it will likely not be structured properly in terms of the transfer taking place while the individual is still alive, and it certainly will not account for the problem of *davar shelo ba l'olam*. We will discuss a number of halachic principles that can perhaps be used to validate such wills and see whether they can indeed be applied practically in this case.

MATNAS SHECHIV MEIRA

The first possible halachic mechanism that could validate a secular will is *matnas shechiv mera* (the issuing of a gift by one on his deathbed). Although the Gemara (Gittin 14b) cites a machlokes concerning the status of such a gift, the Gemara concludes that it is halachically valid, even without a *kinyan*. The reason is that Chazal instituted a *takanah* that a person's last wishes regarding

the division of his property are automatically valid to ensure that the person's condition is not further agitated due to concern that his request be carried out.

According to this, any will that is probated while a person is on his deathbed would indeed be valid, even if one gives his estate to individuals that are not considered halachic heirs. However, Rishonim disagree as to whether such a will is valid while the person is still healthy. The Maharam in one place, cited by the Mordechai, claims that if the person is concerned about his future death and writes a will with that in mind, the will has the status of a *matnas shechiv mera*. The Rashba, on the other hand, maintains that a will written by one who is healthy but worried about dying is not considered a *matnas shechiv mera*.

The Shulchan Aruch accepts the ruling of the Rashba, and this is the consensus of later halachic authorities as well. Consequently, an ordinary will that is written while an individual is healthy does not have the status of a *matnas shechiv mera*.

MITZVAH LEKAYEM DIVREI HAMEIS

Another halachic principle that would potentially validate a will is *mitzvah lekayem divrei hameis*. This principle seems to dictate that any request made by an individual regarding his estate should be executed upon his death. However, there is a major machlokes amongst the Baalei Tosafos concerning the application of this halacha, as there are apparent contradictions in the Gemara regarding when it applies. The Rivam offers one resolution that *mitzvah lekayem divrei hameis* applies specifically if the giver says "*tnu*" (give the assets), but if he simply states "*maneh zeh lploni*," (this money goes to so and so), it is not valid since it is not a direct command. According to this opinion, we would have to consider the way the will was written when evaluating its validity.

The Ri and Rabeinu Tam posit that *mitzvah lekayem divrei hameis* only applies if the assets are given to a third party or the heirs before his death. In such a case, where a person entrusted some of his assets before his death with specific instructions for their administration, his request would be listened to due to this principle. But it would not apply to assets that were still in the possession of the deceased at the time of death.

Some authorities maintain that any assets that are in the possession of a third party or inheritor will be subject to this rule (including assets transferred for other reasons). Others adopting this opinion explain that *mitzvah lekayem divrei hameis* applies only if the assets are deposited in the possession of the third party or the heirs for the express purpose of estate planning. The latter position is accepted by the Shulchan Aruch, Rema, and most later poskim. Accordingly, a regular will would not fit these criteria since the assets were not in the possession of a third party.

On the other hand, the Binyan Tzion argues that since many Rishonim do not accept this position of the Shulchan Aruch and Rema, if the property is already in the possession of the beneficiaries of the wills, they can claim “*kim li*” that they side with the opinions that agree with their position, and the will should be valid.

R. Chaim Ozer Grodzinsky suggests a *chiddush* in the Achiezer that if the will is legally valid, and the law treats the beneficiary of the will as a *muchzak*, then the requirement for the assets to be in the possession of a third party or of the *yorshim* has already been fulfilled. R. Chanoch Padua writes similarly in the Cheshev Haefod that in England, designating an executor (who would execute the wishes of the deceased) is deemed a third party for the purposes of this halacha.

However, not all poskim agree with this position. The Mahari Halevi maintains that secular law does not render a beneficiary as *muchzak* on the property, as the court usually does not have any knowledge of the location of the assets or any other details concerning them. He is only willing to allow such a mechanism in cases where the parties have given the court possession of the assets, but he notes that Jews would not generally do this when the court’s division of the property would conflict with the rules of the Torah.

GEMIRAS DAAS WITHOUT A KINYAN

Rav Moshe Feinstein takes an approach similar to the Achiezer that a probated secular will (which appears to have been the custom in his time) may be valid, but he suggests that this is true for a different reason, which is also quite novel. In his opinion, a *dina d’malchusa dina* which will effectively give the beneficiaries possession of the assets indicates that the person has complete *gemiras daas* that he wants the will to be valid. In such a case, Rav Moshe argues, a *kinyan* is entirely unnecessary.

KIBBUD AV V’EIM

Another potential basis for validating a will is the mitzvah of *kibud av v’eim*. If a parent writes a will and requests of their children to carry it out, perhaps they could be obligated to do so because of their obligation of *kibud av v’eim*, regardless of *mitzvah lekayem divrei hameis*. The Maharsham and R. Akiva Eiger both suggest that even if *mitzvah lekayem divrei hameis* does not technically apply because the assets were not in the possession of a third party or the *yorshim*, the mitzvah of *kibbud av v’eim* still would dictate that their will should be fulfilled. However, their assumption is not shared by all authorities, since many poskim hold that *kibbud av v’eim* does not apply in cases where the parent does not derive personal benefit from the request.

We have seen that the Achronim cited above, including Rav Moshe, the Achiezer, and the Cheshev Haefod, ruled that *dina d’malchusa dina* alone was not a sufficient basis for validating a secular will. However, it is not entirely clear why this should be the case. R. Matisyahu Schwartz discusses this issue at length in his sefer *Mishpat Hatzavaah* and raises the point that if *dina d’malchusa* aligns with a valid halachic opinion, even if there are opposing opinions, then it should be considered halachically binding. This may be the case here, since as we saw, a will may be halachically valid according to some opinions.

ABIDING BY AN INVALID WILL

What is the halacha if someone writes a will bequeathing the estate in a manner that is not halachically valid but the rightful *yorshim* do not protest? R. Elyakim Schlesinger writes that the silence of the halachic *yorshim* does not necessarily indicate their acquiescence to the will, as they may not realize that the will is not in consonance with the halacha. If so, giving the estate to the beneficiaries of the will qualifies as *gezel*. However, the Binyan Tzion writes that the lack of dissent indicates that they have agreed to the wishes of the deceased. The Cheshev Haefod and others agree with this approach. The Cheshev Haefod adds that even if their silence is because it is beneath their dignity to fight the decision, we can still assume they agree with it.

THE RECOMMENDED WAY TO WRITE A WILL

In order to avoid all of these issues, the recommended manner to write a will is to follow the method cited by the Rema (C.M. 282 and elsewhere), which is effective even with respect to assets that are not yet in the position of the person writing the will. First, the testator should formally commit to owing a large debt to the desired beneficiaries, such as the daughters. When committing to owing them a significant amount of money, one qualifies that this debt is conditional: if his instructions for giving them an equal portion of the estate after death are carried out, then the debt is canceled. The halachic *yorshim* can then choose whether they prefer to receive the *yerushah* as well as the large debt or divide the estate as the deceased requested and cancel the debt. Since the future value of the estate at the time of death will usually not be known when writing a will, a large sum is generally chosen for the debt that is assumed to be greater than the ultimate sum of their portion of the estate. The Nachalas Shiva discusses the possibility that perhaps this *hischayvus* should take place with a *kinyan*, but in any case, the basic idea is as we have explained it.

To illustrate, let’s take the following example. A person wishes to write a will for his estate worth one million dollars that divides it equally between his son and daughter. If he expects that it might rise in value to five million dollars at the time of his death, then he would write that he commits to paying his daughter three million dollars. If, however, the son chooses to give half of the value of the estate at the time of death to the daughter, then the debt is canceled. The son can then choose whether he wishes to inherit the estate completely as the halachic heir together with the debt, or divide the estate equally and cancel the debt (which is, of course, assumed that he will choose).

There are different variations in how one can implement this suggestion of the Rema. For instance, one may write one halachic will (as discussed) and also write a separate secular will, and both are considered to be valid. One can also draft two separate *shtaros*, one that contains the will and the other with the *hischayvus*. In addition, if one thinks that he may change his mind later in life concerning the details of the division, one can write that he commits himself to this debt, conditioned upon his heirs fulfilling his wishes as is found in his final will detailing the proper division of his estate.

Summer Break 5781 (Special Edition)

- Tzedaka and Maaser - 8

Tishrei 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Pruzbul and other Shemitah Topics

Winter 5782 - 1st Semester

- Loans and Guarantees - 2
- Collections and Bankruptcy- 2
- Ribbis Fundamentals - 3
- Heter Iska - 1
- Ribbis by way of Commerce -4

Winter 5782 - 2nd Semester

- Gerama, *Garmi*, Professional Advice & Malpractice- 4
- Brokerage - 2
- Lashon Harah in Business - 2
- Yichud and Gender Related Practices in the Marketplace -4

Nissan 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Avoda Zara & Commerce - 4

Summer 5782 - When Things Don't Go As Expected:

- Bais Din - 4
- Peshara and Lifnim Mishuras Hadin - 2
- Arka'os - 2
- Partnership Dissolution - 1
- Employment Termination - 3
- Shabbos & Commerce - 4

PART IV Industry-Specific & In-Depth Supplemental Tracks

Choshen Mishpat Supplemental Track

- *Shomrim* and Fiduciaries - 4
- Shluchim and Agents - 4
 - Harsha'a and Power of Attorney
- *Mazik*, - 4
 - Acts of Damage
 - Causative Damages
 - Fire Damage
 - The Laws of Bor
- *Nizkei Shcheinim* - 4
 - Distancing Harmful Items and Practices
 - Invasion of Privacy
 - Noise Disturbances and Foot Traffic
 - Easements and Shared Expenses
- *Oness & Modaah* - 4
 - Sales & Gifts Under Duress
 - Preemptive Disclaimers
 - What Constitutes Duress
 - The Laws of *Lo Sachmod*
- *Hashavas Aveida* - 5
- *Yerusha* - 4
 - Wills and Trusts
 - Trustees and Executors
- *Matana* -4
 - *Al mnas lhachzir*
 - *Mechusar amana*
 - *Aino Mesuyam*
 - *Matana Temirta*
 - *Matnas Shchiv Meira*
- Choshen Mishpat Concepts - 8
 - *Shibuda D'Reb Nossion*
 - *Maamid Shloshon*
 - *Hefker*
 - *Nehne and Yored*
 - *Kofin al Midas Sedom*

Real Estate Track:

- General Real Estate
- Bar Metzra
- Acquisitions and Ani Hamehapech
- *Lo Sachmod*
- Brokerage
- Landlord/Tenant
- Zoning Laws
- Rent Control and Evictions
- Fix and Flip
- Administrations and Boards

HealthCare Track:

- Shabbos and Yom Tov
- The Kosher Kitchen and Lifneiver
- Foodservice Arrangements
- Partnerships and Ownership Structure
- Ancillary Businesses
- Finance and Ribbis
- Nursing and Housekeeping

- The Halachic Home; Eruv, Mezuzah, Tevilas Keilim, and Medication
- Compliance and Fiduciary
- Hiring and Poaching
- Avodah Zara and Chukas Hagoyim Issues
- End of Life and Other Medical Matters

Finance and Ribbis Track:

- Introduction: Understanding Ribbis
- Ribbis of Non Jews and Mumar
- Foreign Currencies & Commodities: Se'ah Bese'ah Applications
- Corporate Lending & Borrowing
- Credit Unions - Ownership in Ribbis Entities
- Credit Unions: Paying Ribbis by Court Order
- *Pesika*: Deposits & Price Guarantees
- *Tarsha*- Paying for Credit & Early Bird Specials
- *Arvus & Ribbis*: Cosigning on a Non Jew's Loan
- *Arvus & Ribbis*: Cosigning on a Ribbis Loan
- Differentiating Between Expenses & Interest: Defining the Two
- Ribbis in Partnerships
- Ribbis in Contracts - Capital Calls and Late Fees
- Deal Syndication & the Real Estate Process From Negotiation to Closing
- Ribbis as a *Knas*: Fines & Penalties
- Purchasing Tax Liens and Mortgage Bundles
- Using a Purchased Item When the Sale was Reversed
- Selling Conditional on Reversing the Sale
- Ribbis Responsibilities of Lawyers, Brokers, and Witnesses
- Review of Ribbis Fundamentals
- Hard Money Loans & Heter Iska - *Kulo Pikadon*; *Chatzi Milve*
- Heter Iska- The Approach of Reb Moshe Feinstein
- Heter Iska Klali and Loans Specified to be *Al Pi Heter Iska*
- Ribbis *Mukdemes* - Ribbis *MeUcheres*
- Ribbis *Devarim*
- Defining Ribbis: Gifts, Favours and Charitable Donations

Core Curriculum

(subject to change)

PART I Business Halacha Fundamentals

Elul 5780

- Dina D'malchusa Dina- 2*
 - » Obligation to Adhere to Civil Law
 - » How Civil Law Impacts Agreements Between Two Parties
- Common Business Practice & Minhag Mevatel Halacha - 2
 - » What Constitutes a Minhag
 - » How Minhag Impacts Employment, Tenancy, Partnerships and Real Estate Deals etc.

Tishrei 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Business and Employment on Chol Hamoed

PART II Setting Up A Kosher Business

Winter 5781

- Introduction to Choshen Mishpat & Business Halacha -1

- Gezel - 3
- Gezel Akum, Ta'os and Mate' Akum -2
- Geneivas Da'as - 1
- Acceptable Marketing - 1
- Halachic Considerations of Corporate Gifting - 1
- Halachos of Employment -4
 - » Backing Out
 - » Where Backing Out Causes a Loss
 - » Working Pro Bono and Hiring Jewish
 - » Obligations of Employer and Employee
- Halachic Deals and Documents - 4
 - » Understanding Asmachta
 - » Agreements and Kinyan Devarim
 - » The Halachic "Agreement Validation" Clause
 - » Non-Competes and Non-Circumvent Agreements
- Partnerships & Corporations - 4
 - » Structuring
 - » Legal Entities and Trusts
 - » Management
 - » Divisions of Profits and Losses

Nissan 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Corporate Chametz - The Issues and the Solutions
- Isurei Hana'ah

PART III Maintaining A Kosher Business

Summer 5781 - Commitments & Kinyanim

- Hasagas Gevul & Competition - 4
 - » Ani Hamehapech
 - » Ma'arufiya
- Kinyanim Expounded - 4
 - » Mechusar Amana
 - » Mi Shepara
 - » Situmta and Kinyanim of the Marketplace
- Ona'ah - 2
- Mekach Ta'os- 3

What

This ambitious project will harness the collective expertise of a team comprised of advanced talmidei chachamim, experienced, seasoned Dayanim, that are well versed in corporate practice and common business norms.

Collaborating with a talented group of editors and writers, they have created a syllabus and curriculum of study, with accompanying shiurim and personal guidance, enabling participants to have the tools to proclaim with confidence, “Yes. *Nossasi venosati be’emunah!*”

How

The core curriculum is segmented in modules, and can be learned as an individual self paced; or, participants can join chaburos coordinated by the Bais HaVaad for those that desire group study. Page by page, step by step, the learning will be facilitated with a daily audio “Blatt shiur” guiding the participant through the sources as well as a weekly video shiur presented on each topic by Dayanim that will share fundamental and practical applications of the sugya covered.

Daily practical Q&A applications of the subject matter will be offered alongside through the Business Halacha Daily series.

Why

As participants amass a broad and deep knowledge on an academic level directly from the source – coupled with real life scenarios presented by experienced Dayanim – they will acquire the clarity to determine not only what is a **שאלה**, but, more important - why.

Only through **עמלות בתורה** – understanding the fundamentals of the subject – can one truly appreciate and internalize what defines right and wrong.

Fulfillment and satisfaction in the realm of the divine is like no other. A *mesayem masechta* revels in the transcendent feeling of his accomplishment. Truly sublime and the envy of his peers.

Contemporary businessmen have their own, unique, ‘siyum hashas’ at the completion of Yorucha curriculum. It is the moral imperative of a frum yid, and now accessible to all.

The *hadran alach* of Yorucha is the ultimate badge of honor and medal of distinction for the businessman of our times.

Similar to a sofer who, with his intensive knowledge of hilchos safrus, is confident and secure in the propriety of his profession; so, too, businessmen will gain the peace of mind knowing with conviction that they ply their trade *be’emunah uveyosher*.

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

MISSION

To facilitate and provide a framework for the frum businessman to gain the in-depth halachic knowledge he needs for contemporary business dealings.

VISION

Through increased knowledge and guidance, Yorucha will elevate the frum public's adherence to halacha as it pertains to choshen mishpat and standard business practices.

WEEKLY DEDICATIONS & SAREI ELEF

- | | | |
|---|---|---|
| Mr. & Mrs. Michael Abramson - Los Angeles, CA | Mr. & Mrs. David Yitzchaki - W. Hempstead, NY | R' & Mrs. Shimshon Bienstock - Los Angeles, CA |
| R' & Mrs. Chaim Gross - Lakewood, NJ | R' & Mrs. Ephraim Ostreicher - Far Rockaway, NY | R' & Mrs. Dovid Bloom - Far Rockaway, NY |
| R' & Mrs. Saadia Zakarin - Monsey, NY | R' & Mrs. Yaakov Klein - St. Louis, MO | לזכות זיווג הגון בקרוב
אסתר שיינדל בת שולמית ברכה אסתר בת דינה |
| R' & Mrs. Yudi Hertzberg - Monsey, NY | R' & Mrs. Ari Schwartz - Monsey, NY | R' & Mrs. Tzvi Rieder - Monsey, NY |
| R' & Mrs. Avrohom Kohn - Jackson, NJ | Mr. & Mrs. Tzvi Meltzer - Kew Gardens, NY | R' & Mrs. Ahron Wolfson - Monsey, NY |
| Rav & Mrs. Yechiel Becher - Monsey, NY | R' & Mrs. Refoel Rockowsky - Monsey, NY | R' & Mrs. Shumy Reichman, Brooklyn, NY |
| R' & Mrs. Yossi Wexler - Lido Beach, NY | R' & Mrs. Yossi Bauman - Lido Beach, NY | R' & Mrs. Avi Steinberg - Lido Beach, NY |
| R' & Mrs. Michael Reiser - Brooklyn, NY | Mr. & Mrs. Steve Milstein - Lido Beach, NY | Mr. & Mrs. Alex Berkovitch - Lido Beach, NY |
| R' & Mrs. Yechiel Schachner - Lakewood, NJ | R' & Mrs. Leizer Rousman - Lakewood, NJ | R' & Mrs. Haim Cohen-Saban - Brooklyn, NY |

SPONSOR YORUCHA

Fuel the growth of Yorucha
TO THOUSANDS WORLDWIDE!

- Yorucha Founder \$25,000
- Month of Yorucha \$18,000
- Ma'areh Mekomos Booklet \$12,000
- Yorucha Corporate Sponsorship \$10,000
- Ma'areh Mekomos Booklet Distribution \$5,000
- Single Topic Corporate Sponsorship \$2,500
- Week of Yorucha \$1,800
- Sarei Elef \$1,000

Donations can be made payable and sent to:
Bais HaVaad Halacha Center 105 River Ave. Suite 301 Lakewood NJ 08701
501c3 Tax EIN# 26-3711474

CURRENT YORUCHA CHABUROS

ATLANTA

Yeshiva Ohr Yisroel
Rabbi Chaim Friedman

BAL HARBOUR, FL

R' Yakov Tzvi Blejer
Rabbi Zelig Privalsky

The Sephardic Center
Rabbi Yair Massri

BALTIMORE

Khal Ahavas Yisroel
Tzemach Tzedek
Rabbi Dovid Heber
Rabbi Mordechai
Shuchatowitz
Rabbi Shaul Elchonon
Sofer

Baltimore Community
Kollel
Rabbi Ahron Muller

BELLE HARBOR, NY

Congregation Bais
Yehuda
R' Dovid Semel

BOSTON

Congregation Chai
Odom
Rav Dovid Moskovitz

BROOKLYN

Bais Aharon (Felder's)
Rabbi Heshy Wolf

Beis Hamedrash Of
Flatbush
Rabbi Tzvi Yaakov Zolty
R' Moshe Arieff

Bnei Yosef
Rabbi Igal Carmi
Rabbi E. D. Miller

Flatbush Park Jewish
Center
Rabbi Eli Moskovitz
Rabbi Yisroel Perelson

Magen Avraham
Rabbi Duvi Bensoussan
Rabbi Eliezer Elbaz

Yad Yosef Torah Center
Rabbi Eddie Kassir

CATSKILL REGION

Tamarack Hills -
Ellenville
Rav Dovid Grossman

CHICAGO

Agudas Yisroel of
West Rogers Park
Rabbi Moshe Scheinberg

Bais Medrash Mikor
Hachaim
Rabbi Mordechai Raizman

Shaarei Tzedek Mishkan
Yair
Rabbi Yishai Broner

Kollel Tiferes Yisrael
Rabbi Yitzchok Simcha

Adas Bnei Yisrael
Rabbi Moshe Kaufman

CINCINNATI

Cincinnati Community
Kollel
Rav Meir Minster

CLEVELAND

Beis Doniel
Rabbi Dovid Aron Gross
Telshe Yeshiva
Rabbi Itamar Nisenbaum

DALLAS

Congregation Toras
Chaim
Rabbi Yaakov Rich

DEAL

Deal Shul
Rabbi Yosef Erani

DETROIT

Lakewood Kollel
Rabbi Boruch Miller
R' Eli Blumenkehl

FAR ROCKAWAY

Khal Zichron Moshe
Dov
Rabbi Ahron Stein

Sulitzer Bais Medrash
Rabbi Avrohom Hartman

Cong Kneseth Isreal,
(White Shul)
Rabbi Motti Neuburger
R' Ahron Richman

GATESHEAD, UK

Rabbi Dov Oppenheimer

GIBRALTAR

Massias Hall
Rabbi Rafi Bitan

JACKSON

Khal East Veterans
Rabbi Baruch Issac

HOUSTON

Meyerland Minyan
Rabbi Menachem Bressler
Rabbi Shea Lazenga

LAKEWOOD

Bais HaVaad
Rav Dovid Grossman

Bais Medrash Ohev
Yisroel

Dayan Shmuel
Honigwachs

Reb Shaya Ellinson

Bais Medrash of
Chestnut
Rabbi Yosef Greenfeld

Bernath and Rosenberg
Rav Baruch Fried
R' Yossi Schuck

Bitbean
Rabbi Aryeh Caplan
R' Ephraim Arnstein

Clearstream Chabura
Rabbi Yosef Fund
R' Yitzzy Rosenbaum

Kehal Nachlas Yaakov
Rabbi Mayer Boruch Turin

Kehilas Heartstone
Rabbi Zecharia
Wiesefeld
Rabbi Avrohom Ellman

Madison Executive
Offices
Rabbi Doniel Dombroff

Minyan Avreichim
Sefaradi
Rav Ariel Ovidia

Ner Yisroel, Ridge Ave
Reb Shimshon Herz

The Shul at The Woods
Rabbi Chaim Yehoshua
Schorr

Yeshiva Heichal
Hatalmud
Rabbi Mordechai
Horowitz
Rabbi Zvi Basch

LAWRENCE

Greater Five Towns
Chaburah (In Formation)

Yeshiva Gedolah Ateres
Yaakov
Rabbi Yisroel Gold

LINDEN

Bobov Linden
Rav Chaim Sender
Twersky

LOS ANGELES

Bait Aaron Torah
Outreach Center
Rabbi Moshe Nourollah
R' Avraham Hirshberg

Kollel of LA
Rabbi Zalmen Frager

Link Kollel
Rabbi Mordechai Lebhav
R' Danny Zaghi

LIDO BEACH

Lido Beach Synagogue
Reb Yakov Lowinger

MARGATE

Young Isreal of Margate
NJ
Rabbi Yankey Orimland

MINNEAPOLIS

Minneapolis Kollel
Rabbi Maeier Kutoff
Rabbi Binyomin Stoll

Yeshiva of Minneapolis
Rabbi Binyomin Stoll

MONSEY

Brisker Kollel
Rabbi Michael Illes

Congregation Torah
Utfla
Rabbi Moshe Langer

Haverstraw Community
Chabura
Rabbi Tzvi Rubin

Khal Chaye Avraham
Rav Yechezkel Spitzer
Rabbi Eli Moskovitz

Khal Dexter Park
Rav Yosef Greenwald
R' Dov Greenberg

Monsey Night Kollel
Rabbi Yisroel Sapirstein
Reb Shimon Marlin

Zichron Yakov
Rabbi Yehuda Russack
R' Simcha Levi

NEW HAVEN

Kollel of New Haven
Rabbi Menachem Prescott

PASSAIC

Ahavas Israel
Rabbi Yehuda Kovacs

PHILADELPHIA

Philadelphia Community
Kollel
Rabbi Yosef Prupas
Rabbi Yaakov Baum

Young Israel of the Main
Line
Rabbi Avraham Steinberg

PROVIDENCE, RI

Sha'arei Tefillah
Rabbi Eliezer Marcus

QUEENS

Congregation Ohr
Bechor Halevi
Rabbi Chaim Schwartz

House of Torah
Rabbi Yosef Mosheyev

Rabbi Abo Zavulunov

RIVERDALE

Riverdale Kollel
Rabbi Michael
Ghermezian

SAN FRANCISCO

San Francisco Chabura
Rabbi Dan Tobali

SOUTH BEND

Midwest Torah Center
Rabbi Doron Lazarus
R' Simon Springer

ST. LOUIS

St. Louis Chabura
Rabbi Eliyahu Chaim
Goldstone
Reb Yaakov Klein

STATEN ISLAND

Kehilas Niles
Rabbi Dovid Waldman

TORONTO

Kollel Ohel Yom Tov
Rabbi Chesky Weiss

Kollel Toronto
Rabbi Avrohom Goldner

THORNHILL

Ateres Mordechai
Thornhill Kollel
Rabbi Yosef Rothbart

Kollel Ohr Yosef
Rabbi Eli Kohananoo

WATERBURY

Yeshiva Ateres Shmuel
Rabbi Bernstein

WEST HEMPSTEAD

Beis Medrash of West
Hempstead
Rabbi Dov Greer

Young Israel of W.

Hempstead
Reb David Felt
Reb Aaron Gershonowitz

WOODMERE

Aish Kodesh
Rabbi Yoni Levin

Kehillas Bnai Hayeshivos
Rabbi Shmuel Witkin

TO CREATE OR JOIN CHABURA CONTACT US

732.232.1412


888.485.VAAD(8223) #302


✉ yorucha@baishavaad.org

➡ baishavaad.org/yorucha

JOIN THE YORUCHA INITIATIVE!

 888.485.VAAD(8223) #302

 yorucha@baishavaad.org

 baishavaad.org/yorucha

3 WAYS TO JOIN:

AS AN INDIVIDUAL

Join the national Yorucha chabura together!



Tap into the physical or digital resources via hard copies, web, email and/or whatsapp.



Connect with Bais HaVaad Dayanim and Poskim for any questions you may have, as well as arranging study sessions with a Dayan, setting up a chavrusa, and more.

AS A COMMUNITY

Set up or join a community or shul chabura



Reach out to organize a choshen mishpat chabura in your own shul.

AS A BUSINESS

Set up a Board Room Bais Medrash in your business



Mincha Learning In just 5 minutes a day, before or after Mincha, you can learn short, practical and insightful Business Halachos.



Weekly Lunch & Learn Join a deeper dive into the background of the halachos by understanding the sugya behind the halachos as well.